europe direct Liberec

EUROREGION neisse–nisa–nysa

REGIONÁLNÍ POLITIKA EU A PODPORA PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE

Ing. Pavel Branda, Ph.D.

Úvod **3**
1 Teoretická východiska, úvod do přeshraniční spolupráce **7**
1.1 Teoretické vymezení hranice a její kategorizace 7
1.2 Definice hraničního regionu a jeho typologie 9
1.3 Definice přeshraničního regionu 12
1.4 Hraniční efekt 12
1.5 Aplikace teoretických modelů na české hraniční regiony 14
1.6 Filosofie přeshraniční spolupráce 18
1.7 Přeshraniční spolupráce jako specifický druh spolupráce přes hranice 21
1.8 Aktéři přeshraniční spolupráce 22
1.9 Intenzita a formy přeshraniční spolupráce 22
1.10 Obsah spolupráce 23
1.11 Motivy zapojení se do přeshraniční spolupráce 24
1.12 Vývoj přeshraniční spolupráce v Evropě 24
1.13 Vývoj přeshraniční spolupráce v České republice 25
1.14 Podpora přeshraniční spolupráce 26
1.15 Definice euroregionu 28
1.16 Pojmy k zapamatování 29
1.17 Otázky a úkoly 30
2 Podpora přeshraniční spolupráce v ČR a role euroregionů **32**
2.1 PHARE CBC 32
2.2 INTERREG IIIA 43
2.3 Programy přeshraniční spolupráce v rámci cíle Evropská územní spolupráce 48
2.4 Pojmy k zapamatování 53
2.5 Otázky a úkoly 53
3 Struktury podporující přeshraniční spolupráci (institucionální zabezpečení přeshraniční spolupráce) **55**
3.1 Typologie přeshraničních struktur dle AEBR 56
3.2 Typologie přeshraničních struktur dle Perkmanna 58
3.3 Nová typologie přeshraničních struktur dle AEBR 63
3.4 Euroregiony- specifická forma struktury podporující přeshraniční spolupráci 64
3.5 Pojmy k zapamatování 75
3.6 Otázky a úkoly 75

4 Komparativní analýza euroregionů v ČR 76
4.1 Euroregiony v České republice 77
4.2 Právní postavení a případné využití ESÚS 78
4.3 Členství v euroregionu 86
4.4 Velikost euroregionů 86
4.5 Organizační struktura 94
4.6 Činnost euroregionů 97
4.7 Vztahy euroregionů s kraji 104
4.8 Vztahy s centrálními úřady 106
4.9 Financování euroregionů 107
4.10 Role Euroregionů v programech přeshraniční spolupráce v ČR 113
4.11 Závěr analýzy – definování euroregionů v ČR dle charakteristik 117
4.12 Pojmy k zapamatování 120
4.13 Otázky a úkoly 120
5 Komparace Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa a euregia rhein-maas-nord 122
5.1 Euroregion Neisse-Nisa-Nysa – případová studie 123
5.2 Euregio rhein-maas-nord – případová studie 133
5.3 Komparace Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa a euregia rhein-maas-nord 141
Závěr 146
Literatura 158

Úvod

Tato publikace je členěna do pěti částí.

- Úvod zasazuje problematiku do širších souvislostí a zdůvodňuje výběr tématu. Dále jsou v úvodu stanoveny cíle práce, metodologie a hypotézy, popsána její struktura a provedeno zhodnocení dostupné literatury týkající se dané problematiky.
- První kapitola je úvodem do problematiky přeshraniční spolupráce a euroregionů. Jsou zde definovány základní pojmy, s kterými se bude v dalším textu pracovat. Tyto pojmy jsou konkretizovány pro případ českých hraničních regionů. Popsána jsou teoretická východiska. V závěru kapitoly je pospán vývoj přeshraniční spolupráce vč. její podpory.
- Druhá kapitola se zabývá podporou přeshraniční spolupráce v České republice v jednotlivých programovacích obdobích vč. popisu role euroregionů. Pro další následnou analýzu se v této kapitole rovněž nachází popis nového právního nástroje Evropského seskupení pro územní spolupráci.
- Třetí kapitola je věnována institucionálnímu zabezpečení přeshraniční spolupráce. Jsou zde představeny různé typologie struktur přeshraniční spolupráce. Největší pozornost je věnována euroregionům v Evropě a jejich obecné definici.
- Základ práce tvoří čtvrtá kapitola, která obsahuje komparativní analýzu euroregionů v České republice v několika aspektech jejich fungování – právní postavení, členství v euroregionu, velikost euroregionu, organizační struktura, činnost euroregionů, financování atd. Základem této kapitoly je dotazníkové šetření spojené s osobními pohovory s vedoucími sekretariátů českých částí euroregionů. Z těchto poznatků jsou pak formulovány obecné charakteristiky euroregionů v ČR sloužících k jejich definici.
- Pátá kapitola obsahuje dvě případové studie – Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa působícího na česko-polsko-německém pomezí a euregia rhein-maas-nord fungujícího na německo-nizozemské hranici. Je provedena jejich komparace a vyzdviženy rozdíly v jejich fungování.

Ve zkoumání pohraničí v ČR jednoznačně převažuje geografický pohled. Ve druhé polovině 90. let 20. století se v české geografii utvořilo několik výzkumných týmů zkoumajících problémová území. Jednalo se jednak o výzkumy pohraničí (M. Jeřábek, J. Dokoupil, T. Havlíček a kol.), jednak o výzkumy periferních oblastí, realizované jak na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK v Praze (V. Jančák, T. Havlíček, P. Chromý, M. Marada), tak v Ústavu geoniky AV ČR v Brně (A. Vaishar a kol.). V roce 2003 byl spuštěn rovněž společný grantový projekt geografických pracovišť v Praze, Plzni a v Ústí nad Labem s názvem „Periferní oblasti Česka jako součást polarizace prostoru v souvislostech evropské integrace“. Výsledky těchto výzkumů mohly být vzhledem ke svému zaměření použity jen v omezené míře a to především v teoretické části práce. Problematika euroregionů se v těchto výzkumech sice objevuje, ale více méně jako dokreslení aktivit spojených s rozvojem pohraničí.

Nejkonkrétněji se euroregionů týkal výzkumný projekt Euroregiony a jejich vztah k územní správě a samosprávě v ČR realizovaný v letech 2003-2005, jehož koordinátorem byla Vysoká škola ekonomická v Praze/Fakulta národohospodářská (řešitelem byla Doc. Ing. Jitka Peková, CSc.). Na projektu rovněž participoval Ústav geoniky AV ČR (řešitelem projektu byla RNDr. Jana Zapletalová, CSc.). Projekt analyzoval spolupráci členů hlavních euroregionů na území ČR s hlavním důrazem na finanční aspekty spolupráce (zdroje příjmů euroregionů, jejich využití a vazby k rozpočtům členských obcí, využití dotačních prostředků EU). Výsledkem výzkumu byly 3 články v odborném periodiku, z nichž nejvíce relevantní je článek s názvem Některé aspekty přeshraniční spolupráce v euroregionech České republiky na příkladu území Šumavy. Příspěvek přibližuje složitost problematiky přeshraniční spolupráce v České republice na příkladu území Šumavy. Nejprve jsou zde stručně popsány některé základní milníky poměrně komplikovaného a někdy nepříliš idylického historického vývoje, které však měly ve studované oblasti podstatný vliv na formování výchozí situace v roce 1989. Poté následuje detailní rozbor a analýza dosavadních podob spolupráce v rámci euroregionu Šumava. V následující části je pozornost zaměřena na oblasti, ve kterých se mechanizmy přeshraniční spolupráce dosud plně neprosadily, a které mohou být pro budoucí přeshraniční spolupráci perspektivní. Závěrečná část nastiňuje možné závěry a doporučení, jež vyplynuly ze studované problematiky. Dalším výsledkem projektu jsou 3 odborné knihy. Problematiky euroregionů se týká sborník Euroregiony, státní správa a samospráva. Sborník obsahuje příspěvky, které se opírají o výsledky řešení grantu „Euroregiony, státní správa a samospráva“. Jsou tu zařazeny příspěvky týkající se aspektů ekonomických, otázek státní

správy a jejich vztahu k euroregionálním sdružením, právního postavení euroregionů, geografické a sociologické aspekty vážící se k euroregionům a další. Sborník obsahuje i příspěvky týkající se problematiky euroregionů z pohledu zástupců euroregionů (Silva Nortica). V tomto sborníku se objevuje většina výsledků výzkumu.[1] Vzhledem k menšímu rozsahu příspěvků jsem z těchto příspěvků čerpal především základní přehledné informace (především analýza Fondu malých projektů). Problematiku euroregionů v této práci dále rozvíjím a to především ve směru právního postavení euroregionů a fungování samotných struktur. Rovněž srovnávám velikost euroregionů s využitím dat na úrovni obcí (přesnější srovnání než na úrovni okresů).

Při podrobnější a hlubší analýze narážíme na nedostatek dat. I když se (převážně na Internetu) nachází velké množství základních informací o euroregionech, jsou tyto informace spíše obecnějšího charakteru (týkají se většinou organizační struktury, členské základny či administrace FMP). Tyto informace jsou rovněž statické, tj. popisují aktuální stav, ale nejsou z nich patrné vývojové tendence. Z těchto důvodů bylo potřeba realizovat dotazníkové šetření, které bylo v některých případech spojeno i se strukturovaným osobním rozhovorem se sekretáři českých částí euroregionů. Rovněž bylo využito dat, která v roce 2008 sbíral Euroregion Nisa pro své vlastní potřeby (benchmarkingová analýza prezentovaná na Valné hromadě euroregionu 24. 4. 2009).

Další problematickou oblastí bylo získání aktuálních statistických dat ke komparativní analýze euroregionů. Členy českých částí euroregionů jsou většinou obce a na jejich úrovni jsou data hůře dostupná. Toto členství se rovněž v čase mění a je tedy zapotřebí aktuální informace o členství jednotlivých obcí v euroregionu. Při použití statistických dat na úrovni okresů dochází mnohdy k velmi velkým a zavádějícím nepřesnostem. Z tohoto důvodu jsem spolupracoval s regionální reprezentací ČSÚ v Liberci, která je velmi aktivní právě v přeshraniční spolupráci a má se sběrem dat na úrovni euroregionů zkušenosti.

Při zkoumání struktur spolupráce na evropské úrovni jsem spolupracoval s Asociací evropských hraničních regionů (AEBR) se sídlem v Gronau, která disponuje aktuálnějšími daty než např. Rada Evropy.

[1] Některé výsledky v podobě příspěvků ve sbornících byly publikovány i v jiných sbornících jako např. New spatial relations in new Europe vydaném Stanislav Leszczycki Institute of Geography and Spatial Organization (Varšava 2007) či Stredoeurópsky priestor - Geografia v kontexte nového regionálneho rozvoja vydaném Univerzita Konštantína filozofa v Nitre (Nitra 2005).

europe direct Liberec

EUROREGION neisse–nisa–nysa

TEORETICKÁ VÝCHODISKA, ÚVOD DO PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE

1. část

1 Teoretická východiska, úvod do přeshraniční spolupráce

V této kapitole budou teoreticky definovány základní pojmy, s kterými budeme pracovat dále: hranice a příhraniční či hraniční regiony resp. pohraničí (jejich charakteristika a vymezení) vč. zde působícího hraniční efektu, přeshraniční regiony. Dále je prostor věnován charakteristice jednotlivých aspektů přeshraniční spolupráce. V závěru je obecně definován pojem euroregion.

1.1 Teoretické vymezení hranice a její kategorizace

Hranice jako část prostoru je předmětem zkoumání geografie, jakožto prostorové vědy. V definicích hranice se odrážejí různé aspekty: politický, geografický, hospodářský a sociální, právní, ekonomický, vojensko-strategický, kulturní apod.

Obecně lze definovat hranici jako místo nebo prostor, který rozděluje nebo vymezuje (ohraničuje) nějaký objekt nebo subjekt. V našem případě se jedná o vymezení teritoria. Hagget[2] obecně definoval hranici jako obvod teritoria, nad kterým jsou uplatňována vlastnická práva. Rovněž definoval jednu z vlastností oblasti při hranici (příhraniční oblasti), když uvádí, že každá hranice vytváří kolem sebe zónu tlaku.

Nejčastěji je v geografii hranice definována jako rozhraní vymezující státní území. Šindler a kol. definují hranici jako „konvenčně stanovenou linii na mapách a v terénu, která odděluje území jednoho suverénního státu od území jiného suverénního státu nebo od oblasti nepodléhající suverénní moci žádného státu (volné moře).“[3]

Tato definice implikuje rozdělující charakter hranice ve všech oblastech spadajících do kompetencí suverénního státu:

- administrativa – správní systém;
- hospodářský systém a rovněž mnohdy i různý stupeň hospodářské vyspělosti;
- politický systém;
- daňové systémy a státní výdaje (fiskální politika);
- měnové systémy vč. monetární politiky (neplatí již zcela v případě měnových zón);
- celní systémy (neplatí v případě celních unií a společného celního sazebníku navenek);
- sociální systémy;

[2] HAGGET, Peter. *Geography: A Modern Synthesis*. London : Harper Internat. Edition, 1975. 684 s.
[3] ŠINDLER, P., BAAR, V., RUMPEL, P. *Politická geografie*. Ostrava : Ostravská univerzita, citace dle: JEŘÁBEK, Milan, et al. *České pohraničí-Bariéra nebo prostor zprostředkování?*. Praha : Academia, 2004. 296 s. ISBN 80-200-1051-3. s. 47.

- vzdělávací systémy;
- policie a justice;
- záchranné systémy a systémy krizového řízení;
- úřední jazyky atd.

Hranice nemusí být definovány pouze striktně jako dělící čáry mezi státy, ale obecněji jako dělící linie mezi prostorovými jednotkami, které jsou definovány společenskou aktivitou na daném prostoru. Můžeme tak hovořit např. o hranicích náboženských, jazykových, kulturních atd.

Hranice mohou být stanoveny přirozeně na základě geografických metod (regionalizace) myšlenou linií (např. vymezení spádového regionu, fyzickogeografická území, atd.) či mohou být stanoveny fixně na základě právního aktu (mezivládní dohody atd.) – tzv. politické hranice.

S tímto pohledem koresponduje nejčastější dělení hranic z politickogeografického pohledu:

- Přírodní hranice (fyzickogeografické) tvořené krajinnými prvky (nejčastěji vodní toky, hřebeny hor, údolí,…)
- Umělé hranice (antropogenní), které nerespektují krajinné prvky a jsou vymezovány např. kulturně, etnicky, historicky či geometricky.

Členění hranic na přírodní a umělé se týká jejich „kvality“. Dle rozsahu se pak hranice dělí na:

- Liniové hranice, které jsou tvořené linií v terénu a
- Hranice zonální, u kterých neexistuje jasně stanovená dělící čára. Jedná se např. o hranice jazykové či etnické

Dle ekonomické vyspělosti regionů na obou stranách hranice hovoříme potom o hranicích symetrických (vyspělost regionů je obdobná) či asymetrických (přeshraniční vztahy slouží mimo jiné i k vyrovnávání této nerovnováhy).

Hranice lze chápat i jako proměnnou v čase. Jedná se o představení dynamického pohledu na hranici, kde se její charakter a typologie může měnit (historický pohled).

1.2 Definice hraničního regionu a jeho typologie

Hraniční region (německy Grenzregion, anglicky Border Region) je oblast, která se nachází v bezprostřední blízkosti hranice a na kterou hranice působí.[4] Co se týče terminologie se často tyto hraniční regiony nazývají též příhraničními či pohraničními regiony. V této práci jsou všechny tyto termíny používány jako synonyma. Souvislý pás při hranici, často složený z několika hraničních regionů, se pak nazývá pohraničím či příhraničím (něm. Grenzgebiet, Grenzraum, angl. Borderland).

Hraniční regiony mohou být dle J. Dokoupila[5] vymezeny (podmíněny) svými:

- Objektivními vlastnostmi (homogenní regiony sjednocené na základě podobných jednotících prvků či regiony nodální sjednocené na základě procesů).
- Subjektivními přístupy (tzv. percepční regiony, tedy regiony definované vnímáním obyvatel).
- Pragmaticky vymezené (regiony vymezené deklaratorně např. jako administrativní jednotky či regiony plánovací (problémové) vymezené pro konkrétní cíl). Do této kategorie patří vymezení tzv. způsobilých oblastí (eligible areas) pro účely programování podpory přeshraniční spolupráce v rámci EU.[6]

Pro charakter hraničních regionů a tím i vznik a fungování euroregionů je velmi důležitá jedna vlastnost hranice a to její prostupnost. Dle tohoto kvalitativního kritéria můžeme hranice i hraniční regiony rozdělit na:

- uzavřené;
- částečně otevřené – systém mostu mezi sousedními státy;
- značně otevřené – systém kontaktního území;
- otevřené.

Strassoldo-Graffenberg tyto situace podrobněji definoval a popsal. Uzavřený příhraniční region je příznačný pro silně centralizované státy s uzavřenou vnější hranicí. Gravitačním jádrem je centrální oblast, do které se shlukuje obyvatelstvo a důležité společenské činnosti. Hraniční region se tak stává periferním a rozdíly mezi periferií a centrem mají tendenci se prohlubovat. Viz obr. 1.1.

[4] Viz výše již zmíněná zóna tlaku v Haggetově obecné definici hranice.
[5] JEŘÁBEK, Milan, et al. *České pohraničí-Bariéra nebo prostor zprostředkování?*. Praha : Academia, 2004. 296 s. ISBN 80-200-1051-3. s. 51.
[6] Pro účely přeshraniční spolupráce jsou pro pomoc z Evropského fondu regionálního rozvoje (EFRR) vymezeny regiony na úrovni NUTS III, které leží při státní hranici.

Obr. 1-1 Uzavřený hraniční region

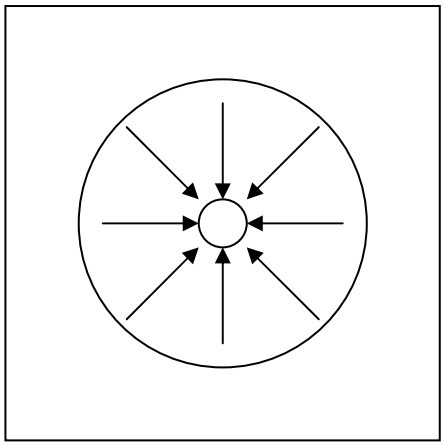

Druhým opačným extrémním systémem fungování hraničního regionu je naopak úplná otevřenost. Hranice jsou značně propustné ovšem jednostranně orientované. Tento model znázorňuje historickou etapu konstituování států a jejich expanzivní snahy rozšířit své území. Aktivity a zájem státu směřují tedy za jeho hranice. Viz obr. 1-2.

Obr. 1-2 Otevřený hraniční region

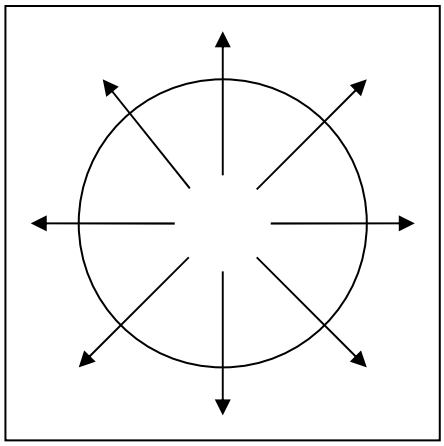

Obě výše uvedené situace představují krajní případy a jsou spíše v teoretické rovině. Další dvě varianty počítají s jistou mírou propustnosti hranice a jsou blíže reálné situaci v hraničních regionech.

Hraniční region jako systém mostu mezi sousedními státy se vyznačuje částečnou otevřeností hranice. Ta je ale otevřena jen na určitých vymezených místech (hraničních přechodech). V těchto místech (mostech) dochází k interakci obyvatelstva, výměně zboží, ale sousední hraniční regiony zůstávají do jisté míry izolované.

Obr. 1-3 Hraniční region – systém mostu

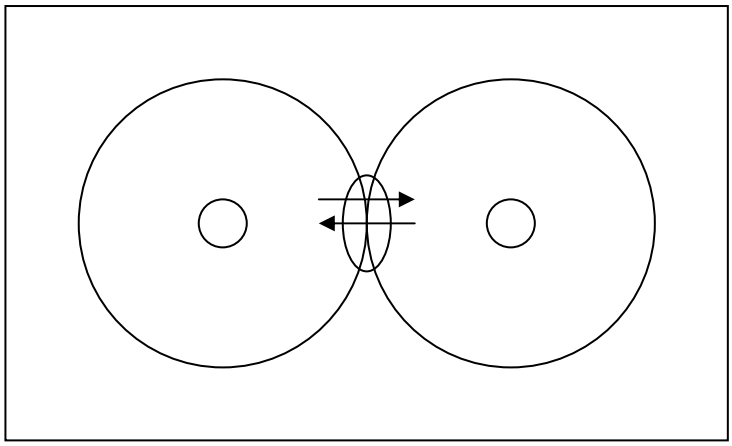

Silnějším případem je systém kontaktního území s oboustranně otevřenou hranicí umožňující integraci obou společenství a tím, že nad centralistickými tendencemi už převládá přeshraniční vazba či dokonce nová nadnárodní společnost.

Obr. 1-4 Hraniční region – systém kontaktního území

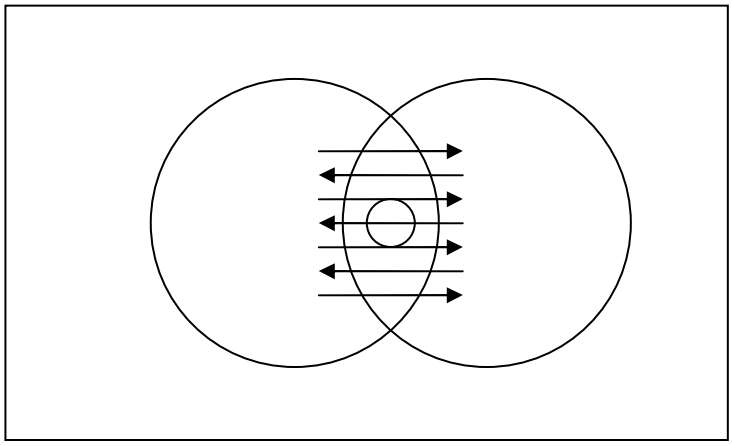

Zdroj obr. 1-1 – 1-4: Strassoldo – Graffenberg (1974) in JEŘÁBEK, Milan, et al. *České pohraničí-Bariéra nebo prostor zprostředkování?*. Praha : Academia, 2004. 296 s. ISBN 80-200-1051-3.

Na hraniční regiony a hranice můžeme pohlížet dvěma úhly pohledu. Ty závisejí zejména na propustnosti hranice a ochotě ke spolupráci:

- Na hranici a hraniční regiony můžeme pohlížet jako na rozdělující faktor (nástroj separace), tj. místo, které odděluje,
- nebo na ní můžeme pohlížet jako na kontaktní místo.

1.3 Definice přeshraničního regionu

Přeshraniční region (něm. Grenzüberschreitende Region, angl. Cross-border Region) je regionem složeným z regionů na protilehlých stranách hranice. V průběhu pokračující integrace může začít získávat i vlastní identitu (subjektivní). Právě euroregiony jako přeshraniční struktury můžeme vnímat jako přeshraniční geografické regiony.[7]

Přeshraničnost je důležitým aspektem vnímání spolupráce regionů. Někdy se může stát, především vlivem působení podpůrných programů EU, že se pozornost soustřeďuje především na jednu stranu hranice a partner figuruje ve „spolupráci" více méně formálně.

Přeshraniční pohled je samotným předpokladem pro rozvoj opravdové přeshraniční spolupráce a potažmo rozvoj celého přeshraničního regionu. Jedná se o kvalitativně pokročilé stádium spolupráce. Existuje jen málo regionů, které by byly svými obyvateli vnímány jako přeshraniční. Rozvinout toto vnímání (rozšířit obzory o pohled přes hranice) je často hlavním úkolem euroregionů a cílem jejich práce spíše než výchozí situací.

1.4 Hraniční efekt

Hranice na hraniční region působí. Tento vliv hranice na region se nazývá hraničním efektem. Působení hraničního efektu je významným z hlediska pochopení problematiky hraničních regionů a jejich rozvoje. Intenzita působení hraničního efektu závisí především na typu hranice (míře její otevřenosti) a na charakteru sousedních regionů.

R. Strassoldo-Graffenberg tvrdí, že „působení hraničního efektu se bude zesilovat v extrémních situacích. V zavřeném příhraničním regionu roste význam bariérového hraničního efektu, efektu, který znamená jednostrannou orientaci hraničního regionu do vnitrozemí, a je ve své podstatě posílením periferního efektu v pohraničí v rovině jádro-periferie. Naproti tomu v otevřeném příhraničním regionu roste význam kontaktního hraničního efektu. Ten znamená oslabení periferního efektu, neboť dochází k rozvoji vztahů v novém hierarchickém systému, vztahů přes hranice"

http://www.globalpolitics.cz/clanek/preshranicni-struktury-eu.html - fnb-6#fnb-6 [8]

[7] Definici euroregionu a různým terminologickým významům slova euroregion se věnují následující kapitoly.
[8] JEŘÁBEK, Milan, et al. *České pohraničí-Bariéra nebo prostor zprostředkování?*. Praha : Academia, 2004. 296 s. ISBN 80-200-1051-3. s. 53.

Dále můžeme u otevřených hranic pozorovat difúzní efekt (prostupování různých působících vlivů skrze hranici) či efekt potencionálně diferenční (přítomnost hranice může způsobovat růst odlišností hraničního regionu od ostatních regionů).

Hranice otevřená jen částečně pak způsobuje, že vlivy přes hranice působí jen částečně či modifikovaně (tzv. filtrační efekt) či jen lokálně kolem hraničních přechodů (koncentrační efekt). Míra, do jaké tyto efekty působí je dána nejen otevřeností hranice ale i její symetrií.

O. J. Martinez[9] rozlišuje v hraničním regionu čtyři podoby hraničního efektu:

1. hraniční efekt odcizení;
2. hraniční efekt koexistenční;
3. hraniční efekt kooperační;
4. hraniční efekt integrační.

Hraniční efekt odcizení popisuje uzavřenou hranici, kde nedochází k přeshraniční kontaktům. Při postupném otevírání hranice a realizaci prvních omezených kontaktů působí tzv. koexistenční efekt. S vytvořením hospodářské a sociální komplementarity mezi sousedními regiony se rozvíjí přeshraniční spolupráce (efekt kooperační). To může vést až k dalšímu meznímu případu a to odstranění hranic (integrační efekt).

Obr. 1-5 Hraniční efekty podle Martinézova modelu fungování příhraničních vztahů

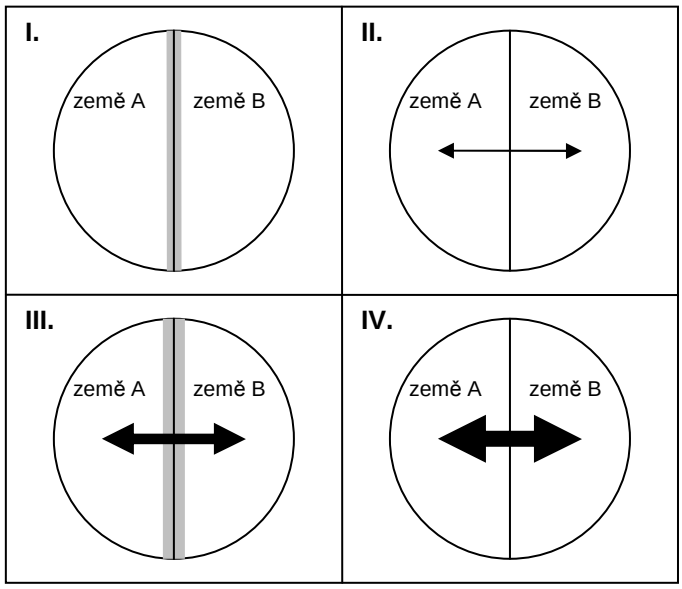

Zdroj: MARTINEZ, O. J. Transnational frontiers: Cross-border linkages in Mexican border societies. In Journal of Borderland Studies. [s.l.] : [s.n.], 1990. s. 79-94.

[9] MARTINEZ, O. J. Transnational frontiers: Cross-border linkages in Mexican border societies. In Journal of Borderland Studies. [s.l.] : [s.n.], 1990. s. 79-94.

1.5 Aplikace teoretických modelů na české hraniční regiony

Současná hranice České republiky je především politicko-geografického charakteru. Vymezuje státní území a odděluje Českou republiku od sousedních států: Německa, Rakouska, Slovenska a Polska. S tím jsou spojeny rozdělující efekty hranice v oblastech spadajících do kompetencí národních států uvedených v podkapitole 1.1 Teoretické vymezení hranice.

Tím, že je ČR společně se všemi svými sousedními zeměmi členem Evropské unie, rozdělující vliv hranice na oblasti, které členské státy převedly na nadnárodní úroveň není tak radikální (u politik sdílených a doplňujících) či dokonce vůbec neexistuje (u politik společných).[10]

Mezi společné politiky patří především:

- Společná obchodní politika vč. společného celního sazebníku (vůči třetím zemím). Mezi členskými státy EU existuje celní unie a na hranicích ČR se sousedními zeměmi tedy nejsou vybírána žádná cla a neexistují kvantitativní restrikce. Tento obchod „je realizován v souladu s principy a pravidly vnitřního trhu EU.“[11]
- Měnová politika. To ovšem platí jen pro země eurozóny. Tím, že ČR zatím nepřijala ani orientační datum pro zavedení eura, představují hranice stále dělící měnovou čáru jednak se zeměmi eurozóny (Rakousko, Německo a Slovensko) a jednak se zeměmi, které dosud používají své vlastní měny (Polsko).
- Vnitřní trh, v rámci kterého dochází do značné míry k realizaci tzv. 4 svobod: volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu. V pohybu zboží a kapitálu již neexistuje mnoho překážek. Co se týče služeb a pohybu pracovní síly, existují stále některá omezení či přechodná období.

Snahy o harmonizaci jsou v rámci sdílených politik realizovány v oblastech jako je:

- občanství;
- hospodářská a měnová unie;
- zemědělství a rybolov;
- vízová, přistěhovalecká a azylová politika;
- doprava;

[10] Kategorizace politik vychází z rozdělení politik oficiálně používaného Evropskou komisí (resp. Zastoupením Evropské komise v ČR). Viz: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/index_cs.htm.
[11] CIHELKOVÁ, Eva, et al. *Evropská integrace - Evropská unie*. Praha : Oeconomica, 2004. 377 s. ISBN 80-245-0854-0. s. 77.

- hospodářská soutěž;
- daně;
- sociální politika;
- životní prostředí;
- ochrana spotřebitele;
- regionální politika, hospodářská a sociální soudržnost, atd.

Unie hraje, i když jen doplňkovou, roli rovněž v následujících oblastech:

- zaměstnanost a hospodářská politika;
- vzdělávání a školství;
- kultura;
- veřejné zdraví;
- věda a výzkum, apod..

Hranice ČR jsou zároveň hranicemi etnickými a jazykovými. Co se náboženství a kultury týče, patří ČR se sousedními státy do stejné skupiny křesťanských zemí s podobnými kulturními evropskými kořeny.

Hranice ČR lze z politickogeografického pohledu považovat za umělé (antropogenní) nicméně s prvky přírodnosti (většina hraničních území je hornatých). Dle rozsahu jsou hranicemi liniovými.

Co se týče ekonomické vyspělosti regionů na obou stranách hranice byla v poválečné historii situace odlišná podle toho, zda se jednalo o hranici v rámci bývalého východního bloku (hranice s Polskem a bývalou NDR[12]), kde se dá hovořit o diferenčně symetrické hranici[13]. Hranice se „západem“ (NSR, Rakousko) byly značně nesymetrické. Vzhledem ke své velké míře uzavřenosti však difúzní efekt téměř nepůsobil.

Na naše hranice je velmi zajímavý pohled historický. Relativně často se měnily v čase hranice samotné, měnil se i jejich charakter. V průběhu času lze sledovat jejich uzavření vč. extrémního případu „železné opony“ i jejich postupného znovuotevírání v posledních letech. Úplná historická analýza vývoje hranice přesahuje rámec této práce, nicméně pro euroregiony v ČR je relevantní zejména vývoj po „pádu železné opony“. Toto období bylo charakterizováno 2 tendencemi:

[12] Politická státní hranice se Slovenskem do rozdělení Československa neexistovala.
[13] Diferenčně proto, že i když celková ekonomická úroveň nebyla tak rozdílná, existovaly druhy zboží, které byly jinak dostupné na různých stranách hranice a proto existovala poptávka po jeho dovozu (ať již legálnímu či nelegálnímu) ze zahraničí.

- integrační – proces přípravy na vstup a samotný vstup do EU a následná další integrace v rámci EU;
- desintegrační – rozpad československé federace na dva samostatné státy – ČR a SR.

Proces integrace s sebou nesl postupné snižování rozdělujícího vlivu hranice a jeho součástí byl i začátek a rozvoj přeshraniční spolupráce a vznik prvních euroregionů. Důležitou součástí tohoto procesu bylo i využívání podpůrných prostředků EU k rozvoji přeshraniční spolupráce. V tomto ohledu jsou pro prostupnost hranic klíčové dvě události a to jednak vstup ČR do EU v roce 2004 a následně poměrně opožděný vstup ČR do Schengenského prostoru[14] resp. zrušení hraničních kontrol na vnitřních hranicích EU. Nicméně ani vstup do Schengenu neznamená dokonalou propustnost hranic, protože překračování hranic je dále regulováno v dopravě skrze dopravní značení[15] a v případě pěších např. skrze opatření ochrany přírody.

Desintegrační proces měl zase za následek vytvoření nové státní hranice uvnitř bývalého státu se všemi z toho vyplývajícími důsledky. Tento rozdělující vliv byl postupně oslabován právě vlivem integračních procesů, které se odehrávaly již na vnitřní hranici EU (jak ČR tak SR byly členskými zeměmi EU).

Územní vymezení euroregionů, je většinou ovlivněno všemi dříve uvedenými přístupy ve vymezení hraničního regionu (objektivním, subjektivním i pragmatickým přístupem). Pro rozhodnutí založit euroregion a územně jej definovat je charakteristické ovlivnění tohoto rozhodnutí objektivními i subjektivními vlivy. Často se jedná o území, které má společný historický vývoj a podobné charakteristiky. Důležitým aspektem je rovněž subjektivní vnímání euroregionu jako společného místa pro život, i když tento aspekt se spíše stává cílem euroregionu, než aby byl do značné míry determinující charakteristikou při samotném jeho vzniku. Převažujícím aspektem je pragmatické vymezení – tj. geografické vymezení euroregionu – většinou je přímo v zakladatelské smlouvě uvedeno na jakém teritoriu bude euroregion fungovat. Důležitou roli (jeden z pragmatických aspektů) hrají i pravidla stanovená EU pro čerpání prostředků na podporu přeshraniční spolupráce.

Na základě v podkapitole 1.2 uvedených modelových příkladů charakteru hraničních regionů lze charakterizovat situaci v hraničních regionech České republiky (potažmo

[14] Část Schengenského acquis, které nebylo vázané na Schengenský informační systém, jsme aplikovali již od svého vstupu – tj. ještě před samotným viditelným odstraněním hraničních kontrol.
[15] V oblasti dopravního překračování hranic došlo vstupem do Schengenu ke změně režimu z regulace formou mezinárodních smluv na regulaci pomocí dopravního značení. Paradoxně se jedná o složitější jednání, kdy je potřeba dohody několika různých dopravně správních subjektů. Problémem je rovněž evidence režimů hraničních přechodů resp. dopravních spojení překračujících státní hranice.

v euroregionech). Česká hranice se sousedními státy do značné míry působí kontaktně, nicméně aktéři přeshraniční spolupráce na lokální či regionální úrovni jsou stále pod vlivem centralistického řízení státu (čelí dostředivým tendencím). I když lze hodnotit přeshraniční kontakty v některých regionech jako velmi intenzívní, stále u regionů (i u obyvatelstva) převládá národní příslušnost a to i navzdory tomu, že přeshraniční spolupráce představuje významný prvek v životě a rozvoji regionu. O přeshraniční identitě a nadnárodní společnosti zatím hovořit nemůžeme. Viz následující obrázek.

Obr. 1-6 Vztahy v hraničních regionech ČR

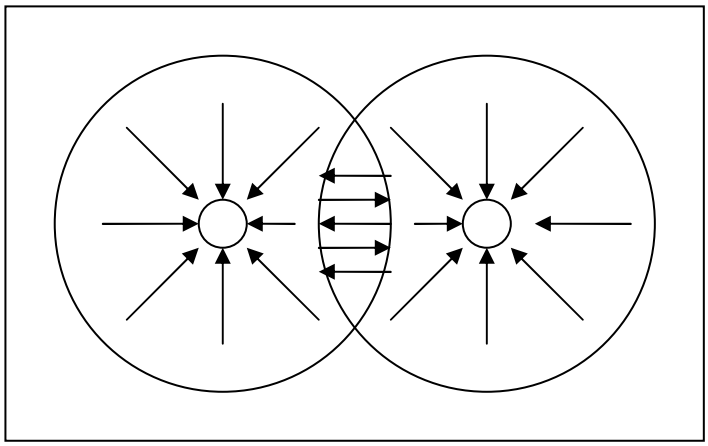

Zdroj: vlastní návrh (modifikace Strassoldo – Graffenbergova modelu).

Na české hraniční regiony tedy můžeme pohlížet především díky rozvíjející se přeshraniční spolupráci spíše jako na kontaktní místo než jako na nástroj separace.

Co se týče základní filosofie přeshraniční spolupráce, lze ji velmi dobře aplikovat na hranice České republiky. Hranice měla v minulosti vhledem ke své uzavřenosti značně rozdělující charakter. Nejvýraznější to bylo na hranicích se SRN s Rakouskem, ale i hranice s Polskem a NDR nebylo možno charakterizovat jako otevřené. Díky centralistickému uspořádání státu se v příhraničních regionech začala projevovat jejich perifernost se všemi negativními důsledky. Po válce navíc došlo ve větší části pohraničí k odsunu původního obyvatelstva a následnému dosídlení pohraničí. I když zpočátku existovala systematická pomoc pohraničí, postupně od ní bylo upuštěno a pohraničí se až na výjimky nevyvíjelo tak dynamicky jako centrální oblasti. K hranicím byla často přesouvána tzv. „špinavá“ výroba znečišťující životní prostředí. Na hranicích „železné opony“ zase došlo z vojensko-strategických důvodů k úplnému vylidnění a likvidaci veškeré lidské aktivity (např. likvidace celých vesnic na Šumavě[16]).

[16] Do těchto vyprázdněných oblastí došlo k umístění pouze posádek pohraniční stráže.

Po pádu železné opony dochází v českém pohraničí k dramatickému rozvoji přeshraničních kontaktů a následně i systematické přeshraniční spolupráce. Již v roce 1991 byl založen první euroregion – Euroregion Nisa. Při dnešní návštěvě pohraničí je jeho přeměna velmi patrná, i když ještě stále v porovnání s centrálními oblastmi nedosahuje shodné úrovně rozvoje.

O přeshraničních regionech s vlastní identitou zatím na hranicích ČR hovořit nemůžeme. Jako přeshraniční regiony můžeme vnímat způsobilá území pro podporu z jednotlivých programů podporující přeshraniční spolupráci. Ta jsou ale spíše deklaratorně vymezená pro celé hranice pro potřeby programování pomoci ze strany EU. Druhou kategorií přeshraničních regionů jsou právě euroregiony. K charakteru přeshraničního regionu mají blíže, neboť jsou enšího geografického rozsahu a vznikly většinou zdola. Nicméně ani u euroregionů nemůžeme zatím hovořit o opravdovém přeshraniční regionu. Takovýto stav je spíše cílem fungování euroregionu než charakteristikou současné situace.

V hraničních regionech ČR se můžeme setkat často s velmi výrazným působením různých hraničních efektů, které se se změnami charakteru hranic měnily. V souvislou s fungováním euroregionů lze vypozorovat jeden efekt, který by se dal nazvat efektem aktivit a koordinace. Tím, že obce ležící v blízkosti státních hranic čelí společným problémům, jsou často motivovány na řešení těchto problémů spolupracovat jednak mezi sebou navzájem (na české straně hranice) a jednak i s obcemi na druhé straně hranice.

1.6 Filosofie přeshraniční spolupráce

Jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.2, na hraniční regiony a hranice můžeme pohlížet dvěma úhly pohledu. Ty závisejí zejména na propustnosti hranice a ochotě ke spolupráci. Jedním úhlem pohledu na hranici je vnímání hranice jako rozdělujícího faktoru (resp. nástroje separace). Druhým opačným úhlem pohledu je vnímání hranice jako kontaktního místa.

Tyto dvě mezní situace jsou důležité pro formulaci základní filosofie přeshraniční spolupráce. Jejím cílem je totiž přeměna regionu s rozdělujícím vlivem státní hranice na region kontaktní, kde hranice naopak spojuje a má integrační charakter.

První z výše uvedených situací vnímá státní hranice jako rozdělující národní státy. Přestavují hranice vlivu a jurisdikce jednotlivých států. I když se v realitě jedná jen úzkou

linii[17] procházející po povrchu země, představují dělící čáru mezi různými daňovými systémy, sociálními systémy, systémy zdravotní péče, vzdělávacími systémy, úředními jazyky, často měnami, pravidly silničního provozu, v některých případech i měrnými jednotkami či časovými pásmy.

Hranice tedy rozděluje. Stanovuje rozhraní. Geograficky vymezuje (rozděluje) území, kde na obou stranách hranice platí odlišná pravidla.[18] V minulosti často rozdělovala i viditelně. Klasický je příklad železné opony, kdy na místě hranic vyrostly oddělující ploty a zátarasy z ostnatých drátů.

1.6.1 Znevýhodnění hraničních regionů

Periferní postavení hraničních oblastí způsobené rozdělujícím vlivem hranice s sebou nese mnohá znevýhodnění. V porovnání s centrálními oblastmi státu disponují zpravidla méně vyvinutou infrastrukturou. V dnešní době tato skutečnost představuje hlavní překážku pro hospodářský rozvoj. V hraničních regionech zpravidla existuje menší nabídka pracovních míst a tím i vyšší nezaměstnanost. Po dlouhá léta docházelo k odlivu schopných a talentovaných mladých lidí z těchto regionů do center, kde mohli najít adekvátní uplatnění. Také nabídky v oblasti vzdělávání jsou v těchto oblastech v porovnání s centry omezené. Stručně shrnuto, kvalita života v příhraničních oblastech nedosahuje takové úrovně jako v oblastech centrálních. V minulosti byly k hranicím (na obou stranách) přesouvány ekologicky náročné výroby (elektrárny, chemický průmysl,…). Jejich důsledkem často trpí příhraniční oblasti značnou ekologickou zátěží. Všechny tyto skutečnosti představují faktory, které omezují rozvoj příhraničních regionů a vytvářejí z nich specifickou oblast se specifickými problémy.

1.6.2 Přeshraniční spolupráce jako způsob překonání znevýhodnění

Tak jak byl vznik problémů zapříčiněn polohou u státních hranic – přesněji řečeno jejich uzavřeností, musí podstata řešení problémů spočívat ve spolupráci přes hranice (jejich překonáním). Existují problémy, které svou podstatou a původem vyžadují spolupráci subjektů na obou stranách hranice.

Přeshraniční spolupráci lze tedy definovat jako spolupráci lidí, institucí, samosprávných obcí nebo regionů či dalších subjektů podnárodní úrovně z rozdílných stran hranice. V němčině se používá výraz „grenzüberschreitende Zusammenarbeit“, což v doslovném

[17] O hranicích se nejčastěji hovoří jako o liniích, nicméně přesnější by bylo hovořit o hraničních plochách. Lze si ji představit jako plochu vycházející z nitra země, protínající zemských povrch a oddělující i vzdušný prostor států. Hraniční linie je pouze průsečíkem této plochy a zemského povrchu.

[18] Pokračující integrací Evropy se ve stále větší oblasti působnosti států pravidla harmonizují či dokonce sjednocují. Přesto rozdílná pravidla existují v mnoha oblastech, do kterých unie nezasahuje.

překladu znamená hranice překračující spolupráce (někdy rovněž grenzübergreifende – hranice přesahující). Jedná se tedy o spolupráci, která svým obsahem přesahuje hranice a má dopad na obě strany hranice.

Základní myšlenkou evropské integrace je odbourávání a překonávání státních hranic.

Problematiku přesně vystihuje citát bývalého předsedy Evropské komise Romana Prodi, který o přeshraniční spolupráci prohlásil: *„Přestože z geografického hlediska stojí na periferii, tvoří hraniční regiony v našem epochálním projektu centrální prvek. Byly důvodem mnoha krvavých válek v minulosti, a musí se proto stát hnací silou našeho vývoje v budoucnosti. Přeshraniční spolupráce se ukázala jako ideální nástroj pro posílení ekonomického růstu těchto regionů a současně vytvoření vpravdě evropského ducha, který dokáže z kdysi kritických čar zlomu vybudovat pevná pouta integrace."*[19]

Základní teze přeshraniční spolupráce jsou shrnuty v Evropské chartě hraničních a přeshraničních regionů:

„Hranice jsou „jizvami historie", které s sebou nesou četné nevýhody zejména pro hraniční regiony. Přeshraniční spolupráce v Evropě je nezbytná, protože tyto nevýhody pomáhá kompenzovat a zlepšuje životní podmínky místních obyvatel. Pro jakoukoliv přeshraniční spolupráci tvoří nezbytné předpoklady ochota navzájem se poznávat, porozumění a vzájemná důvěra.

Po druhé světové válce začaly národy Evropy, jejich regiony a obce klást odpor těmto problémům, které byly možná opodstatněné historicky, ale z hlediska ekonomického či kulturního neměly reálný základ. Dnešní hranice zdaleka přerostly svou původní roli bariéry. Přetrvávají ekonomické, společenské a právní rozdíly, zvláště podél vnějších hranic současné EU se střední a východní Evropou, podél hranic v rámci východní Evropy samotné a v oblasti Středomoří. V důsledku přistoupení přidružených států k EU a funkčnější spolupráce na nových vnitřních i vnějších hranicích EU budou tyto hraniční regiony sloužit také jako mosty mezi národy a postupně tak překonávat jejich izolaci a opomíjení. Tento vývoj se stane prubířským kamenem evropského sjednocování a integrace."[20]

[19] Romano Prodi In: GABBE, Jens, MALCHUS, Viktor von. *30 Years of Working Together : AEBR Anniversary Brochure*. Gronau : AEBR, 2001. 25 s.

[20] Evropská charta hraničních a přeshraničních regionů, podepsaná 20. listopadu 1981 v Euroregiu (Německo/Nizozemsko) a doplněná 1. prosince 1995 ve městě Szczecin, Euroregion Pomerania (Polsko/Německo).

V ideálním případě se tak skrze přeshraniční spolupráci stává z regionu a hranice, která rozděluje, kontaktní místo a společný životní prostor – přeshraniční region.

Jelikož přeshraniční spolupráce ve vyspělejší fázi zpravidla vyžaduje jisté institucionální zabezpečení, více se fenoménu přeshraniční spolupráce, především jejímu rozvoji v poválečném období, věnuje kapitola č. 2 - Struktury podporující přeshraniční spolupráci (institucionální zabezpečení přeshraniční spolupráce).

1.7 Přeshraniční spolupráce jako specifický druh spolupráce přes hranice

Pro jasné vymezení pojmu přeshraniční spolupráce je potřeba definovat i další formy spolupráce většího geografického rozsahu. Při spolupráci přes národní hranice rozlišujeme následující druhy spolupráce:

- přeshraniční spolupráce;
- meziregionální spolupráce (někdy nazývaná rovněž interregionální);
- transnárodní spolupráce.

Tab. 1-1 Kategorie struktur hranici přesahující spolupráce

Přeshraniční spolupráce	**Transnacionální spolupráce**	**Interregionální spolupráce**
Komplexní spolupráce regionálních a místních orgánů podél hranice – zahrnuje všechny oblasti života se zapojením všech aktérů	Spolupráce mezi státy (případně za účasti regionů) k jednomu odbornému tématu (např. územní plánování). Zahrnuje velká související území.	Spolupráce mezi regionálními a místními institucemi převážně v jednotlivých sektorech s vybranými aktéry (nepokrývá všechny oblasti života)
Do značné míry organizovaná jelikož existuje již delší tradice	Organizace je zpravidla ve vývoji	Organizace dosud není v popředí, neexistuje dlouhá tradice
Propojení v rámci Evropského sdružení hraničních regionů (AEBR)	Propojení není zcela organizováno – existují snahy v rámci mezinárodních institucí (např. Rada Evropy, Severská rada, CRPM – Konference evropských pobřežních regionů)	Propojení především v rámci Shromáždění evropských regionů (AER), ale např. také v rámci CRPM.

Zdroj: AEBR. *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci.* 3. aktualiz. vyd. Brusel : Evropská komise, 2000. 383 s. Dostupný z www: http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/lace_guide.cz.pdf

Struktury fungující v rámci výše uvedených druhů spolupráce se liší rozsahem spolupráce (množstvím řešených problémových oblastí), stupněm organizačního zajištění a také mírou vzájemného propojení.

1.8 Aktéři přeshraniční spolupráce

Přeshraniční spolupráce se týká především místních a regionálních orgánů – tedy tzv. subnárodních subjektů. Ty jsou hlavní hybnou silou rozvoje spolupráce. Místní regionální orgány (samosprávy) tak vstoupily na pole působnosti dříve vyhrazené centrálním vládám.[21]

Spolupráce se ale neodvíjí jen mezi těmito orgány, ale jak se její rozsah zvětšoval, zapojovaly se do spolupráce i další relevantní subjekty. Rozvíjela se např. spolupráce hospodářských komor v oblasti podpory podnikání, či mateřských, základních, středních i vysokých škol v oblasti vzdělávání, dále je do spolupráce zapojen ve velké míře i neziskový sektor (především v oblasti životního prostředí, kultury či sportu.

Na počátku spolupráce v ČR stály především obce a města (někde byly rovněž aktivní okresní úřady). V té době ještě neexistovaly kraje, ovšem po jejich vzniku přirozeně i tato nová úroveň samosprávy navázala přeshraniční kontakty s regiony na druhé straně hranice. Do přeshraniční spolupráce se ale kromě místních a regionálních orgánů zapojovaly i další subjekty – především vzdělávací instituce, hospodářské komory či neziskový sektor.

1.9 Intenzita a formy přeshraniční spolupráce

Podle <u>intenzity</u> lze přeshraniční spolupráci rozdělit do několika stupňů:[22]

- žádné vztahy;
- výměna informací;
- konzultace;
- negativní koordinace (zaměřené na omezení problémů);
- pozitivní koordinace (sledující společný cíl);
- kooperace;

[21] Pro územní plánování či dopravu byly v 60. a 70. letech uzavírány různé dvoustranné či vícestranné mezivládní dohody bez možnosti účasti místních a regionálních úřadů. Přeshraniční spolupráce místních a regionální úřadů obsahovala i tyto oblasti.

[22] Viz LEZZI, M.: Raumordnungspolitik in europäischen Grenzregionen zwischen Konkurrenz und Zusammenarbeit. Untersuchungen an der EG-Aussengrenze Deutschland-Schweiz,. Wirtschaftsgeographie und Raumplanung, Vol. 20, Universität Zürich, Zürich 1994, 252 s.

- integrace.

Intenzita spolupráce má obvykle vliv na vývoj její formy, i když i v rámci každé formy může být intenzita spolupráce různá.

Z hlediska formy spolupráce lze rovněž vypozorovat několik vývojových stupňů:

- Neformální spolupráce. Značný objem spolupráce v minulosti i v současnosti probíhá neformálně. Spolupráce funguje na základě nepsané dohody, není nijak formalizována.
- Podepsané dohody o spolupráci. Jedná se o začátek formalizace spolupráce. V této kategorii je potřeba rozlišovat mezi dvěma druhy smluv:
    - Krátkodobé ad hoc smlouvy především uzavírané pro účely projektu (některé programy vyžadovaly resp. vyžadují tento písemný závazek k projektové spolupráci).
    - Dlouhodobé smlouvy zakládající např. konzultační nebo koordinační mechanismy mezi různými subjekty - většinou místními či regionálními orgány.
- Společné subjekty (struktury) bez právní subjektivity. Jedná se o vyšší formu spolupráce, která již není krátkodobá a začíná být systematicky podporována a rozvíjena.
- Společné subjekty s právní subjektivitou. Některé subjekty mohou mít svoji právní subjektivitu a to buď podle soukromého nebo veřejného práva.

1.10 Obsah spolupráce

Rozsah spolupráce je určován porovnáním pravomocí příslušných orgánů na obou stranách hranice. Tyto orgány mohou rozvíjet spolupráci pouze v rámci svých společných pravomocí a kompetencí. Rozsah závisí na několika faktorech: např. politické vůli, tradici spolupráce či disponibilních finančních prostředcích. „Konkrétní spolupráce pak může mít podobu nezávazných nekonkrétních politických deklarací ale i bílých knih či víceletých dlouhodobých rozvojových plánů s identifikací důležitých projektů k realizaci“[23].

[23] Mission Opérationnelle Transfrontalière. Practical guide to tranfrontier co-operation. [s.l.] : Council of Europe, 2006. 67 s. Dostupný z www: http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/local_and_regional_democracy/documentation/library/transfrontier_cooperation/practical_guide_en.pdf.

Obsah spolupráce může být rovněž velmi rozmanitý. Spolupráce může být úzce zaměřena na některé konkrétní oblasti. Cílem nejvyspělejších struktur je rozvoj spolupráce ve všech oblastech lidského života.

1.11 Motivy zapojení se do přeshraniční spolupráce

Faktory mající vliv na rozvoj přeshraniční spolupráce již byly uvedeny výše. Lze na ně pohlížet jako na impulsy či faktory spojené s vytvářením možností pro rozvoj přeshraniční spolupráce.

Je zajímavé sledovat rovněž motivy, které vedou jednotlivé subjekty k zapojení se do přeshraniční spolupráce. Je možné vysledovat dva hlavní motivy mající velký vliv na kvalitu spolupráce:

- První motivem je spolupráce samotná. Hlavním motivem je rozvíjet spolupráci, protože existují problémy, které lze řešit pouze společně s partnery nebo lze celkového rozvoje snadněji dosáhnout společně než samostatně. Důležité jsou dobré sousedské vztahy, budování důvěry, koordinace či společné plánování. Spolupráce vychází z reálné potřeby spolupracovat.
- Naproti tomu existuje v poslední době velmi silný finanční motiv, kdy primárním cílem je přísun dotací a spolupráce je vnímána pouze jako prostředek pro jejich získání.

1.12 Vývoj přeshraniční spolupráce v Evropě

Počátek přeshraniční spolupráce, tak jak o ní v dnešním slova smyslu hovoříme, se datuje do doby po druhé světové válce, kdy se začala rozvíjet především na hranicích Německa s Nizozemskem. Do tohoto období se datují dvě mezní události. V roce 1958 byl založen kolem města Gronau první euroregion jako vyspělá institucionální forma přeshraniční spolupráce – EUREGIO (od něj je i odvozen obecnější název podobných struktur – euroregiony). První doporučení Rady Evropy, které se týkalo přeshraniční spolupráce a později přispělo k vzniku Madridské rámcové úmluvy, bylo vydáno v roce 1966.[24]

Největší rozvoj přeshraniční spolupráce zaznamenala od začátku devadesátých let minulého století. Hlavními faktory byly následující skutečnosti:

[24] Recommendation 470 (1966) on the draft Convention on European co-operation between local authorities.

- politické změny v zemích střední a východní Evropy (SVE) otevřely cestu k postupnému odstraňování rozdělujícího vlivu hranic a rovněž vedly k novému druhu komunální a regionální politiky;
- prohlubující se integrace uvnitř Evropské unie, kde přeshraniční spolupráce hrála významnou roli v regionální politice EU snižující rozdíly mezi evropskými regiony;
- postupné rozšiřování EU, v rámci kterého přeshraniční spolupráce hrála velmi důležitou úlohu v procesu přípravy nových členských zemí na vstup do EU a následně i jejich integrace;
- přeshraniční spolupráce rovněž byla významným nástrojem v rozvoji vztahů se sousedními zeměmi bez statutu kandidátských zemí.

Na samotném počátku se spolupráce odehrávala na místní úrovni mezi sousedícími veřejnými orgány, jež spadaly pod různé národní právní systémy. Spolupráce se rozvíjí v oblastech společného zájmu jako je životní prostředí, sociálně- hospodářské otázky, mobilita, atd. To dokazuje existenci vzájemných závislostí (interdependencí) těchto orgánů – geografických, hospodářských, urbánních i environmentálních. Spolupráce tedy vycházela z konkrétních potřeb partnerů.

Spolupráce může být velmi různorodá. První iniciativy byly zaměřeny na vytvoření společných oblastí pro poskytování služeb a zaměstnanost (service and employment areas), ale postupně se přeshraniční spolupráce rozšířila na všechny oblasti lidského života s cílem zvýšit kvalitu života v příhraničí. Spolupráce se postupně rozvinula na tradičních hranicích i hranicích nových, zahrnuje v sobě jak velké infrastrukturní projekty tak i malé kulturní projekty, odehrává se v řídce osídlených oblastech i ve velkých městech.

1.13 Vývoj přeshraniční spolupráce v České republice

V České republice se začala přeshraniční spolupráce rozvíjet počátkem devadesátých let právě díky většině výše zmíněných faktorů. Základním předpokladem vůbec pro začátek spolupráce byly politické změny po roce 1989.

Především ze strany obcí z příhraničí existovala zpočátku poptávka po „jakýchkoliv kontaktech přes hranici“ vycházející z komunikačního deficitu způsobeného poměrně velkou uzavřeností hranice. Dalo by se říci, že z počátku hrála roli i určitá míra zvědavosti ve vztahu k „staronovým“ sousedům na druhé straně hranice. Kolem těchto prvních osobních kontaktů

pak byla dále rozvíjena myšlenka systematického rozvoje přeshraniční spolupráce vč. její institucionalizace. První euroregion na území ČR vznikl v roce 1991 (Euroregion Nisa).

V pořadí dalším motivem přeshraničních kontaktů bylo řešení společných problémů, které bylo dříve kvůli uzavřenosti hranic nemožné. Jednalo se především o oblast životního prostředí.

Později se spolupráce zaměřila na zvýšení prostupnosti hranice (rozvoj „mostů" přes hranice). Úsilí bylo směřováno na otevírání nových hraničních přechodů jak pro automobily tak turistických přechodů se zjednodušeným režimem a budování odpovídající dopravní infrastruktury.

Snad nejvýznamnějším stimulem pro rozvoj spolupráce v místech, kde ještě neexistovala, byla finanční podpora této spolupráce ze strany EU – z předvstupního programu PHARE CBC (na vnějších hranicích EU). Tato podpora byla postupně rozšířena i na další hranice. Podrobně se tomuto problému věnuje samostatná kapitola věnovaná podpoře přeshraniční spolupráce v ČR a roli euroregionů.

1.14 Podpora přeshraniční spolupráce

V posledních desetiletích se možnosti místních a regionálních úřadů spolupracovat přes hranice velmi výrazným způsobem rozšířily. Již byly uvedeny hlavní faktory. Dalším výrazným stimulem pro spolupráci byla její systematická podpora především ze strany dvou významných evropských organizací: Rady Evropy a Evropské unie.

Jak Rada Evropy tak Evropská unie pociťují důležitost přeshraniční spolupráce a stanovily si její podporu jako jednu ze svých priorit. Ve Vídeňské deklaraci Rady Evropy z 9. října 1993 se uvádí: „Vytvoření tolerantní a prosperující Evropy nezáleží jen na spolupráci mezi státy. Rovněž vyžaduje přeshraniční spolupráci mezi místními a regionálními úřady, bez rozporu s ústavou a územní integritou každého státu."[25] Ve vysvětlujícím memorandu Evropské komise k návrhu nařízení Evropského seskupení pro přeshraniční spolupráci (EGCC) se uvádí: „Harmonický rozvoj celého území Společenství a posílení hospodářské,

[25] Rada Evropy. *Vídeňská deklarace : podepsaná dne 9. října 1993* [online]. c2004 [cit. 2007-12-14]. Dostupný z WWW: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=621771&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>.

sociální a územní soudržnosti vyžaduje posílení přeshraniční spolupráce a přijetí opatření, která jsou potřebná pro zlepšení podmínek jejího provádění.“[26]

I když mají obě instituce podobné cíle, jejich podpůrné aktivity se liší. Rada Evropy se více zaměřuje na podporu spolupráce skrze vytváření právních podmínek. Evropská unie poskytuje finanční podporu.

Rada Evropy se ve svých aktivitách na podporu přeshraniční spolupráce zaměřuje na 3 oblasti:

- vytváří mezinárodní legislativu podporující přeshraniční spolupráci. Jedná se především o Madridskou rámcovou úmluvu a její dva protokoly;
- podporuje koncept přeshraniční spolupráce organizováním různých konferencí a seminářů;
- poskytuje poradenství a pomoc ve formě školení subjektům na národní i regionální úrovni.

Dále vypracovává Rada Evropy zprávy, studie či výzkumné práce v oblasti přeshraniční spolupráce.

Pro Evropskou unii představuje přeshraniční spolupráce významný nástroj jak pro podporu vnitřní soudržnosti, tak pro podporu dobrých sousedských vztahů se zeměmi na vnější hranici unie. EU poskytuje na tuto spolupráci velmi významné finanční prostředky, které nesloužily jen k rozvoji stávající spolupráce, ale byly i významným stimulem nových kooperačních vztahů. EU rovněž vnesla do rozvoje příhraničních oblastí prvek programování. Dlouhou dobu byla přisuzována EU tato finanční role, naopak legislativní úprava přeshraniční spolupráce byla doménou Rady Evropy. V posledních letech došlo ale k významnému posunu a to především schválením nařízení o Evropském seskupení pro územní spolupráci (ESÚS), které umožňuje zakládat ve členských státech EU sdružení s přeshraniční právní subjektivitou.

Další důležitou organizací podporující přeshraniční spolupráci a hájící zájmy hraničních regionů je Asociace evropských hraničních regionů – AEBR.

[26] *Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o Evropském sdružení pro přeshraniční spolupráci (ESPS) - KOM(2004) 496 v konečném znění 2004/0168 (COD)*: [s.l.] : Úřední věstník Evropské unie, 2004. 8 s. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0496:FIN:CS:PDF>.

1.15 Definice euroregionu

Na tomto místě bude definován pojem euroregion. Jeho charakteristiky a tím i formulování jeho obsáhlejší definice bude součástí další kapitoly věnující se přímo institucionálnímu zabezpečení přeshraniční spolupráce. Podrobná charakteristika a (na základě této charakteristiky formulovaná) detailnější definice euroregionů v České republice je předmětem stěžejní kapitoly této práce (kap. 3 Komparativní analýza euroregionů).

1.15.1 Problém pojetí euroregionu

Nejdříve je zapotřebí upřesnit používání samotného pojmu euroregion v českém jazyce.

Národní vs. přeshraniční

Z pohledu šíře vnímání euroregionu můžeme za euroregion označovat:

- Jednu z národních částí přeshraničního euroregionu.
- Celý přeshraniční euroregion – tj. všechny (v případě České republiky dvě či tři) části euroregionu jako jeden celek**.**

Geografický vs. institucionální

Euroregion rovněž můžeme vnímat z pohledu obsahového v dalších dvou následujících rovinách:

- Geograficky – jako území, kde se odehrává spolupráce.
- Institucionálně – jako organizaci, která byla zřízena za účelem rozvoje této přeshraniční spolupráce.

Úhel pohledu národní vs. přeshraniční lze aplikovat na obě obsahové varianty euroregionu - geografickou i institucionální. Vznikne tak matice pojmu euroregion, kde každá ze čtyř variant má odlišný význam:

Tab. 1-2 Významová matice pojmu euroregion

Úhel pohledu (vnímání euroregionu)	**Geografický**	**Institucionální**
Národní	území, kde působí národní část euroregionu (z něhož pocházejí členové národní části euroregionu)	samotný právní subjekt sdružující členy národní části euroregionu – většinou sdružení mající právní subjektivitu
Přeshraniční	přeshraniční území ve kterém se odehrává přeshraniční spolupráce	přeshraniční organizace/instituce sdružující národní sdružení – se

	(skládající se ze všech národních částí)	společnými orgány (často bez právní subjektivity)

Z geografického hlediska tak můžeme mít na mysli území jedné národní části euroregionu či celé přeshraniční území. Převažuje většinou přeshraniční aspekt.

Z hlediska institucionálního hovoříme buď o národní části jako o instituci či organizaci nebo máme na mysli instituci přeshraniční se svými společnými orgány. Jak je z následující analýzy patrné, nemá tato přeshraniční instituce většinou svoji vlastní právní subjektivitu. Z hlediska institucionálního tedy převažuje spíše národní aspekt.

1.15.2 Definice euroregionu

V této publikaci zkoumáme institucionální aspekty přeshraniční spolupráce a tudíž pod pojmem euroregion rozumíme stálou přeshraniční instituci (či strukturu) s vlastní identitou, personálem, prostředky a rozhodovacím systémem, jejímž hlavním cílem je rozvoj přeshraniční spolupráce na daném teritoriu.

Na tomto místě je rovněž zapotřebí uvést jazykovou poznámku týkající se používání krácených názvů euroregionů. I když každý přeshraniční euroregion má svůj oficiální název, v jednotlivých jazycích (tj. i v češtině) se často používá zkrácený český název. Např. pro Euroregion Neisse-Nisa-Nysa se v češtině používá zkrácený název Euroregion Nisa, v němčině Euroregion Neisse a v polštině Euroregion Nysa. Toto používání zkráceného názvu může být poněkud matoucí, jelikož někdy slouží rovněž k označení jen jedné části. Nicméně je poměrně velmi rozšířené a přirozené. Je tudíž používáno i v této publikaci.

1.16 Pojmy k zapamatování

1. hranice,
2. hraniční region,
3. přeshraniční region,
4. hraniční efekt,
5. přeshraniční spolupráce,
6. rozdělující faktor,
7. kontaktní místo,

8. přeshraniční spolupráce,
9. transnacionální spolupráce,
10. interregionální spolupráce,
11. euroregion.

1.17 Otázky a úkoly

1. Jaká je v geografii nejčastější definice pojmu „hranice“?
2. Jak jsou hranice členěny z politickogeografického pohledu?
3. Jak jsou hranice členěny dle rozsahu?
4. Vysvětlete rozdíl mezi hraničním, příhraničním a pohraničním regionem.
5. Jaké faktory vymezují hraniční regiony?
6. Jak jsou hranice a hraniční regiony členěny na základě prostupnosti?
7. Jaké druhy hraničního efektu existují?
8. Jaké jsou v ČR nejvýznamnější společné politiky?
9. Popište integrační a desintegrační tendence v ČR.
10. Jakým způsobem je překonáváno znevýhodnění hraničních regionů?
11. Definujte druhy spolupráce přes národní hranice.
12. Kdo jsou aktéři přeshraniční spolupráce?
13. Rozčleňte přeshraniční spolupráci dle intenzity.
14. Rozčleňte přeshraniční spolupráci dle formy.
15. Jaké jsou motivy přeshraniční spolupráce?
16. Popište faktory, díky kterým došlo k rozvoji přeshraniční spolupráce od začátku devadesátých let minulého století.
17. Který euroregion vznikl na území ČR jako první?

europe direct Liberec

EUROREGION neisse–nisa–nysa

PODPORA PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE V ČR A ROLE EUROREGIONŮ

2. část

2 Podpora přeshraniční spolupráce v ČR a role euroregionů

Přeshraniční spolupráce i její struktury (euroregiony) zaznamenaly v České republice největší rozvoj v devadesátých letech minulého století a to především v souvislosti s představením podpůrných programů EU.[27] Proto bude tato část práce věnována podrobnějšímu popisu programu PHARE CBC, iniciativy Společenství INTERREG IIIA a operačním programům přeshraniční spolupráce pod cílem Evropská územní spolupráce (EÚS). Strukturovaný popis každého programu se zaměří na jeho cíle, druhy podpory, geografické pokrytí, finanční význam a implementační strukturu vč. role euroregionů v ní. Jelikož euroregiony byly aktivní především v oblasti Fondu malých projektů, bude mu věnována větší pozornost. V závěru bude analyzována role euroregionů (rovněž z jejich vlastního pohledu) a navrženy postupy pro zlepšení fungování programů přeshraniční spolupráce a zapojení euroregionů.

2.1 PHARE CBC

Počátky systematické podpory přeshraniční spolupráce v České republice jsou spojeny s představením předvstupního programu PHARE CBC. Program PHARE CBC byl zahájen v roce 1994 a podporoval přeshraniční spolupráci se sousedními státy v příhraničních regionech České republiky.

2.1.1 Cíle

Mezi hlavní obecné cíle programu patřilo:

- podpora hospodářského rozvoje příhraničních regionů posilováním stávajících struktur, posilování konkurenceschopnosti českých podniků a celkové oživování hospodářství na obou stranách hranic;

[27] EU systematicky podporuje přeshraniční spolupráci od začátku 90. let minulého století. Podpora přeshraniční spolupráce tvořila základ iniciativy INTERREG ve všech třech obdobích. I v současném období hraje nejdůležitější roli v rámci cíle EÚS (Evropská územní spolupráce). Postupně podporu využívaly všechny hraniční regiony uvnitř EU i regiony na vnější hranici EU. Podpora přeshraniční spolupráce rovněž vždy hrála významnou roli v rámci podpůrných programů určené pro různé skupiny zemí, s kterými měla EU navázány těsnější vztahy - ať již se jednalo o předvstupní nástroje či nástroje spolupráce s třetími zeměmi. Z historického vývoje je patrné, že se EU snažila najít optimální způsob koordinace vnitřních a vnějších instrumentů, které se kombinovaly právě na vnějších hranicích EU. Postupným vývojem dospěla až k současnému stavu, kdy je spolupráce na vnějších hranicích EU systematicky sjednocena pod nově vzniklé nástroje IPA (Nástroj předvstupní pomoci - Instrument for Pre-accession Assistance) a ENPI (Evropský nástroj sousedství a partnerství – European Neighborhood and Partnership Instrument).

- překonávání problémů zatěžujících regiony na obou stranách hranic (např. znečišťování životního prostředí a nedostatečná infrastruktura);
- snižování periferního charakteru těchto oblastí a tím zvyšování životní úrovně obyvatel;
- prohlubování spolupráce mezi občany hraničních regionů.

Podpora přeshraničních kontaktů mezi občany byla součástí programu PHARE a od počátku byla vnímána jako hlavní úloha euroregionů. Proto jim byla již od prvních ročníků programu přiznána role v implementaci tvz. Fondu malých projektů podporujícího „měkké" projekty typu people-to-poeple (viz detailnější popis níže).

2.1.2 Druhy podpory

Grantová podpora jednotlivých projektů

Na počátku PHARE CBC byla používána jen tato forma podpory. Podporovaly se především velké investiční projekty především v oblasti dopravy (modernizace silniční a železniční sítě vedoucí k hraničním přechodům) a životního prostředí (kanalizace, čistírny odpadních vod, rekultivace skládek apod.). V programu roku 1994 bylo předmětem podpory malé množství velkých projektů. Později (v letech 1995-1997) se podporovalo spíše větší množství menších projektů.

Fondová podpora

Od ročníku 1995 fungoval v rámci PHARE CBC tzv. Fond malých projektů (FMP) resp. Společný fond malých projektů (SFMP)[28]. Jednalo se o formu decentralizace, kdy rozhodovací pravomoci byly přeneseny na regionální úroveň – na regionální hodnotící komise, které byly ustanoveny na úrovni euroregionů. Tímto způsobem bylo podporováno velké množství malých neinvestičních projektů především v oblasti kultury, sportu, cestovního ruchu a vzdělávání. Zjednodušená procedura měla zpřístupnit podporu přeshraniční spolupráce i malým neziskovým organizacím, městům a obcím či jejich svazkům.

Grantová schémata

Grantová schémata byla používána od programů roku 1997 a sloužila na podporu menších investičních akcí (od 50 tis. do 300 tis. EUR). Fungovala v podstatě také na fondovém principu – vyčlenila se finanční částka a na základě výzvy byly předkládány projekty, které

[28] Označení „Společný fond malých projektů" se používá od ročníku 1999, kdy se začala uplatňovat větší koordinace řízení programu PHARE CBC a INTERREG IIIA z druhé strany hranice. Snahou bylo vytvořit větší míru společného řízení a rozhodování.

byly následně vyhodnoceny a všechny prostředky byly rozděleny podle pořadí úspěšnosti. V roce 1997 byl např. tento způsob podpory použit na podporu malých investičních projektů při odstraňování povodňových škod a budování protipovodňových opatření.

2.1.3 Geografické pokrytí

Programy PHARE CBC začaly fungovat na česko-německé hranici (od ročníku 1994). Od ročníku 1995 rovněž na česko-rakouské hranici. V ročnících 1995 a 1996 dokonce existovaly trilaterální programy pro česko-polsko-německé pomezí a česko-slovensko-rakouské pomezí. Později se podpora týkala česko-polské hranice (od ročníku 1999) a omezeně i česko-slovenské hranice (pouze ročník 1999).

Co se týče teritoriálního vymezení programu PHARE CBC, bylo dáno územími euroregionů na česko-německé hranici (Nisa, Labe, Krušnohoří, Egrensis a Šumava), příhraničním pásmem okresů na česko-polské hranici v euroregionech Nisa, Glacensis, Praděd, Silesia a Těšínské Slezsko, Výbory pro spolupráci na českou-rakouské hranici a příhraničním pásmem okresů v česko-polském příhraničí. Pro trilaterální projekty bylo vymezeno zvláštní území Euroregionu Nisa – pro česko-německo-polské příhraničí a také okresy Hodonín, Břeclav a Brno-město v česko-slovensko-rakouském příhraničí. Podpora třístranné spolupráce se ovšem týkala jen programů 1995 a 1996. Z důvodů značné administrativní náročnosti již nebyly zahrnuta do dalších programů. Pro dotčené oblasti to ovšem znamenalo zhoršení podpory přeshraniční spolupráce.

2.1.4 Finanční prostředky

Celkem bylo z programu PHARE CBC pro ČR alokováno 259,15 mil. EUR. Alokace na jednotlivá období a hranice shrnuje následující tabulka:

Tab. 2-1 Program PHARE CBC v období 1994-2003

Programy PHARE CBC na jednotlivých hranicích (v mil. EUR)						
Programy	**ČR - SRN**	**ČR - Rakousko**	**Trilaterální programy ČR - SRN - Polsko**	**Trilaterální programy ČR - Rakousko - Slovensko**	**ČR - Polsko**	**ČR - Slovensko**
1994	25,0	-	-	-	-	-
1995	25,0	6,0	1,5	0,5	-	-
1996	25,0	9,0	1,5	0,75	-	-
1997	25,0	-	-	-	-	-
1998	7,0	11,9	-	-	-	-
1999	29,4	10,6	-	-	3,0	2,0
2000	10,0	4,0	-	-	5,0	
2001	10,0	4,0	-	-	5,0	
2002	10,0	4,0	-	-	5,0	
2003	10,0	4,0	-	-	5,0	
Celkem	**176,4**	**53,5**	**3,0**	**1,25**	**23,0**	**2,0**

Zdroj: vlastní doplnění tabulky, Euroregion Silesia: http://www.euroregion-silesia.cz/index2.php?menu=3&file=data/programy/PHARE_CBC_o_programu&menu_pod=1

Do ročníku 1999 bylo nejvíce prostředků přiděleno na hranici s Německem, kde začal program PHARE fungovat nejdříve (již od ročníku 1994) a to 136,4 mil EUR. Na rakouskou hranici bylo od ročníku 1995 do ročníku 1999 alokováno celkem 37,5 mil EUR. Nejpozději začala být přeshraniční spolupráce prostřednictvím programu PHARE CBC podporována na polské hranici (od ročníku 1999). V ročníku 1999 na ni bylo alokovány 3 mil EUR. Pouze v ročníku 1999 fungoval rovněž program na slovenské hranici. Na trilaterální programy byly v ročnících 1995 a 1996 alokovány 3 mil. EUR pro česko-německo-polský program a 1,25 mil. EUR pro česko-rakousko-slovenský program.

Pro období 2000 – 2003 bylo rozdělení alokací stejné. Pro ČR byla k dispozici částka 19 mil. EUR/rok, která byla mezi jednotlivé hranice rozdělena takto:

- česko-německé příhraničí: 10 mil. EUR/rok,
- česko-rakouské: 4 mil. EUR/rok,
- česko-polské: 5 mil. EUR/rok.

Celkově tedy bylo z celkové sumy prostředků PHARE CBC (259,1 mil. EUR) na hranici s Německem alokováno 176,4 mil EUR (cca 68% celkové alokace na program PHARE CBC), na hranici s Rakouskem 53,5 mil. EUR (21%), na hranici s Polskem 23 mil. EUR (9%), na třístranný program ČR-PL-DE 3 mil. EUR (1,2%), na hranici se Slovenskem 2 mil. EUR (0,8%) a na třístranný program CŘ-SR-AT 1,25 mil. EUR (0,5%). Za celé období fungování PHARE CBC v České republice bylo na přeshraniční spolupráci alokováno 259,15 mil. EUR.

Obr. 2-1 Program PHARE CBC v období 1994-2003 – alokace na jednotlivé hranice

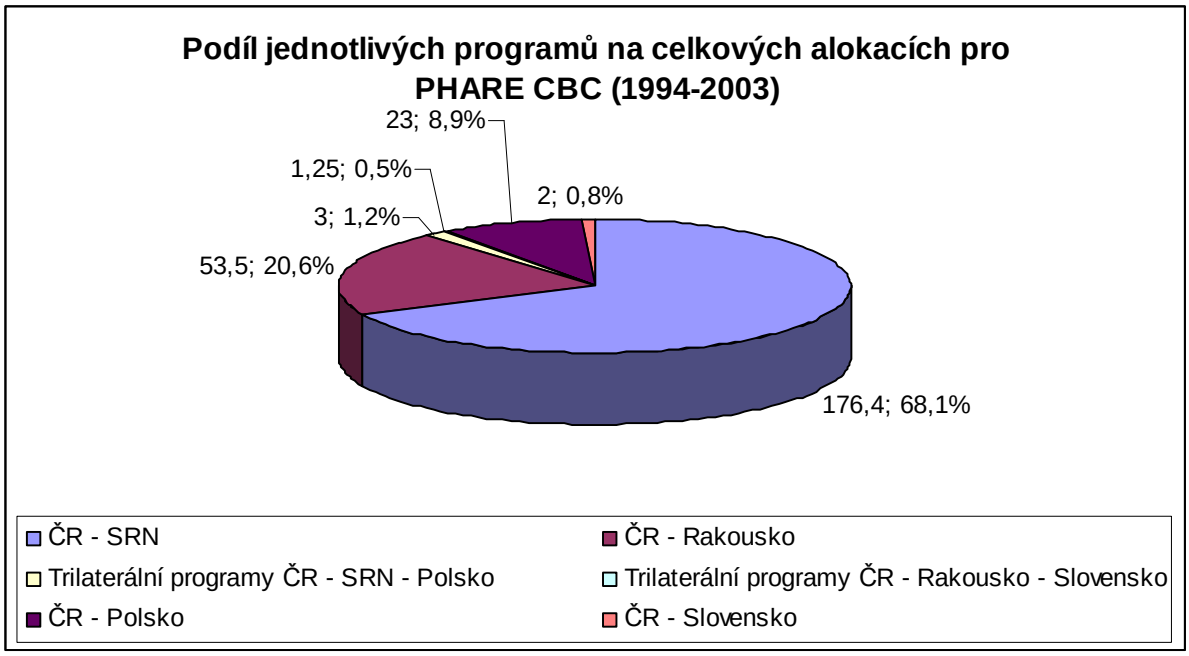

2.1.5 Implementace

Program PHARE CBC se dá vnitřně rozdělit do dvou období, která se od sebe lišila především co se implementace týče a s tím spojené snahy lépe zkoordinovat různé nástroje na odlišných stranách hranice – INTERREG IIIA a PHARE CBC. Popis implementace odpovídá situaci po roce 1999.

Základem programů PHARE CBC byl Společný programový dokument (JPD- Joint Programming Document) tvořící základní rámec podpory vždy na víceleté programovací období (korespondoval s finančním rámcem Evropské komise). Obsahoval priority a opatření, které byly z programu PHARE CBC na dané hranici podporovány (pro každou hranici existoval samostatný JPD). Na jednotlivé roky se poté vypracovával finanční návrh. V něm byla mimo jiné popsána struktura programu a návrh na výběr projektů. Tento návrh byl postupován českou stranou Evropské komisi, která ho v Řídícím výboru PHARE (v něm byly zastoupeny všechny členské země EU) schvalovala a Komise poté vypracovávala Finanční memorandum. Memorandum mělo charakter smlouvy mezi Komisí a vládou ČR. Obsahovalo

již schválené velké projekty, projektové fiše, podmínky pro výběrová řízení, způsob implementace programu, projektovou fiši pro Fond malých projektů (vystupoval v podstatě jako jeden velký projekt). Prostředky poskytnuté ve Finančním memorandu bylo nutné využít do tří let od jeho podpisu.

Věcně byl program PHARE CBC v kompetenci Ministerstva pro místní rozvoj (MMR). To zřídilo v roce 1997 Centrum pro regionální rozvoj České republiky (CRR), které bylo implementační agenturou pro všechny programy přeshraniční spolupráce PHARE. MMR dohlíželo na implementaci prostřednictvím schvalujícího úředníka programu (PAO). Ten byl zodpovědnou osobou, která podepisovala grantové smlouvy a také kontrolovala činnost implementační agentury (CRR).

V jednotlivých programech CBC hrál zásadní úlohu tzv. Společný kooperační výbor (JCC – Joint Co-operation Committee). Tento výbor posuzoval soulad programu PAHRE CBC a programu INTERREG, v konečné fázi schvaloval výběr „velkých" projektů a sledoval naplňování programu. Výbor se skládal ze zástupců partnerských zemí (jak regionální tak centrální úrovně) a Evropské komise.[29]

Euroregionům byla od počátku v rámci programu PHARE svěřena hlavní role v implementaci Fondu malých projektů. Z tohoto důvodu bude popisu fungování a zaměření Fondu malých projektů věnována větší pozornost. Podobný fond fungoval i v rámci iniciativy INTERREG IIIA a funguje i v současném období v rámci přeshraničních programů cíle EÚS.

2.1.6 Fond malých projektů/ Společný fond malých projektů

Historický vývoj

Fond malých projektů (FMP), od programů PHARE CBC roku 1999 Společného fondu malých projektů (SFMP)[30], byl nejrozšířenější formou fondové podpory v rámci PHARE CBC. Začal fungovat již od ročníku 1995. Jednalo se o flexibilní a decentralizovaný implementační mechanismus reagující na vytipované místní potřeby. Zejména pro svoji zjednodušenou implementaci a blízkost k žadatelům byl velmi oblíbený u místních a regionálních aktérů[31]. Prostředky na FMP byly přidělovány prostřednictvím Finančních memorand, která obsahovala pouze celkové částky přidělené FMP na jejich hlavní cíle bez

[29] Zdroj informací: Centrum pro regionální rozvoj České republiky.
[30] Pokud budeme hovořit o fondu obecně, budeme hovořit o Fondu malých projektů a používat zkratku FMP.
[31] Jeho úspěch přispěl k většímu využívání fondového způsobu podpory v budoucích ročnících programu (Fond obnovy lesa, Fond pro obnovu venkova, Program na rekonstrukci zatopených oblastí).

detailního rozvržení na specifické oblasti podpory a aktivity (projekty). Přehled jednotlivých programů, jejichž součástí byl FMP uvádí následujíc tabulka:

Tab. 2-2 Částky přidělené z programu PHARE CBC na FMP v jednotlivých ročnících

Rok	**Kód programu**	**Název programu**	**Program PHARE CBC (EUR)**	
			Celkem	**Z toho FMP/SFMP**
1995	ZZ 9524	Trilaterální Program CBC PL-ČR-Německo	1 500 000	200 000
1996	CZ 9604	CBC ČR – Německo	25 000 000	700 000
1996	CZ 9605	CBC ČR – Rakousko	9 000 000	400 000
1996	ZZ 9621	Trilaterální Program CBC PL-ČR-Německo	1 500 000	475 000
1996	ZZ 9621	Trilaterální Program CBC SR-ČR-Rakousko	750 000	221 000
1997	CZ 9701	CBC ČR – Německo	25 000 000	1 870 000
1997	CZ 9801	CBC ČR - Rakousko	9 100 000	873 528
1998	CZ 9804	CBC ČR – Německo	7 000 000	2 000 000
1998	CZ 9805	CBC ČR - Rakousko	2 900 000	1 000 000
1999	CZ 9909	CBC ČR - Polsko	3 000 000	400 000
1999	CZ 9912	CBC ČR - Rakousko	10 600 000	2 120 000
1999	CZ 9913	CBC ČR – Slovensko	2 000 000	400 000
1999	CZ 9914	CBC ČR – Německo	29 400 000	5 880 000
2000	CZ 0012	CBC ČR – Německo	10 000 000	1 900 000
2000	CZ 0013	CBC ČR - Polsko	5 000 000	1 000 000
2000	CZ 0014	CBC ČR - Rakousko	4 000 000	800 000
2001	CZ 0111	CBC ČR - Rakousko	4 000 000	400 000

2001	CZ 0112	CBC ČR – Německo	10 000 000	1 000 000
2001	CZ 0113	CBC ČR - Polsko	5 000 000	500 000
2002	CZ 2002/000-583	CBC ČR - Rakousko	4 000 000	400 000
2002	CZ 2002/000-584	CBC ČR – Německo	10 000 000	1 000 000
2002	CZ 2002/000-608	CBC ČR - Polsko	5 000 000	500 000
2003	CZ 2003/005-079	CBC ČR - Rakousko	4 000 000	400 000
2003	CZ 2003/000-095	CBC ČR – Německo	10 000 000	1 000 000
2003	CZ 2003/005-077	CBC ČR - Polsko	5 000 000	500 000

Zdroj: CRR ČR. *Fond malých projektů / Společný fond malých projektů* [online]. 2004 , 30. 10. 2006 [cit. 2009-05-02]. Dostupný z WWW: <http://www.crr.cz/index.php?did=267>.

Na FMP bylo v rámci programů PHARE CBC alokováno celkem 25,9 mil EUR, což z celkových 176,8 mil EUR představuje necelých 13%[32].

Obr. 2-2 Finanční prostředky PHARE CBC (podíl FMP/SFMP)

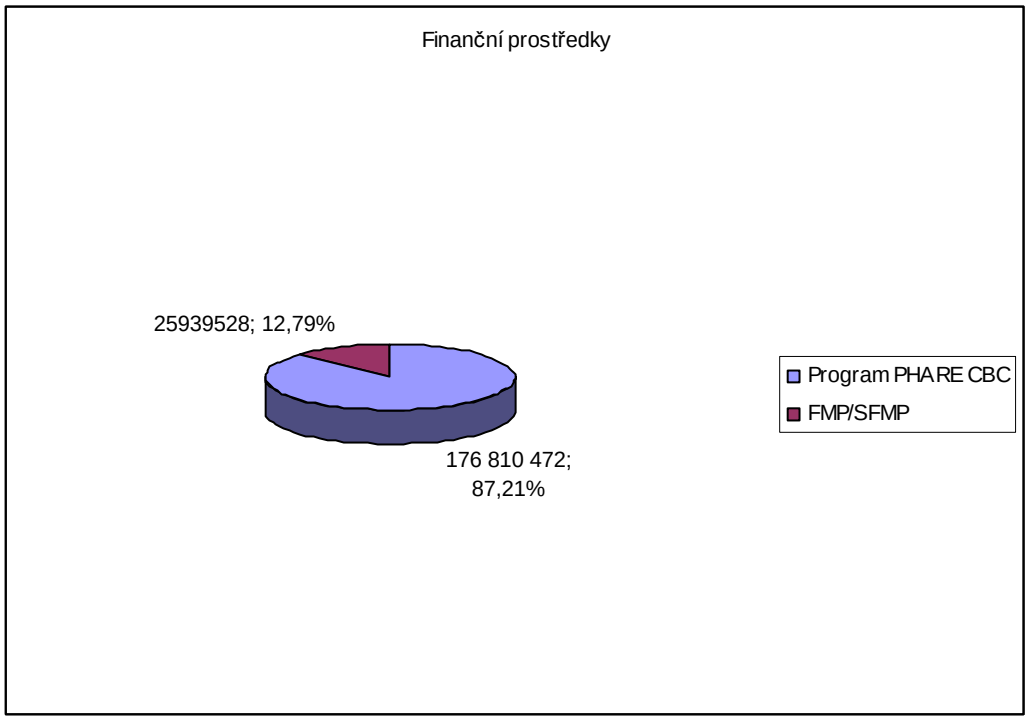

[32] Počítáno pouze z programů, v rámci kterých fungoval FMP. Pokud bychom počítali podíl z celkového rozpočtu všech programů PHARE CBC byl by podíl menší – cca 11%.

Zdroj: CRR ČR. *Fond malých projektů / Společný fond malých projektů* [online]. 2004 , 30. 10. 2006 [cit. 2009-05-02]. Dostupný z www: http://www.crr.cz/index.php?did=267

Územní zaměření

FMP fungoval v příhraničních regionech podél česko-německé hranice v rámci všech uvedených programů od ročníku 1995 (zpočátku v trilaterálním programu), podél česko-rakouské od ročníku 1996, podél česko-polské hranice od programu roku 1999 a podél česko-slovenské hranice pouze v rámci programu roku 1999.

Výběr a hodnocení projektů

Správa fondu probíhala decentralizovaně – (jednalo se o decentralizovaný implementační systém - DIS) podle příslušného Manuálu postupů (tzv. Practical Guide). V každém hraničním regionu byla ustavena Regionální hodnotící komise (od programu roku 1999 Společná regionální hodnotící komise, v níž zahraniční členové měly hlasovací právo při výběru českých projektů), která připravovala seznam projektů doporučených ke schválení. Do hodnocení projektů byly případně využíváni regionální hodnotitelé. Seznam úspěšných projektů podléhal v konečné fázi odsouhlasení Delegace Evropské komise. Organizačně výběr a hodnocení projektů zajišťovaly Sekretariáty pro výběr projektů v jednotlivých příhraničních regionech. Těmi byly právě euroregiony či regionální rozvojové agentury. Do programu roku 1999 zajišťovaly i monitoring a finanční kontrolu realizace projektů. Tuto funkci převzaly od programu roku 2000 příslušné místní pobočky CRR. CRR rovněž poskytovalo školení sekretariátům pro výběr projektů i hodnotitelům, bylo zodpovědné za audit, ex-ante schválení výběrových procedur na subdodavatele a ex-ante hodnocení programů. Role euroregionů se tedy postupem času snižovala ve prospěch CRR.

Z FMP byly podporovány projekty z oblasti setkávání lidí přes hranice tzv. projekty people-to- people. Jednalo se o měkké projekty neinvestičního charakteru podporující kontakty občanů (občanských sdružení, spolků, škol, místních samospráv) přes hranice s cílem zlepšit celkový socio-ekonomický rozvoj celého regionu. Byly podporovány projekty mimo jiné v těchto oblastech:

- rozvoj komunikace a výměn informací přes hranice,
- spolupráce v oblasti kultury a sportu (např. výměny mládeže, kulturní festivaly),
- místní demokracie (např. spolupráce místních a regionálních samospráv, nevládních organizací, hospodářských komor, apod.),

- vzdělávání – spolupráce škol,
- územní plánování, rozvojové studie (od sjednocení podkladů až po vytváření společných rozvojových plánů),
- ochrana životního prostředí,
- hospodářský rozvoj,
- cestovní ruch.

V rámci programů roku 1999 a roku 2000 byla podpora měkkých projektů v rámci SFMP rozšířena i na investiční projekty menšího rozsahu – tzv. malé infrastrukturní projekty. Tyto projekty byly zaměřeny na zlepšení stavu základní infrastruktury především v malých obcích. Míra spolufinancování byla 90% dotace EU, z toho 75% bylo zálohové financování.

Fungování FMP bylo velmi úspěšné. *„Realizační zkušenost jednoznačně prokázala, že FMP/SFMP představovaly a nadále i představují velmi efektivní mechanismus pro podporu akcí malého rozsahu s velkým a významným přeshraničním dopadem. Úspěch a zájem o FMP/SFMP mezi žadateli v příslušných příhraničních regionech dostatečně mimo jiné také dokladuje minimálně 2,5x větší finanční poptávka než je dostupná finanční nabídka alokovaná do jednotlivých příhraničních regionů a to v historii FMP/SFMP v každé vyhlášené výzvě na předkládání projektových návrhů“*[33].

Analýzou FMP se zabývala podrobněji RNDr. Eva Heřmanová[34] (VŠE Praha) a to jak z pohledu zacílení finančních prostředků na jednotlivé priority FMP, tak z pohledu geografické distribuce podpory. První aspekt popisuje následující tabulka:

Tab. 2-3 Finanční prostředky podle prioritních oblastí programu SFMP

Období	**1995-1998**	**1999-2001**	**2002-2003**
Priorita			
Kulturní výměny	47%	35%	34 %
Ekonomický rozvoj a turistika	27%	8%	5 %
Cestovní ruch		18%	30%
Lidské zdroje	12%	5%	13%
Podpora místní demokracie	5%	8%	4%

[33] CRR ČR. *Fond malých projektů / Společný fond malých projektů* [online]. 2004 , 30. 10. 2006 [cit. 2009-05-02]. Dostupný z WWW: <http://www.crr.cz/index.php?did=267>.

[34] *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha : Linde, 2006. ISBN 80-7201-608-3. Socioekonomická integrace euroregionů a příhraničních regionů České republiky prostřednictvím Společného fondu malých projektů, s. 2-8.

Plánovací a rozvojové studie	5%	7%	7%
Životní prostředí	4%	3%	4%
Komunikace	0%	5%	2%
Malé infrastrukturní projekty	0%	11%	1%
Celkový počet projektů	1805	1236	493
Počet projektů/rok	451,25	412,00	246,50
Alokované prostředky v eurech/projekt	4288	11 650	7708

Zdroj: http://www.crr.cz, *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha : Linde, 2006. ISBN 80-7201-608-3. Socioekonomická integrace euroregionů a příhraničních regionů České republiky prostřednictvím Společného fondu malých projektů, s. 2-8.

Heřmanová dochází k závěrům, že *„dochází ke koncentraci zájmu žadatelů a koncentraci projektů zejména do oblasti kulturních výměn, cestovního ruchu a oblasti rozvoje lidských zdrojů. Zároveň dochází ke koncentraci finančních prostředků do menšího počtu významnějších projektům…“*[35].

Z následující mapy znázorňující intenzitu realizovaných projektů z daného území je patrné, že nejvíce čerpaly podporu z FMP subjekty z území euroregionů Nisa, Šumava, Egrensis a Silva Nortica.

Obr. 2-3 Regionální diferenciace čerpání prostředků z programu SFMP

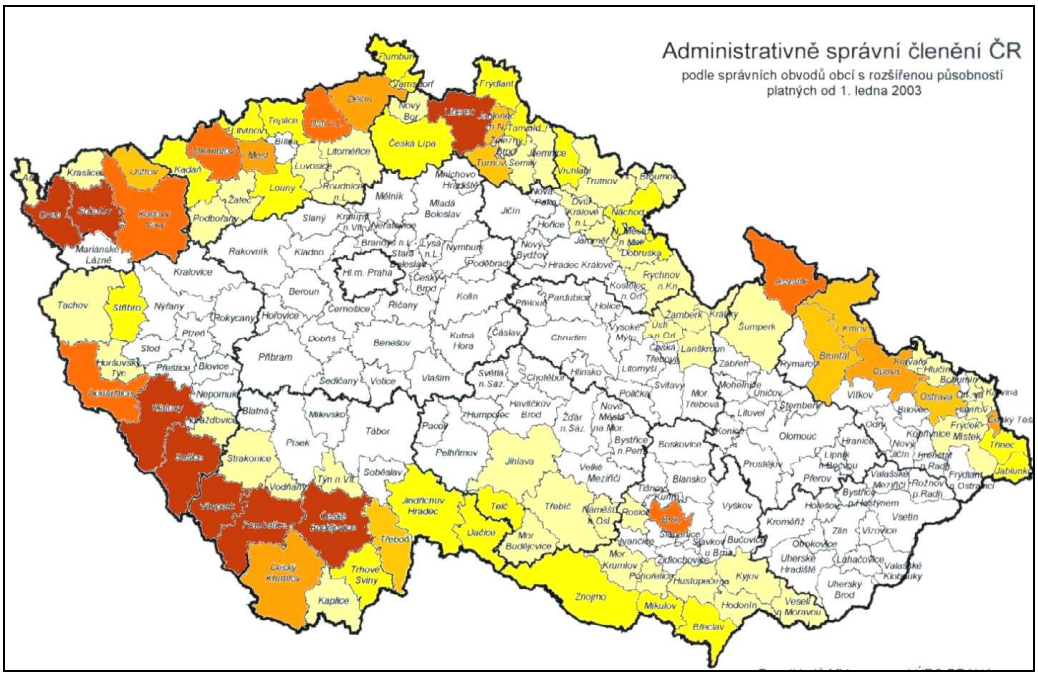

[35] *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha : Linde, 2006. ISBN 80-7201-608-3. Socioekonomická integrace euroregionů a příhraničních regionů České republiky prostřednictvím Společného fondu malých projektů, s. 2-8. s. 8.

Zdroj: *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha : Linde, 2006. ISBN 80-7201-608-3. Socioekonomická integrace euroregionů a příhraničních regionů České republiky prostřednictvím Společného fondu malých projektů, s. 2-8.
Pozn.: k hodnotám v tabulce: region Nisa zahrnuje jak oblasti hraničící se SRN, tak s Polskem, v období 1995-1998 včetně trilaterálních projektů SRN-Pol.-CZ; region Jižní Čechy v období 1995-1998 bez okresu Jindřichův Hradec, v období 1999-2001 včetně okresu Jindřichův Hradec; region Jižní Morava v období 1995-1998 včetně okresu Jindřichův Hradec, v období 1999-2001 bez okresu Jindřichův Hradec, v období 1995-1998 včetně trilaterálních projektů Slov.-CZ-Rak.

2.2 INTERREG IIIA

V roce 2004 (po vstupu do EU) se Česká republika připojila k iniciativě Společenství INTERREG IIIA. Ta byla v ČR realizována prostřednictvím pěti samostatných programů členěných geograficky podle jednotlivých hranic: česko-saský, česko-bavorský, česko-rakouský, česko-slovenský a česko-polský program. Tato iniciativa představovala významný krok směrem k větší propojenosti instrumentů na obou stranách hranice od pouhé koordinace k formálně společným programům. Na hranicích, kde již program INTERREG IIIA existoval na druhé straně (jedná se o česko-saskou, česko-bavorskou a česko-rakouskou hranici), se programy rozšířily o „českou část“ – tj. čeští žadatelé byli začleněni do výčtu vhodných žadatelů, rovněž podporované území se rozšířilo o české příhraničí kraje (NUTS III) a do „společného balíku“ byla doplněna alokace vyčleněná pro ČR na období 2004-2006. Dále byly uzpůsobeny a doplněny implementační a kontrolní mechanizmy. Na ostatních hranicích (česko-polské a česko-slovenské) byly vytvořeny nové programy. Důraz byl ze strany Evropské komise kladen na jejich jednoduchost, aby mohly být připraveny a spuštěny co nejdříve.

Co se týče stupně propojenosti a koordinace mezi jednotlivými stranami hranice, jednalo se oproti programům PHARE CBC o významný krok kupředu. Formálně se jednalo o společný program na každé hranici, nicméně faktické jednoty programu nebylo dosaženo. I když existovaly společné implementační orgány, byly rozlišovány projekty české a projekty z druhé strany hranice. V případě společných (zrcadlových) projektů, které byly podporovány a zvýhodňovány oproti projektům jednoduchých, bylo zapotřebí podat projekt jak na české tak na druhé straně hranice, protože obě strany hranice měly oddělené alokace. Především na hranicích, kde už INTERREG fungoval ve starých členských zemích, tyto alokace nebyly

adekvátní (např. na česko-saské hranici byla alokace pro českou stranu několikrát menší než pro saskou stranu[36]), což představovalo omezení pro společné projekty.

2.2.1 Cíle

Cíle všech pěti programů INTERREG IIIA byly v podstatě podobné cílům programu PHARE CBC. Hlavním cílem bylo dosažení vyváženého socio-ekonomického rozvoje hraničních regionů prostřednictvím spolupráce s hraničními regiony na druhé straně hranice a to zaměřením programů zejména na:

- *podporu rozvoje měst a venkova,*
- *nepřímou podporu podnikání a rozvoje malých a středních firem, hospodářskou spolupráci a rozvoj,*
- *hospodářského sektoru,*
- *rozvoj cestovního ruchu a turistiky,*
- *podporu integrace trhu práce a sociálního zařazení,*
- *rozvoj lidských zdrojů, technologický rozvoj, vzdělávání, na kulturu, vědu a zdravotnictví s cílem,*
- *zvýšit produktivitu a pomáhat při vytváření udržitelných pracovních příležitostí,*
- *ochranu přírody a životního prostředí, podporu obnovitelných zdrojů energie,*
- *rozvoj dopravy a regionálních informačních a komunikačních sítí,*
- *podporu malých místních iniciativ, socioekonomických aktivit s cílem podpořit projekty, typu „lidi pro lidi“, tj. zvýšit spolupráci mezi komunitami z obou stran hranice.*[37]

2.2.2 Druhy podpory

V rámci programů INTERREG IIIA existovaly dva druhy podpory. Jednak byly podporovány jednotlivé projekty – tzv. „velký“ INTERREG a jednak fungovaly fondy malých projektů (fondová podpora).

[36] Celková alokace pro česko-saský program byla 190,4 mil. € (ERDF). Sasko disponovalo na období 2000-2006 180,5 mil. €, Česká republika sice na zkrácené období 2004-2006 pouze 9,9 mil. €.
[37] *Iniciativa Společenství INTERREG IIIA*. Praha : Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2004. 79 s., str. 13.

2.2.3 Geografické pokrytí

Programy fungovaly na všech hranicích ČR. Způsobilá území pro účely programu byla z české strany vymezena pásmem příhraničních krajů (úroveň NUTS III) na základě rozhodnutí Komise. V realitě to znamenalo, že programy INTERREG IIIA byly pokryty všechny kraje kromě Středočeského a hlavního města Prahy.

Pro implementaci fondu malých projektů/fondu mikroprojektů/dispozičního fondu byla stanovena menší území podle působnosti euroregionů – vymezeny byly pomocí okresů. Nicméně tyto fondy rovněž pokrývaly celé území příhraničních krajů.

2.2.4 Finanční prostředky

Česká republika ve zkráceném období let 2004 – 2006 disponovala na celou iniciativu INTERREG III 68, 67 mil. EUR, ročně tedy šlo o cca 22 mil. EUR. Přeshraniční spolupráce byla podporována ve směru A, na níž ČR alokovala 80 % přislíbené částky, což představovalo cca 55 mil. EUR. Rozdělení finanční prostředků na pět příhraničních oblastí proběhlo následovně:

- pro česko-polské příhraničí 16,5 mil. EUR (30%);
- pro česko-rakouské 11,0 mil. EUR (20%);
- pro česko-saské 9,9 mil. EUR (18,00%);
- pro česko-bavorské 8,6 mil EUR (15,64%);
- pro česko-slovenské příhraničí 9,0 mil. EUR (16,36%).

Největší alokace byla na polskou hranici (i když při součtu alokací na dvě německé hranice je německá hranice hranicí s nejvyšší mírou podpory). Pak následuje rakouská hranice a poslední hranicí co do alokace prostředků je hranice slovenská.

2.2.5 Implementace

Dokumenty

Základním programovým dokumentem pro každou hranici byl Program Iniciativy Společenství (tzv.Community Initiative Programme, CIP) neboli Programový dokument. Ten byl připravován bilaterálně a vyžadoval schválení Evropskou komisí. Obsahoval hlavní rysy programu, tj. strategii, priority, opatření a obecně vymezené aktivity, dále rámcový způsob implementace, zapojení jednotlivých orgánů atd.

Ke každému CIP byl vypracován podrobnější Programový dodatek. Tento dokument se dával Komisi pouze na vědomí a obsahoval detailnější rozpracování a popis jednotlivých

opatření a aktivit, popis kritérií a způsob výběru projektů a dále například popis aktivit v oblasti propagace programu apod.

Komisi na vědomí byl rovněž zasílán dokument zvaný Řídící a kontrolní systém, který popisoval podrobněji systém implementace programu.

Orgány

Pro každý program existovaly následující orgány. Česká republika (Ministerstvo pro místní rozvoj) bylo Řídícím orgánem v programu na česko-polské hranici. V ostatních případech bylo Národním orgánem. Funkce Řídícího i Národního orgánu a jejich vliv na chod a podobu programu byl obdobný. Řídící orgán byl celkově zodpovědný za daný program vůči Evropské komisi, se kterou také přímo komunikoval.

Dále existovaly tzv. zprostředkující subjekty, které napomáhaly v implementaci programů. Sekretariáty Regionálních rad, fungujících při jednotlivých krajích, vykonávaly svou funkci ve fázi přípravy, hodnocení a výběru projektů. Centrum pro regionální rozvoj plnilo tyto funkce pak již mělo na starosti problematiku uzavírání smluv, kontrolu a monitoring či administraci žádostí o platbu.

V rámci jednotlivých programů fungovaly Společné technické sekretariáty (Joint Technical Secretariat – JTS) - samostatné jednotky, na něž Řídící/národní orgán deleguje výkon některých svých funkcí. Byl složen ze zástupců obou partnerských zemí a měl sídlo v zemi Řídícího orgánu. Jeho hlavní náplní byla administrativní podpora Řídícího/Národního orgánu, Řídícího výboru, Monitorovacího výboru a propagace dotčeného programu.

Řídící výbor byl zodpovědný za společný výběr a schvalování projektů a dozor nad jejich implementací. Projekty byly vybírány v souladu s výběrovou procedurou a podle kritérií stanovených v Programovém dokumentu a v Programovém dodatku. Výbor se skládal ze zástupců příslušných ministerstev, krajů a euroregionů.

Monitorovací výbor byl ustanoven Řídícím a Národním orgánem a byl zodpovědný za celkové monitorování programu. Skládal se z představitelů regionálních a místních institucí, celostátních institucí, hospodářských a sociálních partnerů a nevládních organizací a předsedal mu střídavě zástupce Řídícího/Národního orgánu. Na práci výboru se ve funkci pozorovatele podílel zástupce Evropské komise.

Za přijetí plateb z EFRR byl odpovědný Platební orgán. Sub-Platební orgán byl partnerem Platebního orgánu a byl spoluodpovědný za povinnosti, které mu byly určeny. Platební orgán sídlil v zemi, kde byl umístěn Řídící orgán (Sub-Platební orgán sídlil na druhé straně hranice).

V České republice tuto funkci vykonávalo Ministerstvo financí (MF). Platebním orgánem tedy bylo na česko-polské hranici, na ostatních hranicích bylo MF Sub-Platebním orgánem.

Funkci Platební jednotky všech programů Iniciativy Společenství INTERREG IIIA vykonávalo Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Odbor finančního řízení a platební jednotky Strukturálních fondů. Platební jednotka byla zprostředkujícím subjektem Platebního či Sub-Platebního orgánu.

Euroregiony byly částečně zapojeny do výběru velkých projektů skrze svoji účast v Řídícím výboru. Jednalo se o konečné schvalování seznamu doporučených „velkých" projektů. Do hodnocení projektů, které bylo velmi důležité pro konečné rozhodnutí, zapojeny nebyly. Zástupci euroregionů se rovněž účastnili jednání Monitorovacího výboru.

Hlavní roli ovšem euroregiony hrály, podobně jako tomu bylo u PHARE CBC, v implementaci fondu malých projektů.

2.2.6 Fond malých projektů

Fond malých projektů (na česko-saské hranici), Fond mikroprojektů (na česko-polské a česko-slovenské hranici) a Dispoziční fond (na česko-rakouské a česko-bavorské hranici) byl de facto pokračováním obdobné fondové podpory jakou byl Společný fond malých projektů (SFMP) v rámci PHARE CBC. Fondy se od sebe navzájem lišily především z hlediska způsobu administrace a vymezení vhodných aktivit.

Hlavním cílem Fondu malých projektů bylo podporovat každodenní přeshraniční spolupráci v euroregionech. Jednalo se o flexibilní nástroj s decentralizovaným řízením. Podporovány byly opět především tzv. měkké neinvestiční projekty, zvláště projekty „People to people – Lidé lidem". Na rozdíl od FMP ve PHARE CBC nebylo možné v jeho rámci podporovat vydávání nákladných publikací, brožur, organizování výstav apod., s výjimkou propagačních a podobných doprovodných materiálů k realizovaným akcím.

Fond byl součástí všech pěti realizovaných programů a pokrýval celé území dotčených krajů. Právní forma vhodných žadatelů byla definována stejně jako u velkých projektů.

Správci Fondu byly zejména euroregiony a sdružení měst a obcí. Vlastní administraci Fondu prováděl buď správce nebo jím pověřený administrátor. Jednalo se v podstatě o „velký" projekt na správu Fondu a druhý ne jeho administraci. Tyto projekty byly schvalovány jako první.

Vhodní žadatelé předkládali projektové žádosti přímo u správce (administrátora) fondu, který rovněž prováděl činnosti spojené s publicitou, poskytoval konzultace a podporu předkladatelům projektů. Administrátoři následně zajišťovaly sběr projektů, provádění kontroly přijatelnosti a připravovaly podklady pro zasedání Regionálního řídícího výboru (Lokálního řídícího výboru v Programu ČR-Sasko), který prováděl vlastní výběr projektů. Výbor byl tvořen ze zástupců z obou stran hranice, na české straně obvykle zástupci euroregionů, krajů, případně hospodářských a sociálních partnerů a scházel se podle svého rozhodnutí, zpravidla třikrát až čtyřikrát ročně.

Velikost podpory se lišila podle jednotlivých hranic. Pohybovala se zhruba v rozmezí minimálně 1 000 až 2 000 €, maximálně 7 500 a 20 000 €. Oproti PHARE CBC ovšem došlo celkově ke zhoršení podmínek pro čerpání dotací. Snížil se podíl financování z EU z 90% (obvyklých u PHARE CBC) na 75%. V rámci iniciativy INTERREG IIIA tedy nebyl přístup k dotacím pro malé projekty jednodušší (jak tomu bylo u PHARE CBC). Další zhoršení dostupnosti prostředků představoval požadavek na předfinancování celého projektu a teprve zpětné proplácení dotace (u FMP v rámci PHARE CBC byly obvyklé zálohové platby ihned po podepsání smlouvy s úspěšnými žadateli ve výši 75% celkové dotace). U velkých projektů mohl žadatel požádat o dotaci ze státního rozpočtu až do výše 5% celkových nákladů, toto u Fondu malých projektů možné nebylo. Proplacení jednotlivých projektů zprostředkovával administrátor, který zároveň prováděl prvotní kontrolu projektů.

2.3 Programy přeshraniční spolupráce v rámci cíle Evropská územní spolupráce

V období 2007-2013 jsou programy přeshraniční spolupráce součástí nového samostatného cíle kohezní politiky Evropská územní spolupráce – někdy zkráceně nazývaného Cíl3.

2.3.1 Cíle

Cíle programů přeshraniční spolupráce jsou opět obdobné jako u předchozích programů v rámci INTERREG IIIA. Cílem programů je podporovat rozvoj přeshraniční spolupráce, který povede k udržitelnému socioekonomickému rozvoji příhraničních. Prioritní osy jednotlivých operačních programů většinou zahrnují podporu dostupnosti území, hospodářského rozvoje, cestovního ruchu, územního rozvoje, či vytváření rámcových podmínek pro rozvoj spolupráce. Důležitou komponentou je i rozvoj kontaktů mezi občany v oblasti sociální a kulturní, což je opět hlavním cílem Fondu malých projektů. Operační

programy jsou financovány z Evropského fondu pro regionální rozvoj a může se tedy jednat o investiční projekty.

2.3.2 Druhy podpory

Podporovány jsou jak velké projekty tak i nadále existují Fondy malých projektů (pod různými názvy jako Fond mikroprojektů či Dispoziční fond), které jsou implementovány decentralizovaně.

2.3.3 Geografické pokrytí

Geografické pokrytí programů zůstalo zachováno stejné jako tomu bylo u iniciativy INETRREG IIIA v období 2004-2006. Způsobilým územím zůstaly hraniční regiony NUTS III (kraje) sousedících s regiony v jiném členském státě. Pro Českou republiku tak existují operační programy pro přeshraniční spolupráci s Polskem, Saskem, Bavorskem, Rakouskem a Slovenskem.

Obr. 2-4 Mapa způsobilých území pro operační programy přeshraniční spolupráce v rámci cíle EÚS v ČR

Zdroj: CRR.

2.3.4 Finanční prostředky

Pro operační programy přeshraniční a nadnárodní spolupráce, které jsou v rámci cíle EÚS alokovány na členské státy, je pro Českou republiku z fondů EU vyčleněno 389 miliónů EUR. Z toho je na podporu přeshraniční spolupráce vyčleněno 351,5 mil. EUR.

Tab. 2-4 Alokace na operační programy přeshraniční spolupráce na období 2007–2013 (v EUR) – součet za obě strany

Program	**Celkem EUR** (zahrnuje i prostředky vložené zahraničními partnery jednotlivých programů)
Česká republika – Polská republika	219 459 344
Rakousko – Česká republika	107 435 393
Slovenská republika – Česká republika	92 740 141
Svobodný stát Bavorsko – Česká republika	115 510 449
Svobodný stát Sasko – Česká republika	207 396 944

Zdroj: www.strukturalni-fondy.cz

Tab. 2-5 Rozdělení finančních alokací na jednotlivé operační programy přeshraniční spolupráce 2007-2013

Program	**Alokace EUR za ČR**	**Podíl alokací na jednotlivé hranice**
Česká republika - Polská republika	103 680 000	29,49%
Česká republika - Slovenská republika	56 552 727	16,08%
Česká republika - Rakousko	69 120 000	19,66%
Česká republika - Svobodný stát Bavorsko	55 037 599	15,65%
Česká republika - Svobodný stát Sasko	67 199 631	19,11%
Alokace celkem:	**351 589 957**	**100,00%**

Zdroj: http://www.nuts2moravskoslezsko.cz/irg_0503.html.

Obr. 2-5 Rozdělení finančních alokací na jednotlivé operační programy přeshraniční spolupráce 2007-2013

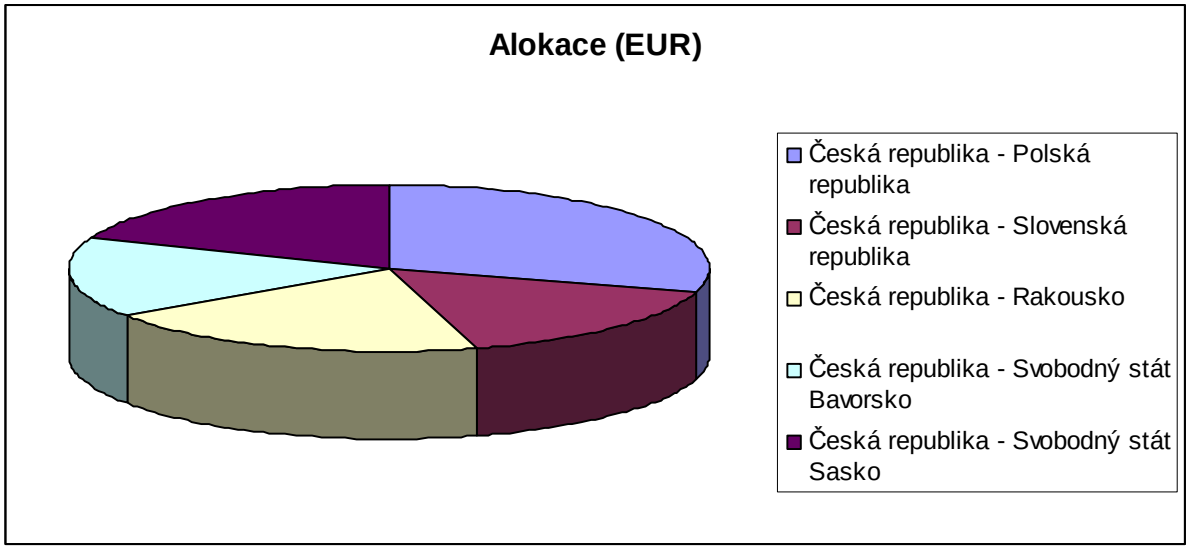

Zdroj: Vlastní graf, zdroj dat: http://www.nuts2moravskoslezsko.cz/irg_0503.html.

2.3.5 Implementace

Základním programovým dokumentem pro každou hranici je Operační program (programový dokument). Podobně jako v předchozím období je připravován společně a vyžaduje schválení Evropskou komisí. Pro každý program je rovněž zpracovaný podrobnější Programový dodatek. Dále existuje soubor dokumentů pro žadatele - příručka pro žadatele, příručka pro příjemce dotace vč. příloh, formulář žádosti (elektronická žádost), metodická příručka způsobilých výdajů.

Řízení a monitoring operačních programů přeshraniční spolupráce probíhá v několika rovinách a je velmi podobný systému, který fungoval v INTERREGu. Jsou do nich zapojeny následující subjekty:

- Řídící orgán.
- Národní orgán.
- Monitorovací výbor.
- Společný technický sekretariát.
- Regionální subjekty.
- Certifikační (a platební) orgán.

- Auditní orgán.
- Kontroloři podle článku 16.

Řídící a národní orgán zůstal v programech přeshraniční spolupráce zachován vč. jejich rozložení: MMR je řídícím orgánem v česko-polském programu, v ostatních programech je národním orgánem. Řídící orgány delegují výkony některých činností na Společné technické sekretariáty, které sídlí ve stejné zemi jako řídící orgán. Do implementace programů jsou v České republice v různé míře (podle hranice) zapojeny také kraje, mezi jejichž hlavní úkoly patří poskytování informací o programu, poradenství žadatelům, příjem a evidence projektových žádostí českých vedoucích partnerů (neplatí např. pro polskou hranici), kontrola formálních náležitostí projektové žádost či zapojení do hodnocení projektů.

Monitorovací výbor je zodpovědný za monitorování a hodnocení programu. K jeho úkolům patří např. kontrola a schválení kritérií výběru projektů, hodnocení pokroků v realizaci programu či společný výběr projektů (tj. role, kterou hrál v programech v rámci INTERREGu řídící výbor). Dále fungují společné Certifikační (a platební) orgány, mezi jejichž úkoly patří např. přijímání plateb od Evropské komise, provádění plateb vedoucímu partnerovi apod. Pro každý program je rovněž určený Auditní orgán, který dohlíží nad fungováním řídícího a kontrolního systému pro operační program, zpracovává kontrolní strategie, zajišťuje kontrolu projektů.

Kontroloři podle článku 16 na obou stranách hranice zajišťují ověřování administrativní, finanční, technické a hmotné stránky realizace projektů. Na české straně je funkcí kontrolora podle článku 16 pověřeno Centrum pro regionální rozvoj.

Role euroregionů zůstala rovněž obdobná. V rámci programů přeshraniční spolupráce spravují prostředky Fondy malých projektů (opět s různými názvy) určené pro projekty menšího rozsahu. Jejich prostřednictvím jich jsou podporovány především projekty prohlubující přímou komunikaci a kooperaci mezi obyvateli příhraničních regionů. Každé programové území je pro potřeby fondů rozděleno na několik částí a v každé z nich spravuje určený euroregion (případně regionální sdružení obcí) přidělený fond. Euroregiony se mohou rozhodnout zda budou jen správci fondu nebo i jeho administrátoři (ve většině případů tomu tak je). Do programů přeshraniční spolupráce jsou hraniční regiony zapojeny takto:

- Přeshraniční spolupráce ČR – Sasko: Euroregion Nisa, Labe, Krušnohoří a Egrensis.
- Přeshraniční spolupráce ČR – Bavorsko: Euroregion Egrensis a Šumava.

- Přeshraniční spolupráce ČR – Rakousko: Euroregion Silva Nortica, Sdružení obcí Vysočiny, Sdružení obcí a měst Jižní Moravy (Euroregion Pomoraví).
- Přeshraniční spolupráce ČR – Slovensko:Euroregion Bílé Karpaty.
- Přeshraniční spolupráce ČR – Polsko: Euroregion Beskydy, Regionální sdružení pro česko-polskou spolupráci Těšínského Slezska - Śląsk Cieszyński, Silesia, Praděd, Glacensis a Nisa.

2.3.6 Fond malých projektů

Euroregiony opět předkládaly projekt jak na správu tak na administraci FMP. Oproti minulému období došlo k navýšení finančních prostředků (jedná se již o 20% alokace jednotlivých operačních programů, jež je vyčleněno na FMP). Euroregionům je rovněž ponechána značná volnost v nastavení pravidel týkajících se FMP (např. je zcela v jejich pravomoci příprava veškeré dokumentace k FMP).

2.4 Pojmy k zapamatování

1. operační program,
2. PHARE CBC,
3. INTERREG IIIA,
4. fond malých projektů,
5. projekty people-to-people,
6. cíl Evropská územní spolupráce (Cíl 3),
7. Evropské seskupení pro územní spolupráci.

2.5 Otázky a úkoly

1. Popište hlavní cíle programu PHARE CBC.
2. Jaké druhy podpor byly v rámci PHARE CBC realizovány?
3. Jaké bylo geografické pokrytí programu PHARE CBC?
4. Jaké projekty byly podporovány z fondu malých projektů v rámci PHARE CBC?
5. Popište hlavní cíle programů INTERREG IIIA.

6. Jaké druhy podpor byly v rámci INTERREG IIIA realizovány?
7. Jaké bylo geografické pokrytí programu INTERREG IIIA?
8. Popište hlavní cíle programů přeshraniční spolupráce v rámci cíle Evropská územní spolupráce.
9. Jaké druhy podpor byly v rámci cíle Evropská územní spolupráce realizovány?
10. Jaké bylo geografické pokrytí v rámci cíle Evropská územní spolupráce?
11. Jaké projekty byly podporovány z fondu malých projektů v rámci PHARE CBC?
12. Srovnejte finanční prostředky určené pro PHARE CBC, INTERREG IIIA a cíl Evropská územní spolupráce.

europe direct Liberec

EUROREGION neisse–nisa–nysa

STRUKTURY PODPORUJÍCÍ PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCI

3. část

3 Struktury podporující přeshraniční spolupráci (institucionální zabezpečení přeshraniční spolupráce)

Tato kapitola se zabývá institucionálním zabezpečením přeshraniční spolupráce, tedy strukturami podporujícími spolupráci a to nejdříve obecněji (typologií takovýchto struktur) a v dalším kroku konkrétněji přímo jejich nejvyspělejší formou – euroregiony.

S větší intenzitou přeshraničních kontaktů většinou přichází potřeba spolupráci systematicky řídit a rozvíjet. To vede k vytváření struktur podporujících přeshraniční spolupráci. Tyto struktury hrají významnou roli v několika aspektech. Představují jistý krok směrem ke stálosti a trvanlivosti spolupráce. Náklady a úsilí spojené s jejich vybudováním většinou představovaly jistou investici a rozhodnutí zřídit strukturu bylo důkladně zváženo. Vytvořená struktura přeshraniční spolupráce zajišťuje efektivní řízení této spolupráce – často poskytuje provozní servis spolupracujícím subjektům, které ji založily, koordinuje spolupráci, může jí poskytovat nové impulzy. Rovněž může poskytovat poradenství či asistenci s projektovou přípravou.

3.1 Typologie přeshraničních struktur dle AEBR

V Evropě existuje velké množství struktur. Jejich hlavním společným znakem je různorodost zapříčiněná různými kulturami, charakterem hranice, historickými, hospodářskými či sociálními souvislostmi. Struktury jsou rovněž ovlivněny charakterem státní správy, právním prostředím či ekonomicky. Struktury se tedy liší co do svého zaměření, kompetencí či kapacity.

Následující typologie shrnuje základní typy multifunkčních struktur. Typologii připravila Asociace evropských hraničních regionů (AEBR). To definovala 3 základní typy struktur:

- Euroregiony a podobné struktury.
- Pracovní společenství a další subjekty.
- Struktury specifické pro INTERREG a další programy EU.

3.1.1 Euroregiony a podobné struktury

Mnoho struktur má podobu euroregionů nebo euregií. Toto označení používá mnoho subjektů, ty se však liší právní formou či organizací. Přesto vykazují mnoho společných charakteristik:

- jsou stálé;

- mají oddělenou identitu od svých členů;
- mají vlastní administrativu, technické a finanční zdroje;
- mají vlastní vnitřní systém rozhodování.

Euroregiony jsou často geograficky vymezeny rozsahem socio-ekonomických interakcí a nejen administrativními jednotkami. Nezakládají nový stupeň samosprávy, ale spíše slouží jako koordinační orgány zprostředkovávající kontakty. I když někde jsou vytvořeny na úrovni euroregionu přeshraniční rozvojové plány či programy, samotná realizace opatření z těchto plánů je většinou prováděna kompetentními orgány či organizacemi na základě národních postupů. Regionální struktury přeshraniční spolupráce ve skandinávských zemích mají některé podobné charakteristiky (vlastní identita, kapacita, role v programech přeshraniční spolupráce) a jsou řazeny do této kategorie. Jedná se o sdružení místních orgánů založené na základě tzv. Severské smlouvy (Nordic Agreement). Mají víceúčelové zaměření, jsou stálé, disponují vlastními prostředky. Od „klasických" euroregionů, které vznikly na německo-nizozemské hranici, se ale liší svoji velikostí – pokrývají větší geografické území.

3.1.2 Pracovní společenství a další subjekty

V mnoha případech si místní či regionální orgány případně další subjekty zvolily poněkud volnější formu spolupráce. Převážně na základě právně nezávazné dohody o spolupráci vytvořily strukturu většinou bez právní subjektivity.

Nejpoužívanějším názvem je pracovní společenství (working community, Arbeitsgemeinschaft, communauté de travail). Nejčastěji jsou jejich členy regionální orgány. Mezi příklady těchto společenství patří Jura (Francie/Švýcarsko), Pyrenées (Španělsko/Francie) či Extremadura/Alentejo (Španělsko/Portugalsko).

Dalším typem jsou regionální rady (Regionalrat). Ty se skládají ze zvolených regionálních politiků z obou stran hranice. Regionální rada bývá často podporována tématickými pracovními skupinami.

Používají se i další názvy. V případě Irska a Severního Irska se hovoří o „klastrech" místních orgánů.

Hlavní shodné znaky těchto společenství jsou:

- jsou stálé;

- někdy mají oddělenou identitu od svých členů (např. ICBAN[38]) ale většinou používají identitu svých členů;
- velmi zřídka mají kapacitu oddělenou od svých členů, obvykle mají rotující předsednictví a sekretariát;
- většinou mají pracovní skupiny (komise) složené ze zástupců členů;
- nemají významnější finanční zdroje ani personál;
- velmi zřídka mají rozhodování oddělené od svých členů, zachovávají meziorganizační způsob rozhodování.

Tyto struktury se zaměřují na strategické plánování nebo realizaci konkrétních projektů. Některé z nich jsou velmi velké jak do počtu členů tak do rozlohy (např. ARGE ALP, Alpen-Adria). Existují i seskupení nevládních organizací, která mohou rovněž podporovat přeshraniční spolupráci.

3.1.3 Struktury specifické pro INTERREG a další programy EU

Posledním druhem struktur jsou struktury, které byly vytvořeny v souvislosti s implementací programů přeshraniční spolupráce, především iniciativy Společenství INTERREG. Tyto struktury v podstatě existují na všech vnitřních hranicích EU, kde hrají přinejmenším roli monitorovacích výborů či (společných technických) sekretariátů. I když hlavním posláním těchto struktur bylo řízení programů přeshraniční spolupráce, některé z těchto struktur začaly postupně vykonávat i další funkce spojené s podporou přeshraniční spolupráce a vyvinula se z nich stálá struktura (např. PAMINA).

3.2 Typologie přeshraničních struktur dle Perkmanna

Další typologii, která je propracovanější, uvádí Perkmann ve své práci Cross-Border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-operation. Tato typologie používá odlišnou terminologii a zaměřuje se na definování přeshraničních regionů spíše než struktur, nicméně z dikce je patrné, že se jedná o kompatibilní termíny.

Pro definování přeshraničních regionů nejdříve definuje přeshraniční spolupráci a to poměrně široce jako více či méně institucionalizovanou spolupráci mezi sousedícími (přilehlými) subnárodními orgány přes národní hranice. Následně tuto definici specifikuje pomocí 4 následujících kritérií:

1. Hlavními protagonisty jsou vždy veřejné orgány.

[38] Irish Central Border Area Network.

2. Přeshraniční spolupráce se vztahuje k subnárodním orgánům v různým zemích, kde tyto orgány obvykle nejsou právními subjekty podle mezinárodního práva. Přeshraniční spolupráce je proto často založena na neformálních nebo „kvazi právních“ dohodách.
3. Co se týče obsahu, přeshraniční spolupráce je z největší části zaměřena na řešení praktických problémů každodenního administrativního života.
4. Přeshraniční spolupráce v sobě zahrnuje určitou stabilizaci přeshraničních kontaktů např. formou vytváření institucí .

Při definování přeshraničního regionu (Cross-border region – CBR) Perkmann označuje definice vycházející z konceptu „funkčních regionů“ či z konceptu „přirozeného hospodářského prostoru“ za ne zcela odpovídající realitě, protože nezohledňují sociální aktivity. Perkmann proto předkládá vlastní definici přeshraničního regionu. Jedná se o *„ohraničenou územní jednotku složenou z území orgánů účastnící se iniciativy přeshraniční spolupráce tak jak je definována výše. Přeshraniční region není funkčním prostorem, ale socio-územní jednotkou vybavenou určitým stupněm strategické kapacity na základě určitého organizačního uspořádání. Existence podobností není nutným prvkem CBR. Nezáleží na tom, zda je CBR založen na kulturních nebo etnických podobnostech, společné historii, existujících funkčních vzájemných závislostech a nebo pouhé zájmové společenství, protože záleží na procesu vytváření. Nicméně této diskursivní dimenzi CBR bude obvykle dominovat soubor společných kulturních, etnických nebo ekonomických prvků.*“[39]

Přeshraniční region zasazuje do širšího kontextu mezinárodní spolupráce, kde přeshraniční spolupráce je jen jedním speciálním případem této aktivity subnárodních orgánů. Pro vymezení spolupráce vytváří matici dvou dimenzí: geografický rozměr iniciativy spolupráce a podmínka souvislosti.

Případy souvislé (sousední) spolupráce spadají do kategorie přeshraniční spolupráce, zatímco případy spolupráce nesouvislých území (interakce na dálku) jsou označovány za meziregionální spolupráci. V přeshraniční spolupráci rozlišuje mezi tzv. přeshraničními mikroregiony (Mikro-CBR) malého geografického rozměru (sem řadí euroregiony) a tzv. přeshraničními makroregiony (Makro-CBR) velkého rozsahu (do této kategorie řadí např. pracovní společenství či skandinávská uskupení).

[39] PERKMANN, Marcus. Cross-Border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-operation. *European Urban and Regional Studies.* 2003, no. 10, s. 153-171.

V meziregionální spolupráci rozlišuje mezi meziregionálními sítěmi a vrcholnými organizacemi. V rámci meziregionálních (interregionálních) sítí můžeme podle toho, jaký druh orgánů je spolupráce účasten, rozlišovat mezi meziregionálními a meziměstskými (inter-urban) sítěmi. Mnoho sítí vzniklo díky pobídkám ze strany EU na základě projektů na podporu síťování a proto je pravděpodobné, že jejich činnost bude ukončena po ukončení finanční podpory, nicméně některé sítě fungují velmi dobře a pokračují ve svém fungování buď tím, že se jim podaří zabezpečit pro pokračování aktivit další grant či dokonce vlastní vnitřní financování svých členů. Stanou se z nich stálé sítě.

Celoevropské vrcholné organizace s rozsáhlou členskou základnou představují druhý typ meziregionální spolupráce. Tyto organizace jako např. AEBR či CEMR[40] zastupují zájmy svých členů na evropské úrovni a dále poskytují služby – především v oblasti informací, vyhledávání kontaktů pro projekty (partnerství) či zpracovávají expertní studie pro potřeby Komise. Hranice mezi vrcholnými organizacemi a meziregionální spolupráci je někdy dosti mlhavá.

Druhy spolupráce jsou shrnuty v následující tabulce:

Tab. 3-1 Druhy meziregionální a přeshraniční spolupráce

Geografický rozměr	Malý	Velký
CBR (sousední území)	**Mikro-CBRs** (euregiony)	**Makro-CBR** (např. pracovní společenství a skandinávská uskupení)
Meziregionální spolupráce (nesousední území)	**Meziregionální a meziměstská spolupráce**	**Vrcholné organizace**

Zdroj: PERKMANN, Marcus. Cross-Border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-operation. *European Urban and Regional Studies*. 2003, no. 10, s. 158.

Tato kategorizace se dá dle mého názoru ještě upřesnit doplněním menšího rozměru spolupráce jednotlivých obcí či měst. Za malý geografický rozměr tedy považuji právě tuto municipální úroveň, kdy se jedná o přeshraniční svazky měst jako je např. Svazek měst Malý trojúhelník Zittau- Hrádek nad Nisou-Bogatynia nebo spolupráce měst Goerlitz-Zgorzelec. Takto spolupracující bezprostředně sousedící města se v mezinárodní terminologie označují jako twinn cities). U meziregionální spolupráce to jsou jednotlivá partnerství měst, která

[40] Council of European Municipalities and Regions - Rada evropských obcí a regionů.

nejsou z přeshraničního regionu. Tato spolupráce bývá (i ve vazbě na podpůrný evropský program) nazývána town-twinning. Upravená tabulka tedy vypadá následovně:

Tab. 3-2 Druhy meziregionální a přeshraniční spolupráce – rozšíření o malý geografický rozměr

Geografický rozměr	Malý	Střední	Velký
CBR (sousední území)	**Přeshraniční svazky měst** (twinn cities)	**Mikro-CBRs** (euregiony)	**Makro-CBR** např. pracovní společenství a skandinávská uskupení
Meziregionální spolupráce (nesousední území)	**Partnerství měst** (town-twinning)	**Meziregionální a meziměstská spolupráce (sítě)**	**Vrcholné organizace** (AEBR)

Zdroj: PERKMANN, Marcus. Cross-Border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-operation. *European Urban and Regional Studies*. 2003, no. 10, s. 158. Vlastní doplnění.

K podrobnějšímu rozčlenění přeshraničních regionů jsou relevantní 3 dimenze:

- geografický rozsah;
- intenzita spolupráce;
- druh spolupracujících aktérů.

3.2.1 Geografický rozsah

Iniciativy malého rozsahu jako jsou euroregiony mohou být odlišeny od větších uskupení jakými jsou například pracovní společenství..

Většina pracovních společenství byla založena v letech 1975-1985 a vyvinuly se ze spolupráce několika regionů. Tato spolupráce zahrnuje velký prostor napříč několika státy (multilaterální přeshraniční spolupráce). Mezi příklady takovýchto společenství patří např. Arge Alp (pracovní společenství alpských zemí) či Atlantic Arc. Jejich organizační struktura obvykle zahrnuje valnou hromadu (všeobecné shromáždění), výkonný výbor, tématické pracovní skupiny či komise a sekretariáty. Většinou jsou zaměřeny na výměnu informací, společné deklarace v oblastech jejich zájmu či koordinaci. Perkmann je označuje jako přeshraniční makroregiony (Makro-CBR).

Iniciativy malého rozsahu jsou Perkmannem označovány za přeshraniční mikroregiony (mikro-CBR). Mnohé z těchto menších iniciativ se označují jako euroregiony, ale používání tohoto termínu není podle Perkmanna dostatečně konzistentní, aby byl použit jako analytická kategorie. I když tento termín byl původně používán k označení velmi specifického

uspořádání přeshraniční spolupráce, později bylo jeho používání rozšířeno na širší spektrum iniciativ (např. Karpatský euroregion je spíše pracovním společenstvím než euroregionem v jeho původním významu[41]). Perkmann proto navrhuje používání termínu mikro-CBR – uspořádání spolupráce malého rozsahu mezi sousedními hraničními orgány z různých národních států. Tato forma má dlouhou tradici především na hranicích Beneluxu. Co se týče jejich organizace, mikro-CBR většinou mají radu, předsednictvo, pracovní skupiny poměrně odborně orientované a společný sekretariát. Právně mohou mít různé formy sahající od nezávazných, neformálních dohod až po subjekty veřejného práva. Geografické rozpětí mikro-CBR je většinou mezi 50-100 km do šířky s několika miliony obyvatel. Ve většině případů se spolupráce účastní místní orgány (municipality) i když v některých případech jsou zapojeny okrskové či regionální orgány. V některých případech jsou do spolupráce zapojeny další subjekty jako rozvojové agentury, zájmové organizace či hospodářské komory. Organizační uspořádání se liší. Označení mikro-CBR se tedy používá pro uskupení rozvíjející přeshraniční spolupráci působící v malém geografickém měřítku nehledě na jejich organizační uspořádání či povahu účastnících se aktérů.

3.1.2 Intenzita spolupráce

Další dimenzí je intenzita spolupráce posuzovaná podle několika aspektů jako je např. stupeň nezávislosti (autonomie) přeshraničních orgánů na jednotlivých účastnických orgánech. Pro odhad intenzity spolupráce byl použit soubor kritérií vyvinutý AEBR:

- Spolupráce založená na nějakém druhu právní dohody, společné stálé sekretariáty kontrolující své vlastní zdroje.
- Existence explicitně dokumentované rozvojové strategie.
- Široké pole spolupráce v různých oblastech podobné konvenčním místním a regionálním orgánům.

Ve své práci nazývá Perkmann regiony malého rozsahu s vysokou intenzitou spolupráce jako „integrované“ mikro-CBR a na druhé straně regiony velkého geografického rozměru „Skandinávská seskupení“. Volnější seskupení s nižší intenzitou spolupráce bez stálého sekretariátu, rozvojových plánů a jasných schémat spolupráce charakterizuje jako „vznikající“ mikro-CBR (malého rozměru) a pracovní společenství (v případě velkého rozměru).

Přehled typů přeshraničních regionů vč. příkladů shrnuje následující tabulka:

Tab. 3-3 Typologie přeshraničních regionů dle Perkmanna

[41] Zahrnuje spolupráci 19 administrativních jednotek z 5 zemí – Polska, Slovenska, Maďarska, Ukrajiny a Rumunska.

Geografický rozměr	Malý	Velký
Vysoká intenzita spolupráce	**Integrované mikro-CBR** (EUREGIO)	**Skandinávská seskupení** (Öresundskomitén)
Nízká intenzita spolupráce	**Vznikající“ mikro-CBR** (Transmanche Region)	**Pracovními společenství** (Arge Alp)

Zdroj: PERKMANN, Marcus. Cross-Border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-operation. *European Urban and Regional Studies*. 2003, no. 10, s. 160.

3.1.3 Druh spolupracujících aktérů

Třetí dimenzí je druh spolupracujících aktérů. Empiricky jsou ve většině iniciativ malého rozsahu hnací silou municipality, zatímco u iniciativ velkého rozsahu to jsou téměř výhradně regionální úřady. Dalším faktorem, který má vliv na druh participujících orgánů, je územní uspořádání jednotlivých států. Všeobecně lze říci, že státy, kde je velmi silné postavení municipalit resp. jejich sdružení, je přeshraniční spolupráce podporována především místními orgány (např. Německo, kde jsou to samosprávná seskupení obcí - tzv. Kreise (okresy), jež hrají hlavní roli v přeshraniční spolupráci). Na druhou stranu ve státech s dvoustupňovou regionální administrativou je přeshraniční spolupráce rozvíjena především regionálními orgány.

3.3 Nová typologie přeshraničních struktur dle AEBR

AEBR si uvědomovalo potřebu vyvinout obsažnější typologii evropských hraničních a přeshraničních regionů. Úsilí AEBR vyústilo ve vyvinutí nové typologie publikované v roce 2007 v publikaci Cooperation between European Border Regions - Review and Perspectives. Cílem bylo vyvinout klasifikaci existujících regionů podle dosaženého stupně přeshraniční integrace.

Klasifikace je zaměřena na přeshraniční spolupráci ve všeobecném slova smyslu – tedy nejen na její finanční stránku (především fondy EU). Přeshraniční spolupráce je vnímána jako výsledek vzájemného úzce provázaného působení dvou aspektů:

- Socio-kulturní a hospodářská soudržnosti.
- Intenzity přeshraniční spolupráce.

Na základě podrobného hodnocení těchto kritérií byla připravena následující typologie:

Tab. 3-4 Nová typologie přeshraničních regionů (AEBR)

Typ 1: **“Integrační špička”** **Integration Forerunners**	**Vysoký stupeň celkové přeshraniční spolupráce:** • Vysoká úroveň socio-kulturní/hospodářské soudržnosti • Vysoká úroveň intenzity přeshraniční spolupráce
Typ 2: **„Oblasti dohánějící integrační špičku“** **Areas catching up to integration forerunners**	**Střední až vysoký stupeň celkové přeshraniční spolupráce:** • Vysoká úroveň buď socio-kulturní/hospodářské soudržnosti nebo intenzity přeshraniční spolupráce • Střední úroveň buď socio-kulturní/hospodářské soudržnosti nebo intenzity přeshraniční spolupráce
Typ 3: **„Integrační kandidáti“** **Integration Candidates**	**Střední stupeň celkové přeshraniční spolupráce:** • Střední úroveň socio-kulturní/hospodářské soudržnosti • Střední úroveň intenzity přeshraniční spolupráce
Typ 4: **„Oblasti dohánějící integrační kandidáty“** **Areas catching up to integration candidates**	**Střední až nízký stupeň celkové přeshraniční spolupráce:** • Střední úroveň buď socio-kulturní/hospodářské soudržnosti nebo intenzity přeshraniční spolupráce • Nízká úroveň buď socio-kulturní/hospodářské soudržnosti nebo intenzity přeshraniční spolupráce
Typ 5: **„Oblasti stále hledající integrační perspektivy“** **Areas still searching for integration perspectives**	**Nízký stupeň celkové přeshraniční spolupráce:** • Nízká úroveň socio-kulturní/hospodářské soudržnosti • Nízká úroveň intenzity přeshraniční spolupráce

Zdroj: Association of European Border Regions. *Cooperation between European Border Regions : Review and Perspectives*. 1. Auflage. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2008. 133 s. ISBN 978-3-8329-3390-6.

3.4 Euroregiony- specifická forma struktury podporující přeshraniční spolupráci

3.4.1 Definice euroregionu

Z výše uvedených typologií vyplývá, že euroregiony (v původním slova smyslu) jsou nejvyspělejší formou struktur přeshraniční spolupráce. Již několikrát bylo uvedeno, že se euroregiony mezi sebou liší a že ne všechna uskupení nesoucí označení euroregion odpovídají základním charakteristikám euroregionů.

Termín Regio pochází z latinského „regere“, což znamená nakreslit linii nebo hranici. V starém Římě se termín „regio“ se používal spíše ke geografickému vymezení území než k jeho správě. Nevztahoval se k žádné legislativní nebo vládní instituci. Podobný význam mají i dnešní euroregiony a další formy přeshraničních struktur. Nevytvářejí nový typ nebo úroveň vlády na přeshraniční úrovni. Spíše se snaží rozvíjet spolupráci v rámci kompetencí jednotlivých účastníků spolupráce, kterými jsou většinou místní a regionální orgány. Přeshraniční struktury jsou uspořádáním sloužícím ke spolupráci místních a regionálních vlád přes hranice s cílem podporovat společné zájmy, kterými je v obecné rovině společný rozvoj území („regia“) a zvýšení kvality života obyvatel v něm[42].

Asociace evropských hraničních regionů definovala základní znaky euroregionu co se týče jejich organizace, metody práce a obsahové náplně spolupráce. Charakteristiky shrnuje následující tabulka:

Tab. 3-5 Kritéria pro kategorizaci euroregionů a jim podobných struktur.

Organizace • spojení regionálních a místních orgánů z obou stran hranice někdy s parlamentním shromážděním • přeshraniční organizace se stálým sekretariátem, experty a administrativními pracovníky • podle soukromého práva založené na národních sdruženích nebo nadacích na obou stranách hranice podle příslušného veřejného práva • podle veřejného práva založeného na mezinárodních smlouvách, které rovněž upravují členství regionálních orgánů Metoda práce • rozvoj strategicky orientované spolupráce, žádná opatření založená na jednotlivých případech • vždy přeshraničně orientované, ne jako národní hraniční region • žádná nová administrativní úroveň • kontaktní místo pro přeshraniční vztahy; občané, politici, instituce, hospodářství, sociální partneři, organizátoři kulturních akcí atd. • balancování mezi různými strukturami a autoritami na obou stranách hranice a s ohledem na psychologická hlediska • partnerská spolupráce, vertikálně (evropská, vládní, regionální, místní) stejně jako

[42] Viz *What is a Euroregion?* [online]. Council of Europe, 2008 [cit. 2008-09-06]. Text v angličtině. Dostupný z WWW: <http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/local_and_regional_democracy/areas_of_work/transfrontier_co-operation/euroregions/WhatIs_Euroregion.asp#TopOfPage>.

horizontálně přes hranice

- implementace přeshraničních rozhodnutí na národní úrovni a podle postupů aplikovatelných na obou stranách hranice (vyhýbání se konfliktu kompetencí a strukturální autority)
- přeshraniční účast občanů, institucí a sociálních partnerů v programech, projektech a rozhodovacích procesech
- přímé iniciativy a používání vlastních zdrojů jako předpoklady pomoci a podpory třetím stranám

Obsah přeshraniční spolupráce

- definice oblastí aktivity podle společných zájmů (např. infrastruktura, hospodářství, kultura)
- spolupráce ve všech oblastech lidského života: bydlení, práce, volný čas, kultura atd.
- stejný důraz na socio-kulturní spolupráci stejně jako na ekonomicko-infrastrukturní spolupráci
- implementace smluv a dohod uzavřených na evropské úrovni mezi zeměmi k dosažení praxe přeshraniční spolupráce
- poradenství, pomoc a koordinace přeshraniční spolupráce, především v následujících oblastech:
  - hospodářský rozvoj
  - doprava a dopravní podmínky
  - regionální rozvoj
  - ochrana životního prostředí a přírody
  - kultura a sport
  - zdravotnictví
  - energetika
  - nakládání s odpady
  - cestovní ruch a volný čas
  - zemědělský rozvoj
  - inovace a transfer technologií
  - školství a vzdělávání
  - spolupráce v sociální oblasti
  - záchranářství (pohotovost) a ochrana před katastrofami
  - komunikace
  - veřejná bezpečnost

Zdroj: *Institutional Aspects of Cross-border Co-operation* . Gronau : AEBR, 1999. 77 s. Dostupný z www: http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/inst_asp_99.en.pdf

3.4.2 Euroregiony v Evropě

V současné době existuje v Evropě dle informace AEBR přes 130 euroregionů a jim podobných struktur – viz následující tabulka:

Tab. 3-6 Euroregiony a podobné struktury na vnitřních a vnějších hranicích Evropské unie 1958-2007

Název	**Rok založení**[43]	**Hranice**
EUREGIO	1958	DE/NL
Øresund Committee	1964	DK/SE
North West Region Cross Border Group	1970	UK/IE
Euregio Rhein-Waal	1971	DE/NL
North-Calotte Council	1971	SE/FI/NO
Großregion SaarLorLux – Rheinland Pfalz – Wallonien	1971	DE/FR/LU/BE
Kvarken Council	1972	FI/SE
Internationale Bodenseekonferenz	1972	AT/CH/DE/LI
Arbeitsgemeinschaft Alpenländer	1972	AT/CH/DE/IT
Espace franco-valdo-genevois	1973	CH/FR
Oberrheinkonferenz	1975	DE/FR/CH
Euregio Maas Rhein	1976	DE/NL/BE
East Border Region Committee	1976	UK/IE
MittSkandia	1977	FI/SE/NO
Sjælland - Ostholstein - Lübeck	1977	DK/DE
Ems Dollart Region - EDR	1977	DE/NL
Skärgårdssamarbete	1978	SE/FI
Cooperation ARKO[44]	1978	SE/NO

[43] Ve většině případů neformální spolupráce začala ještě dříve.

Euregio rhein-maas-nord	1978	DE/NL
Arbeitsgemeinschaft Alpen-Adria	1978	AT/IT/HR/HU/SI
Gränzkomittén Østfold – Bohuslän/Dalsland	1980	SE/NO
Communauté de Travail des Alpes Occidentales (COTRAO)	1982	CH/FR/IT
Comunidad de Trabajo de los Pirineos (Working Community of the Pyrenees)	1983	FR/ES
Conférence Transjurasienne	1985	CH/FR
Euregio Benelux Middengebied	1986	BE/NL
Espace Mont Blanc	1986	FR/IT/CH
Conseil du Léman - Ain - Haute-Savoie - Vaus - Valais - Genève	1987	FR/CH
Mittnorden	1987	FI/NO/SE
Tornedalsrådet – Bothnian Arc	1987	FI/NO/SE
REGIO PAMINA	1988	DE/FR
Euregio Scheldemond	1989	BE/NL
Aquitaine/Euskadi/Navarra	1989	FR/ES
EuRegio SaarLorLux+	1989	DE/FR/LU
Arbeitsgemeinschaft Donauländer	1990	AT/BG/DE/HR/HU/MD/RO/SK/UA/CS
Conseil Valais-Vallée d'Aoste du Grand St. Bernard	1990	CH/IT
Comunidad de Trabajo/Comunidade de Trabalho Galicia – Norte de Portugal	1991	ES/PT
Euroregion Neiße-Nisa-Nysa	1991	DE/PL/CZ

[44] Arvika-Kongsvinger (ARKO)

Comunidad de Trabajo entre Extremadura y Alentejo	1992	ES/PT
Euroregion Elbe/Labe	1992	DE/CZ
Euroregion Erzgebirge - Krušnohoří	1992	DE/CZ
Euroregion Nestos-Mesta	1992	EL/BG
Euroregion Pro Europa Viadrina	1992	DE/PL
BEAC – Barents Euro-Arctic Council	1993	FI/NO/SE/RU
EUREGIO EGRENSIS	1993	DE/CZ
Carpathian Euroregion	1993	PL/UA/SK/HU/RO
EUREGIO Bayerischer Wald / Šumava / Mühlviertel	1992	AT/DE/CZ
Euroregion Spree-Neiße-Bober /Sprewa-Nysa-Bóbr	1993	DE/PL
Comunidad de Trabajo entre Extremadura y Regiáo Centro	1994	ES/PT
Euroregion TATRY	1994	PL/SK
Europaregion Tirol – Südtirol/Alto Adige – Trentino	1994	AT/IT
Inn-Salzach-Euregio	1994	DE/AT
Euroregion Pomerania	1995	DE/PL/SE
RegioTriRhena	1995	DE/FR/CH
Comunidad de Trabajo/Comunidade de Trabalho Castilla y León – Centro de Portugal	1995	ES/PT
Regio Insubrica	1995	IT/CH
EuRegio Salzburg-Berchtesgadener Land-Traunstein	1995	DE/AT
Euroregion Bug	1995	PL/UA/BY

Estonian-Finnish 3+3 Regional Cooperation	1995	EE/FI/RUS
Irish Central Border Area Network	1995	UK/IE
Slovenian-Hungarian Cross-Border Development Council	1996	SI/HU
Regio Sempione	1996	IT/CH
Euroregion Glacensis	1996	CZ/PL
Euregio Pskov-Livonia	1996	EE/LV/RU
Hochrheinkommission	1997	DE/CH
EUREGIO „via Salina“	1997	DE/AT
Euregio Weinviertel-Südmähren-Westslowakei	1997	AT/CZ/SK
Euroregion DKMT[45]	1997	RO/HU/CS
Euroregion NEMAN-NIEMEN-NEMUNAS	1997	LT/PL/BY/RU
Euroregion Praděd-Pradziad	1997	CZ/PL
Region Sønderjylland-Schleswig	1997	DK/DE
Euregio West / Nyugat Pannonia	1998	AT/HU
Euroregion Baltic	1998	PL/SE/LT/DK/RU
EUREGIO Inntal	1998	DE/AT
Conférence des Alpes franco-italiennes (CAFI)	1998	FR/IT
Euroregion Country of Lakes	1998	LT/LV/BY
Euroregion Silesia	1998	CZ/PL
Euroregion Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński	1998	CZ/PL
Lower Danube Euroregion	1998	RO/MD/UA
EUREGIO Zugspitze-Wetterstein-Karwendel	1998	DE/AT

[45] Euroregion Danube-Kris-Mures-Tisa

Värmland - Hedmark - Akershus - Østfold	1998	SE/NO
Euroregion Danube-Drava-Sawa	1998	HU/HR/BA
Euregio Karelia	1999	FI/RU
Euregio Helsinki-Tallinn	1999	EE/FI
Euroregion SAULE	1999	LT/LV/RU
Euregio Watteninseln	1999	DE/DK/NL
Euroregion Vagus-Danubius-Ipolia	1999	SK/HU
Ipel'-Ipoly Euroregion	1999	SK/HU
Euroregio Neogradiensis	2000	SK/HU
Euroregion Sajo-Rima / Slaná-Rimava	2000	SK/HU
Euroregion Bílé-Biele Karpaty	2000	SK/CZ
Euroregion Beskidy-Beskydy	2000	PL/SK/CZ
Conferenza delle Alte Valli / Conférence des Hautes Vallées	2000	IT/FR
Upper Prut Euroregion	2000	RO/MD/UA
Euroregion Bartuva	2000	LT/LV
Comunidad de Trabajo/Comunidade de Trabalho Castilla y León – Norte de Portugal	2000	ES/PT
Euroregion Rhodopi	2001	EL/BG
Euroregion Podunajského Trojspolku	2001	SK/HU
Euroregion Kras	2001	SK/HU
Euregio Steiermark - Slowenien	2001	AT/SI
Euroregion Danube South	2001	RO/BG
Inferior Danube Euroregion	2001	RO/BG
Comunidad de trabajo / Comunidade de trabalho	2001	ES/PT

Alentejo – Andalucia		
Euroregion Evros-Maritsa-Meric	2001	EL/TR/BG
Euroregion Rousse-Giurgiu	2002	BG/RO
ARGE Kärnten-Slowenien / Karawanken	2002	AT/SI
Euroregion Puszcza Białowieska	2002	PL/BY
Euroregion Siret-Prut-Nistru	2002	MD/RO
Euroregion Danube 21st Century	2002	RO/BG/CS
Euregio Silva Nortica	2002	AT/CZ
Association Euroregion Danubius Ruse-Giurgiu	2002	BG/RO
Euroregion Hajdú-Bihar/Bihor	2002	HU/RO
Euroregion Šešupė	2003	LT/RU/PL/SE
Euroregion Dnepr	2003	UA/RU/BY
Euroregion Łyna-Ława	2003	PL/RU
Euroregion Slobozhanshina	2003	RU/UA
Euroregion Strymon-Strouma	2003	EL/BG
Ister-Granum Euroregion	2003	SK/HU
Euroregion Drina-Sava-Majevica	2003	BA/CS/HR
Euroregion Morava-Pcinija-Struma	2003	BG/FYROM/CS
Euroregion Belasica	2003	EL/FYROM/BG
Deutsch-Polnischer Verbund „Bez granic – Ohne Grenzen“	2003	DE/PL
Euroregion Danube	2003	HU/SK
Pyrenees Mediterranean Euroregion (Catalonia, Midi-Pyrénées, Languedoc-Roussillon, Balearic Islands, Aragon)	2004	ES/FR

Euroregion Košice – Miskolc - Zemplén	2004	HU/SK
South Karelia / St. Petersburg / Leningrad Oblast	2004	FI/RU
Euregio Mura-Drava	2005	HU/HR
Euroregion Polis - TrakiaKent - RAM Trakia	2005	EL/TR/BG
Adriatic Euroregion	2005	IT/SI/HR/MN/AL
Euroregion Middle Danube – Iron Gates	2005	RO/BG/CS
Lille Eurométropole franco-belge	2006	FR/BE
Euroregion Stara Planina	2006	BG/SRB

Zdroj: Association of European Border Regions. *Cooperation between European Border Regions : Review and Perspectives*. 1. Auflage. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2008. 133 s. ISBN 978-3-8329-3390-6.

Na základě těchto dat lze empiricky doložit obecné trendy rozvoje přeshraniční spolupráce definované na začátku této kapitoly.

Od roku 1958 do začátku devadesátých let vzniklo v Evropě přes 30 euroregionů a jim podobných struktur. Od roku 1990 pak celkový počet euroregionů vzrostl na současných přibližně 130 (viz následující graf).

Obr. 3-1 Vývoj počtu euroregionů a podobných struktur

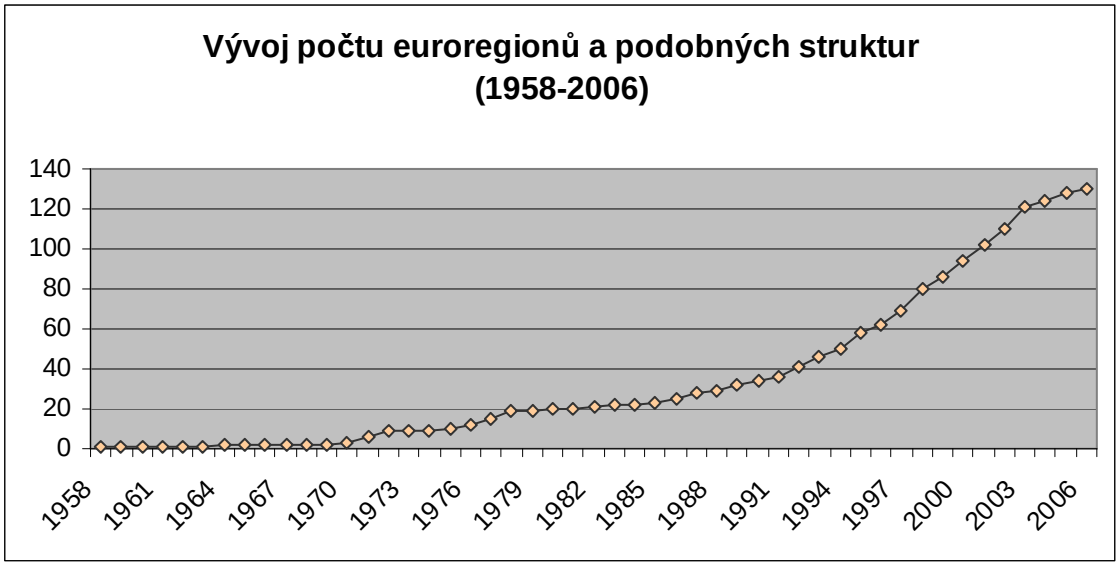

Zdroj: Vlastní graf. Použita data z publikace: Asociation of European Border Regions. *Cooperation between European Border Regions : Review and Perspectives.* 1. Auflage. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2008. 133 s. ISBN 978-3-8329-3390-6.

Právě od počátku devadesátých let lze pozorovat zvýšenou intenzitu vzniku nových euroregionů a podobných struktur. Viz následující graf:

Obr. 3-2 Počet euroregionů založených v jednotlivých letech

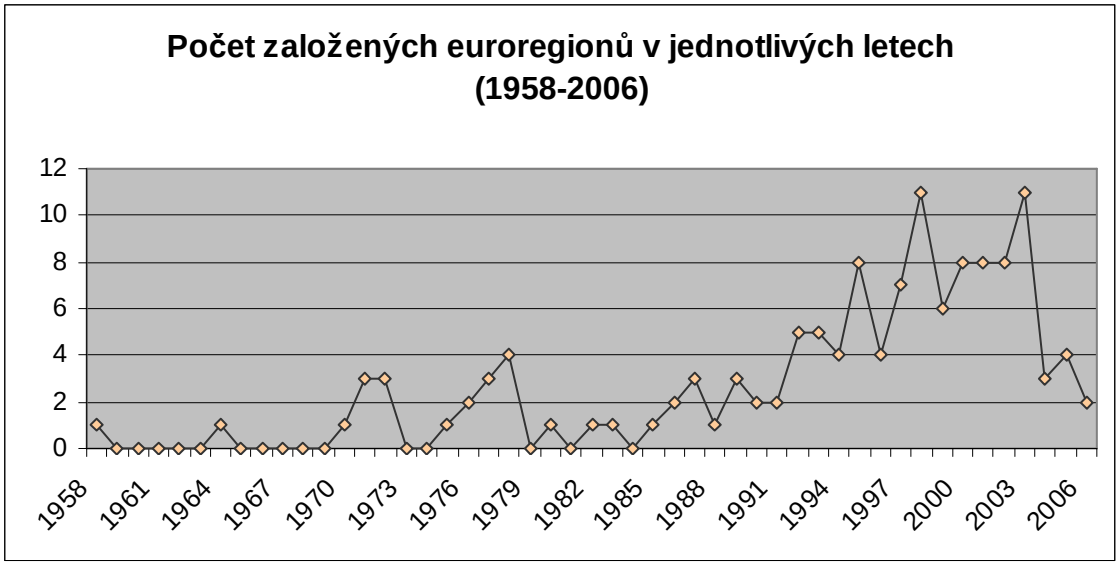

Zdroj: Vlastní graf. Použita data z publikace: Asociation of European Border Regions. *Cooperation between European Border Regions : Review and Perspectives.* 1. Auflage. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2008. 133 s. ISBN 978-3-8329-3390-6.

Z uvedených dat je rovněž patrné, že euroregiony z počátku (v šedesátých a sedmdesátých letech) vznikaly především ve dvou geografických oblastech:

- Na hranicích Německa se sousedními členskými státy EU (resp. západoevropskými státy).
- Ve Skandinávii.

Postupně pak rovněž vznikaly euroregiony mezi Spojeným královstvím a Irskem a na hranicích Francie (tam byl největší nárůst euroregionů zaznamenán v 80. letech). S politickými změnami na počátku devadesátých let začaly vznikat euroregiony nejprve na nových vnějších hranicích EU – především na hranicích Německa a Rakouska a dále v Pobaltí. Postupně se dá říci, že přeshraniční struktury více méně pokrývají všechny vnitřní i vnější hranice EU. Geografický přehled ilustruje mapa AEBR v příloze č. 1.

3.5 Pojmy k zapamatování

1. pracovní společenství,
2. regionální rady,
3. klastr místných orgánů,
4. meziregionální sítě,
5. celoevropské vrcholové organizace.

3.6 Otázky a úkoly

1. Popište základní typy přeshraničních struktur definovaných Asociací evropských hraničních regionů.
2. Která kritéria specifikují přeshraniční spolupráci dle Perkmanna?
3. Definujte přeshraniční region dle Perkmanna.
4. Jaké dimenze jsou relevantní k podrobnějšímu rozčlenění přeshraničních regionů? Podrobněji vysvětlete.
5. Jaké jsou typy přeshraničních regionů dle Asociace evropských hraničních regionů.
6. Popište kritéria pro kategorizace euroregionů a jim podobných struktur.

europe direct Liberec

EUROREGION neisse–nisa–nysa

KOMPARATIVNÍ ANALÝZA EUROREGIONŮ V ČR

4. část

4 Komparativní analýza euroregionů v ČR

4.1 Euroregiony v České republice

4.1.1 Základní přehled

V České republice existuje v současné době celkem 13 euroregionů. Jejich přehled obsahuje následující tabulka, v níž jsou euroregiony seřazeny podle data jejich vzniku od nejstaršího k nejmladšímu:

Tab. 4-1 Seznam euroregionů v ČR vč. dat založení a partnerských států

Euroregion	Datum vzniku	Partnerský stát
Nisa	21. 12. 1991	Polsko, Německo
Labe	24. 6. 1992	Německo (Sasko)
Krušnohoří	18. 12. 1992	Německo (Sasko)
Egrensis	3. 2. 1993	Německo (Sasko)
Šumava	20. 9. 1993	Německo, Rakousko
Glacensis	5. 12. 1996	Polsko
Praděd	2. 7. 1997	Polsko
Těšínské Slezsko	22. 4. 1998	Polsko
Silesia	20. 9. 1998	Polsko
Pomoraví	23. 6. 1999	Rakousko, Slovensko
Beskydy	9. 6. 2000	Slovensko, Polsko
Bílé Karpaty	30. 7. 2000	Slovensko
Silva Nortica	28. 5. 2002	Rakousko

4.1.2 Historie euroregionů v ČR (vývoj v čase)

Euroregiony v České republice vznikaly během deseti let od konce roku 1991 do poloviny roku 2002.

Jako první vznikly v období let 1991-1993 euroregiony na česko-německé hranici.[46] V roce 1991 byl založen Euroregion Nisa podle vzoru euroregionů na německo-nizozemské hranici. V roce 1992 byl založen sousední Euroregion Labe a Krušnohoří. O rok později pak euroregion Egrensis a Šumava. V další vlně během let 1996-1998 vznikly euroregiony na česko-polské hranici: Glacensis, Praděd, Těšínské Slezsko a Silesia. V letech 1999-2002 pak

[46] Je to právě Německo, kde mají euroregiony nejdelší tradici. Označení česko-německá hranice je ale nepřesné, jelikož v případě Euroregionu Nisa se jednalo o třístranný euroregion zahrnující rovněž Polsko. V případě Euroregionu Šumava je do spolupráce zapojeno i Rakousko.

byly doplněny euroregiony na česko-slovenské a česko-rakouské hranici: Pomoraví, Beskydy, Bílé Karpaty a jako poslední byla založena Silva Nortica.

Geografické pokrytí jednotlivých hranic euroregiony znázorňuje následující mapa:

Obr. 4-2 Přehledná mapa českých částí euroregionů k 1. 1. 2008

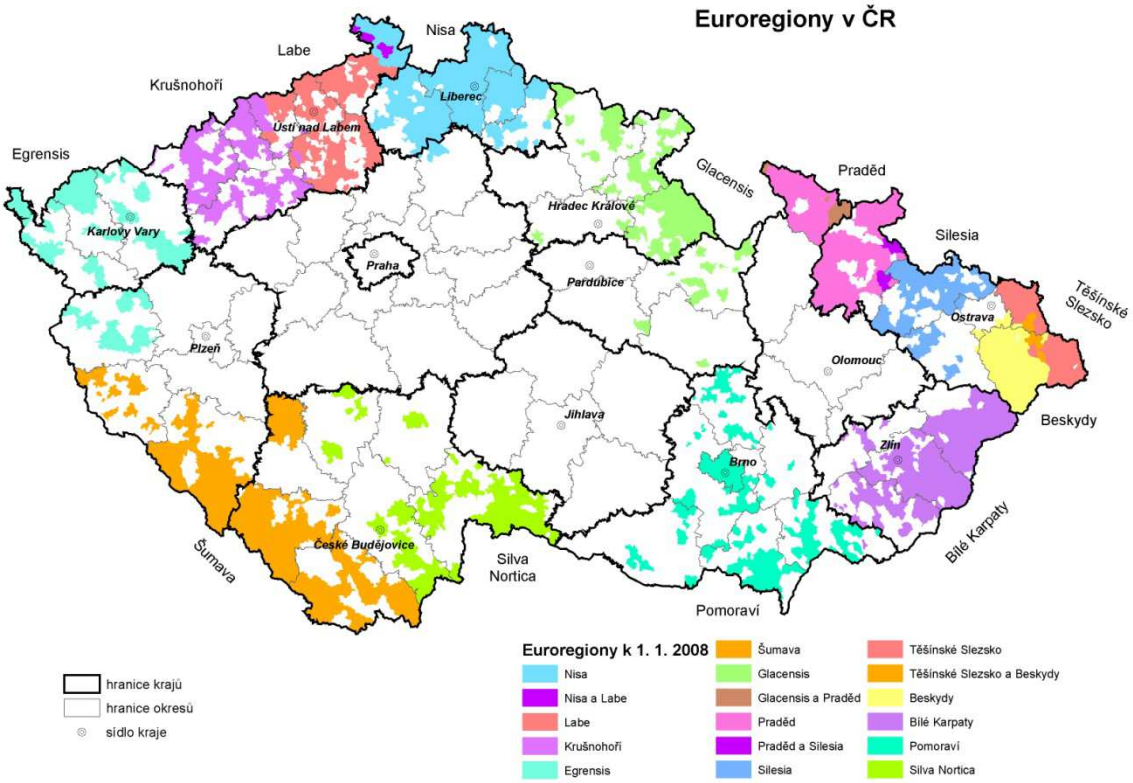

Zdroj: Český statistický úřad, pracoviště Liberec.

Z mapy je patrné rovnoměrné a relativně plné pokrytí česko-německé (především česko-saské) hranice. Rovněž stojí za povšimnutí relativně velká kumulace euroregionů v Moravskoslezském kraji – na východní části česko-polské hranice.

4.2 Právní postavení a případné využití ESÚS

Významnou charakteristikou euroregionů je jejich právní postavení. Tento oddíl tedy obsahuje analýzu právních aspektů fungování euroregionů. Právní analýza se týká institucionální roviny. Budeme analyzovat právní postavení jednotlivých českých částí euroregionu a přeshraniční struktury jako celku.

Předmět analýzy

Předmětem analýzy byla především právní forma českých částí euroregionů vč. oficiálního názvu jak celého přeshraničního euroregionu tak jednotlivých národních částí (často má právní subjekt odlišný název od běžně používaného). Dále se zkoumaly právní dokumenty zakládající vznik a fungování českých částí a rovněž právní dokumenty zakládající přeshraniční euroregion – většinou nějaké smluvní zakotvení spolupráce jednotlivých národních částí. Dále bylo předmětem zkoumání, zda takováto přeshraniční dohoda zakládá společný právní subjekt, či zda pouze upravuje spolupráci jednotlivých částí bez toho, aby společný právní subjekt vznikl. Dotazník, který byl rozeslán všem českým částem euroregionů, rovněž obsahoval otázku, zda uvažují o takovém kroku, který by vedl ke společnému právnímu subjektu a zda konkrétně plánují využití právního nástroje tzv. Evropského seskupení pro územní spolupráci (ESÚS).

Výsledky analýzy shrnuje přehledná tabulka, kde jsou u každého euroregionu uvedeny zkoumané skutečnosti:

Tab. 4-2 Právní postavení euroregionů

Zkrácený český název euroregionu	Název euroregionu (přeshraničního)	Název české části (oficiální název)	Právní forma české části	Právní dokument české části	Právní dokument zakládající přeshraniční euroregion (spolupráci stran)
NISA	Euroregion Neisse-Nisa-Nysa	Regionální sdružení EUROREGION NISA	zájmové sdružení právnických osob	Statut	Rámcová dohoda o spolupráci
LABE	Euroregion Elbe/Labe	Euroregion Labe/ EUROREGION LABE	sdružení obcí	Stanovy	Rámcová dohoda Euroregionu Elbe / Labe
KRUŠNOHOŘÍ	Euroregion Erzgebirge - Krušnohoří	Euroregion Krušnohoří	zájmové sdružení měst, obcí a jiných právnických osob	Stanovy	Kooperační dohoda
EGRENSIS	Euregio Egrensis	Regionální sdružení obcí a měst Euregio Egrensis	zájmové sdružení právnických osob	Stanovy	Dohoda

ŠUMAVA	EUREGIO Bayerischer Wald - Šumava - Mühlviertel	Euroregion Šumava - Jihozápadní Čechy	zájmové sdružení právnických osob	Stanovy	pouze ústní dohoda (ne písemná)
GLACENSIS	Euroregion Glacensis	Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladska - Euroregion Glacensis	zájmové sdružení právnických osob	Smlouva o založení zájmového sdružení právnických osob + stanovy	Smlouva o vytvoření česko-polského euroregionu pomezí Čech, Moravy a Kladska - Euroregion Glacensis
PRADĚD	Euroregion Praděd - Pradziad	Euroregion Praděd – česká část	zájmové sdružení právnických osob	Statut	Rámcová dohoda o vytvoření česko-poslkého euroregionu, euroregionu Praděd
SILESIA	Euroregion Silesia	Euroregion Silesia-CZ	zájmové sdružením právnických osob	stanovy	SMLOUVA o spolupráci pod názvem EUROREGION SILESIA
TĚŠÍNSKÉ SLEZSKO	EuroregionTešínské Slezsko - Slask Cieszynski	Regionální sdružení územní spolupráce Těšínského Slezska	zájmové sdružení právnických osob	stanovy	smlouva o regionální spolupráci
BESKYDY	Euroregion Beskydy - Beskidy	Sdružení „Region Beskydy“	zájmové sdružení právnických osob	stanovy	Smlouva o česko-polsko-slovenském společenství s názvem EUROREGION „Beskydy“
BÍLÉ KARPATY	Euroregion Bílé - Biele Karpaty	Region Bílé Karpaty	zájmové sdružení právnických osob	Stanovy	ZAKLADATELSKÁ ZMLUVA EUROREGIÓNU BÍLÉ - BIELE KARPATY

POMORAVÍ	Euroregion Weinviertel, jižní Morava a západní Slovensko	Sdružení obcí a měst jižní Moravy	sdružení obcí	Stanovy	DOHODA o vytvoření přeshraničního sdružení EUROREGION POMORAVÍ (EUPO)
SILVA NORTICA	Euroregion Silva Nortica	Jihočeská Silva Nortica	sdružení právnických osob	stanovy	Zakládací dohoda Euroregionu Silva Nortica

Zkrácený český název euroregionu	**Partneři z druhé strany hranice (oficiální název)**		**Společný právní subjekt**	**Záměr vytvořit společný právní subjekt**	**Zájem o využití ESÚS**
NISA	DE: Kommunalgemeinschaft EUROREGION NEISSE e.V.	PL: Stowarzyszenie Gmin Polskich EUROREGIONU NYSA	ne	ano, uvedeno v rámcové dohodě	předběžně ano
LABE	DE: Kommunalgemeinschaft Euroregion Oberes Elbtal/ Osterzgebirge " e.V.		ne	zájem o využití zatím nejasný, německý partner má záměr tranformovat se na veřejnoprávní sdružení a pak by v dalkší fázi mohl následovat krok ve formě vytvoření společného právního subjektu, nicméně není hlavním cílem euroregionu a jeho členů)tím jsou především projekty a finance EU)	jako jedna z alternativ. Druhou je možnost založit právní subjket na základě česko-německé mezivládní dohody

KRUŠNOHOŘÍ	DE: Euroregion Erzgebirge e.V.		ne	spíše panuje skepse kvůli velké administrativní a právní náročnosti (není jistota, zda by přidaná hodnota odpovídalas nákladům)	spíše snaha zakotvit euroregiony lépe v českém právu
EGRENSIS	DE (Sasko): EUREGIO EGRENSIS Arbeitsgemeinschaft Sachsen/Thüringen e.V.	DE (Bavorsko): EUREGIO EGRENSIS Arbeitsgemeinschaft Bayern e. V.	ne	v minulosti bylo předmětem diskuse (pravděpodobně by vyžadovalo řadu změn)	principielně neodmítají tuto možnost
ŠUMAVA	DE: Euregio Bayerischer Wald – Unterer Inn	A: Regionalmanagement Mühlviertel	ne	ano	Ano. Společně s Euregiem Bayerischer Wald-Unterer Inn, Euregiem Mühlviertel a Euroregionem Silva Nortica bude pravděpodobně připravena studie na využití tohoto nástroje. Podle výsledku další postup.
GLACENSIS	PL: Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Glacensis (Sdružení polských obcí Euroregionu Glacensis)		ne	ano	schválen záměr vytvořit společný subjekt prestřednictvím nástroje ESÚS, prozatím se čeká na imlementaci nařízení EK do českého zákona

PRADĚD	Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pradziad - Euroregion Pradziad Polska Strona		ne	Zatím nemají jasný názor, čekají na zkušenosti se společnou implementací Fondu mikroprojektů v následujícím (možné výhody či negativa jednoho subjektu)	viz. sloupec vlevo
SILESIA	PL: Stowarzyszenie Gmin Dorzecza Górnej Odry		ne	předběžně ano	předběžně ano
TĚŠÍNSKÉ SLEZSKO	Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej "Olza"		ne	ano	ano
BESKYDY	PL: Stowarzyszenie „Region Beskidy“	SK: Združenie „Región Beskydy“	ne	ano	ano
BÍLÉ KARPATY	SK: Región Biele Karpaty		ano - registrované sdružení na Slovensku (nelze registrovat v ČR)	již mají	zatím ne
POMORAVÍ	A: REGIONAL VERBAND EUROPAREGION WEINVIERTEL	SK: REGIONÁLNÍ ZDRUŽENIE ZÁHORIE	ne	zatím ne	ne
SILVA NORTICA	A: Die Europaplattform Pro Waldviertel		ne	ano	ano, společně s ER Šumava-Bavorský les

Níže jsou uvedeny jednotlivé zkoumané aspekty s jejich slovním vyhodnocením:

Zkrácený český název euroregionu

Tento název se používá v běžné komunikaci, přičemž tímto názvem můžeme mít na mysli oba výše uvedené institucionální pohledy: zkrácený název se tedy obvykle používá jak pro označení české části euroregionu, tak se může jednat o české označení celého přeshraničního euroregionu.

Název euroregionu (přeshraničního)

V tomto sloupci je uveden oficiální název celého euroregionu (tedy v přeshraničním slova smyslu). Do tohoto názvu se již promítá většinou jazyk dalších stran. Např. oficiální název celého euroregionu Nisa je Neisse-Nisa-Nysa a promítá se do něj název řeky Nisy ve všech třech jazycích euroregionu. Obdobně je tomu v případě Euroregionu Labe, Beskydy, Těšínské Slezsko, Krušnohoří či Bílé Karpaty. Některé euroregiony zvolily jazykově „univerzální název", který je používán ve všech jazycích (Silva Nortica, Glacensis, Egrensis a Silesia). V ojedinělých případech se jedná o složeninu různých národních názvů (např. Bayerischer Wald - Šumava – Mühlviertel).

Název české části (oficiální název)

Zde se jedná o oficiální název české strany, tak jak je uveden v zakládajícím dokumentu a jak je sdružení (jak vyplývá z analýzy právní formy níže) registrováno. Někdy je název poněkud obšírnější než samotný název euroregionu.

Právní forma české části

Téměř všechny národní české části euroregionů mají právní podobu zájmového sdružení právnických osob na základě soukromého práva dle paragrafu § 20 písm. f občanského zákoníku (zák. č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů). Dva euroregiony (Labe a Pomoraví) mají právní podobu svazku obcí podle § 49 zákona o obcích (zák.č. 128/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů).

Právní dokument české části

Každé sdružení má své stanovy či statut. Někdy existuje i zakládající dokument v podobě smlouvy o založení sdružení.

Právní dokument zakládající přeshraniční euroregion (spolupráci národních stran)

Spolupráce jednotlivých národních částí se většinou odehrává na základě dohody mezi těmito částmi. Většinou se jedná o rámcovou dohodu o spolupráci (kooperační dohodu) či

zakladatelskou dohodu přeshraničního euroregionu. Většinou má písemnou formu, ale např. v případě Euroregionu Šumava se jedná pouze o dohodu ústní.

Partneři z druhé strany hranice (oficiální název)

V tomto sloupci jsou uvedeny oficiální názvy dalších částí euroregionů – tedy partneři, se kterými je uzavřena dohoda o spolupráci.

Společný právní subjekt

V tomto hledisku bylo zkoumáno, zda přeshraniční euroregion má společnou právní subjektivitu, jinými slovy, zda kooperační dohoda takovýto subjekt zakládá. Z analýzy vyplynulo, že zatím jen jeden z euroregionů (Bílé-Biele Karpaty) má přeshraniční právní subjektivitu. Je sdružením, které je zaregistrováno na slovenské straně. Na české straně legislativa toto sdružení s účastí slovenského subjektu zaregistrovat neumožňuje.

Záměr vytvořit společný právní subjekt

S výše uvedeným bodem souvisí analýza poptávky po takovém společné právním subjektu. Z analýzy vyplývá, že většina euroregionů o tomto kroku uvažuje. I míra aktuálnosti a závažnosti úvah se liší. Některé euroregiony na přípravách již pracují a mají tento stav stanovený jako svůj cílový[47], jiné tento záměr neodmítají, ale stále zvažují přínosy a náklady (především značnou administrativní náročnost takového kroku).

Zájem o využití ESÚS

Nejaktuálnějším nástrojem, který by měl umožnit zakládání těchto právních subjektů je Evropské seskupení pro územní spolupráci a mezi euroregiony byl zkoumán zájem využít tohoto nástroje. Většina euroregionů se nachází ve fázi vyčkávání. Některé euroregiony se již na tento krok připravují formou zpracování analýzy nebo studie využitelnosti. Jiné euroregiony zatím o tomto nástroji neuvažují (čekají na prohloubení stávající spolupráce nebo sledují možnost využití jiných právních nástrojů).

Závěr

Současný stav i vývojové tendence se dají shrnout do následujících tezí:

- České části euroregionů mají právní formu zájmového sdružení právnických osob dle paragrafu § 20 písm. f) občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů nebo sdružení obcí podle § 49 zákonu o obcích č. 128/2000 Sb. ve znění

[47] Euroregion Neisse-Nisa-Nysa má ve rámcové dohodě o spolupráci mezi svými cíly a úkoly stanoveno, že „prioritním cílem Sdružení je vytvoření společného právního subjektu“ (§ 2, odst. 7). Tento cíl byl doplněn do rámcové dohody na prvním zasedání společné třístranné rady po východním rozšíření EU v roce 2004 (zasedání rady dne 5. června 2004 na zámku Lemberk).

pozdějších předpisů (především v závislosti na tom, zda jsou členy sdružení pouze obce nebo i jiné subjekty).

- Zájmová sdružení právnických osob mají slabé právní postavení, jelikož se tak staví na úroveň dalších sdružení. Vzhledem k úloze, kterou většina euroregionů hraje v rozvoji příhraničního území či v implementaci evropských podpůrných programů, je to právní postavení ne zcela odpovídající jejich významu.
- Národní části euroregionu tvoří společný euroregion na základě dohody o spolupráci s částmi z druhé strany hranice.
- Tyto dohody mají většinou psanou podobu a popisují fungování euroregionu vč. společných struktur.
- Tyto dohody nezakládají na přeshraniční úrovni právní subjekt a euroregion jako takový tedy nemá právní subjektivitu. Tu mají pouze jeho jednotlivé národní části.
- Zhruba polovina euroregionů uvažuje o vytvoření společného právního subjektu – ovšem míra intenzity těchto úvah se značně liší.
- Ty euroregiony, které uvažují o vytvoření přeshraničního právního subjektu většinou plánují využití právního nástroje ESÚS.
- Ve vztahu k ESÚS je většina euroregionů ve fázi vyčkávání. Jen některé již podnikají přípravné (většinou analytické) kroky.

4.3 Členství v euroregionu

4.3.1 Popis situace v jednotlivých euroregionech

Popis členské základy, na základě dotazníkového šetření mezi českými částmi euroregionů, obsahuje následující tabulka:

Tab. 4-3 Problematika členství v jednotlivých euroregionech

Euroregion	Popis situace v oblasti členské základny
Nisa	Na začátku fungování euroregionu byly jeho členy pouze obce (25). Největší nárůst členství byl zaznamenán od roku 1996. Hlavním motivem členství byla snaha obcí být blíže evropským dotacím (souvislost s fungováním programu PHARE CBC). Pak se růst členské základny zpomalil a za poslední 4 roky je pak členská základna stabilní – cca 140 obcí. Členem euroregionu je i hospodářská komora a Liberecký kraj.
Labe	Euroregion Labe je jediným příkladem euroregionu, kde je členství vyhrazeno pouze obcím. Euroregion Labe je svazkem obcí. Původně byly členy 4 okresy, ale po zrušení okresních úřadů se členy staly jednotlivé obce (116). Za posledních 5 let došlo

	k poklesu počtu členských obcí o cca 10%, nicméně z euroregionu vystupují především malé obce s neuvolněnými starosty, malým rozpočet a s větší vzdáleností od hranic.
Krušnohoří	Euroregion Krušnohoří je sdružením právnických osob a jeho členy jsou jak obce, další organizace tak i firmy. Zpočátku bylo členy 70 obcí. Poté následovala stagnace a pokles počtu členských obcí až na 55. Od roku 1995 zaznamenává euroregion trvalé rozšiřování členské základy až na současných 78 obcí a 36 členských organizací. Euroregion na základě pozitivních zkušeností otevřel členství i firmám. Po vstupu České rafinérské (1999/2000) pak začaly vstupovat další firmy.
Egrensis	Členy Euroregionu Egrensis jsou zatím pouze města a obce, a sdružení obcí. Vzhledem k tomu, že euroregion je sdružením právnických osob, mohou do něj vstupovat i jiné organizace. Členská základna je poměrně stabilní až na výkyv v roce 2006 (vystoupilo sdružení 19 obcí).
Šumava	Členem euroregionu mohou být právnické osoby z území euroregionu, které se ztotožňují s cílem sdružení a plní další podmínky pro členství upravené stanovami. Členy euroregionu jsou obce, města a dále 3 organizace: Správa NP a CHKO Šumava, Okresní hospodářská komora Klatovy a Oblastní hospodářská komora Prachatice. Zakládajícími členy byly Okresní úřady (Domažlice, Klatovy, Prachatice, Český Krumlov). Iniciátorem vzniku bylo Regionálmí sdružení Šumava a samotné obce a města. Členská základna je stabilní, pouze v roce 2007 se změnily stanovy (vymezené území rozšířeno o okres Strakonice) a k Euroregionu Šumava na základě žádosti přistoupilo 32 obcí z Blatenska.
Glacensis	Euroregion Glacensis je zájmovým sdružením jehož členy jsou převáženě obce (vč. svazků obcí). Členy Euroregionu jsou i 3 kraje, na jejichž území se euroregion rozkládá: Královehradecký, Pardubický a Olomoucký.
Praděd	Členy Euroregionu Praděd-česká část jsou obce a města. Statut nicméně umožňuje členství i jiným subjektům. Zakládajícími členy v roce 1997 bylo 61 obcí z území okresů Bruntál a Jeseník. Členská základna zaznamenává mírný nárůst. V současné době je členy euroregiony 74 obcí.
Těšínské Slezsko	Členy Regionálního sdružení pro česko-polskou spolupráci Těšínského Slezska (české části Euroregionu) jsou obce sdružené ve Svazu obcí okresu Karviná, Regionální radě rozvoje a spolupráce se sídlem v Třinci a Sdružení obcí Jablunkovska. Členská základna je stabilní.
Silesia	V současné době je členem euroregionu 63 měst a obcí, měst je 5, obcí 58. Region je otevřen v případě zájmu nově přistupujícím členů, někteří členové jsou současně ve 2 euroregionech. Euroregion nerozšiřuje své území, protože jeho hranice jsou hranicemi

	sousedních euroregionů.
Pomoraví	Českou část euroregionu tvoří Sdružení obcí a měst jižní Moravy. Členská základna je dlouhodobě stabilní.
Beskydy	V současné době je členem euroregionu 63 měst a obcí, měst je 5, obcí 58. Region je otevřen v případě zájmu nově přistupujícím členů, někteří členové jsou současně ve 2 euroregionech. Euroregion nerozšiřuje své území, protože jeho hranice jsou hranicemi sousedních euroregionů.
Bílé Karpaty	Členy Regionu Bílé Karpaty jsou především mikroregiony a sdružení obcí a statutární město Zlín. Mezi členy jsou 2 firmy. Dalšími členy jsou Regionální rozvojová agentura Bílé Karpaty - Moravské Kopanice, Střední uměleckoprůmyslová škola sklářská Valašské Meziříčí a Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Členská základna je dlouhodobě stabilní.
Silva Nortica	Česká část euroregionu (Jihočeská Silva Nortica) je zájmovým sdružení právnických osob a má v současné době 51 členů, z toho 17 měst, 25 obcí, 9 dalších subjektů: 3 komory (hospodářská a 2 agrární), 3 poradenské firmy, 3 firmy (ČSAD Jihotrans, ADACO a.s. J. Hradec, ENVI s.r.o. Třeboň). Zakládajících členů v roce 2002 bylo 36 – zejména města a obce okresů J. Hradec a Č. Budějovice, do 2 let pak přistoupily další subjekty. Od roku 2004 je členská základna stabilní (až na vystoupení dvou malých obcí v letech 2006-2007).

4.3.2 Shrnutí hlavních charakteristik

Problematiku členství v euroregionu shrnují následující teze:

- Základ členské základny každého euroregionu tvoří města a obce z předem definovaného území euroregionu. Ty jsou členy buď samostatně (častější varianta) nebo jsou členy jejich sdružení v podobě svazků obcí nebo mikroregionů (méně častá varianta – např. Bílé Karpaty či Těšínské Slezsko).
- Většina euroregionů je zájmovým sdružením právnických osob a jejich stanovy zpravidla umožňují členství dalším subjektům, pokud jsou z daného euroregionu a ztotožňují se s cíli euroregionu. Podle dostupných informací pouze euroregiony Labe a Pomoraví jsou výhradně sdružením obcí.
- Existují euroregiony, které členství jiných subjektů umožňují, ale tato možnost nebyla zatím využita (např. Euroregion Praděd či Egrensis).
- Kromě obcí a jejich svazků jsou dalšími členy[48] euroregionů v ČR především:

[48] Někdy mají statut zvláštního členství – např. v Euroregionu Silesia statut tzv. přidružených členů.

- Hospodářské komory (Silva Nortica, Silesia, Egrensis, Nisa).
- Vysoké školy (Bílé Karpaty, Silesia, Krušnohoří)[49] či střední školy (Bílé Karpaty).
- Kraje (Nisa, Glacensis, zvláštní statut Silva Nortica, Šumava – viz dále).
- Firmy (nejvíce Krušnohoří, Silva Nortica).
- Subjekty zabývající se ochranou přírody - správa NP či CHKO – (Silva Nortica, Krušnohoří).
- Občanská sdružení (Silesia, Krušnohoří).

4.3.3 Vývojové tendence

Členská základna euroregionů je většinou stabilní. Pokud by se měly zobecnit tendence, dá se říci, že po založení euroregionů členská základna většinou rostla a následně se stabilizovala. V některých euroregionech dochází ještě dodnes k mírnému nárůstu členů (hlavně u těch mladších), v některých naopak dochází k občasnému vystoupení zejména malých obcí či obcí, které jsou členy více euroregionů. S členstvím obcí v euroregionu souvisí již jednou zmíněný motiv zapojení se do přeshraniční spolupráce, kterým může být spolupráce samotná (potřeba spolupracovat) či finanční motiv. Bohužel v dnešní době je mnoho starostů motivováno právě finančními aspekty spolupráce. Objevuje se trend, že starostové (a obecně komunální politici) jsou hodnoceni podle objemu různých dotací, které dokázali pro obec získat. Tento faktor představuje největší nebezpečí pro kvalitu a rozvoj přeshraniční spolupráce a euroregionů jako takových.

4.4 Velikost euroregionů

Před podrobnějším zkoumání euroregionů je potřeba zmínit dva hlavní problémy, které existují při používání statistických dat k podrobnějším analýzám.

První se týká dostupnosti dat a pramení ze skutečnosti, že „základními“ členy euroregionů jsou obce. Pro komparaci jednotlivých relevantních ukazatelů je tedy zapotřebí disponovat daty na úrovni jednotlivých obcí. Porovnávat dostupnější data na úrovni okresů je velmi nepřesné, jelikož v některých případech může být členství v euroregionu otázkou jen několika obcí daného okresu[50].

[49] Zvláštní postavení mají vysoké školy v Euroregionu Nisa, kde se jejich spolupráce rozvíjela od samého počátku a vysoké školy si vytvořily vlastní „Akademické koordinační středisko v Euroregionu Nisa“, jež formálně spadá pod euroregion, ale funguje na něm nezávisle.

[50] Největší nepoměr geografickém pokrytí obcemi v porovnání s okresy, z kterých převážně obce pocházejí, je v případě euroregionů Pomoraví a Glacensis.

Druhý problém se týká aktuálnosti dat a je zapříčiněn měnícím se členstvím jednotlivých obcí. Euroregion je dobrovolným sdružením a proto do něj mohou obce vstupovat i z něj vystupovat, což znamená, že členská základna se i v průběhu roku mění. Členství vzniká většinou zaplacením členského příspěvku a jeho nezaplacením na druhou stranu i končí (samozřejmě to je obvykle spojeno s jednoduchým oznámením).

Pro tuto analýzu jsou většinou použita nejnovější dostupná data k 31. 12. 2007. Jedná se o data za české části euroregionů.

Velikost euroregionů lze posuzovat podle několika hledisek: podle rozlohy či podle počtu obyvatel. Dalším, u euroregionů důležitým hlediskem, je počet členských obcí. Data k jednotlivým euroregionům shrnuje následující tabulka.

Tab. 4-4 Velikost euroregionů v ČR (k 31. 12. 2007)

Euroregion	Počet členských obcí	Rozloha v km^2	Obyvatelstvo
Nisa	145	2 713,5	448 105
Labe	92	1 558,1	374 554
Krušnohoří	76	1 531,9	298 568
Egrensis	47	1 642,8	234 582
Šumava	124	3 678,1	182 466
Glacensis	102	1 836,3	276 409
Praděd	74	1 895,2	131 583
Těšínské Slezsko	41	763,2	351 277
Silesia	56	1 074,3	222 992
Pomoraví	77	1 745,4	672 019
Beskydy	61	948,5	164 467
Bílé Karpaty	149	2 236,0	354 738
Silva Nortica	40	1 692,9	261 164

Zdroj: Český statistický úřad, pracoviště Liberec.

4.4.1 Rozloha (geografické pokrytí)

Pokud se podíváme na rozlohu jednotlivých euroregionů, vypadá situace následovně:

Tab. 4-5 Velikost euroregionů v ČR – podle rozlohy (k 31. 12. 2007)

Euroregion	Rozloha v km^2	Počet členských obcí	Průměrná rozloha členské obce v km^2
Šumava	3 678,1	124	29,66
Nisa	2 713,5	145	18,71
Bílé Karpaty	2 236,0	149	15,01
Praděd	1 895,2	74	25,61
Egrensis	1 836,3	102	18,00
Glacensis	1 745,4	77	22,67
Pomoraví	1 692,9	40	42,32
Silva Nortica	1 642,8	47	34,95
Labe	1 558,1	92	16,94
Krušnohoří	1 531,9	76	20,16
Silesia	1 074,3	56	19,18
Beskydy	948,5	61	15,55
Těšínské Slezsko	763,2	41	18,62

Zdroj: Český statistický úřad, pracoviště Liberec.

Největším euroregionem co do rozlohy je Euroregion Šumava s 3 678 km^2. Naopak nejmenším je Euroregion Těšínské Slezsko. Velkou rozlohu Euroregionu Šumava (v porovnání s dalšími euroregiony) i přes relativně menší počet obcí lze vysvětlit velkou rozlohou obcí v řídce osídleném jižním hornatém pohraničí – téměř 30 km^2. Vyšší průměrnou rozlohu členské obce má jen sousední Silva Nortica.

Euroregiony lze rozdělit dle jejich rozlohy do 3 kategorií:

- Velké - s rozlohou nad 2 200 km^2. Do této kategorie se řadí euroregiony Šumava, Nisa a Bílé Karpaty.
- Střední – s rozlohou 1 500 – 2 200 km^2. Do této kategorie spadá většina euroregionů: Praděd, Egrensis, Glacensis, Pomoraví, Silva Nortica, Labe a Krušnohoří.
- Malé – s rozlohou pod 1 500 km^2. Mezi nejmenší euroregiony patří Silesia, Beskydy a Těšínské Slezsko.

Shrnutí

Euroregiony v ČR jsou co do své rozlohy poměrně nesourodé. Mezi velkými a malými z nich existují velké rozdíly. Nicméně většina jich má rozlohu 1 500 – 2 200 km^2 s průměrnou rozlohou 1 794 km^2. Průměrná rozloha katastru členské obce činí 23 km^2.

4.4.2 Počet obyvatel

Dalším kritériem hodnocení velikosti euroregionu je počet obyvatel žijící na jeho území.

Tab. 4-6 Počet obyvatel v českých euroregionech (k 31.12.2007)

Euroregion	Obyvatelstvo
Pomoraví	672 019
Nisa	448 105
Labe	374 554
Bílé Karpaty	354 738
Těšínské Slezsko	351 277
Krušnohoří	298 568
Glacensis	276 409
Silva Nortica	261 164
Egrensis	234 582
Silesia	222 992
Šumava	182 466
Beskydy	164 467
Praděd	131 583

Zdroj: Český statistický úřad, pracoviště Liberec.

Rozdíly mezi euroregiony existují i v tomto kritériu. Nejvíce obyvatel žije v Euroregionu Pomoraví – 672 019. Tato hodnota se výrazně vymyká hodnotám ostatních euroregionů. To je dáno především členstvím města Brna v euroregionu[51]. Naproti tomu nejméně obyvatel žije na území Euroregionu Praděd.

Euroregiony lze rozdělit dle počtu obyvatel do 4 kategorií:

- Velmi velké - s počtem obyvatel nad 400 000. Do této kategorie se řadí již zmiňované Pomoraví a Nisa.
- Velké – s 350 000 – 400 000 obyvateli. Do této kategorie spadají 3 euroregiony: Labe, Bílé Karpaty a Těšínské Slezsko.

[51] Statutární město Brno mělo k 31. 12. 2006 366 680 obyvatel.

- Střední – s 200 000 – 350 000 obyvateli. Sem spadá Krušnohoří, Glacensis, Silva Nortica, Egrensis a Silesia.
- Malé – s počtem obyvatel pod 200 000. Mezi nejmenší euroregiony se řadí Šumava (zajímavý kontrast s rozlohou, kde je největším euroregionem), Beskydy a Praděd.

Shrnutí

Mezi euroregiony co do počtu obyvatel existují rovněž velké rozdíly. Nejmenší české části mají přes 130 000 obyvatel, ty největší naopak přes 400 000. Průměrně žije v české části euroregionu zhruba 300 000 obyvatel.

4.4.3 Počet členských obcí

Dalším důležitým ukazatelem je počet členských obcí. Do jisté míry odráží atraktivitu euroregionu. Tím, že obce za své členství v euroregionu platí členské příspěvky, zvažují přínosy tohoto členství. Nicméně počet obcí je ovlivněn i geografickým rozsahem euroregionu.

Tab. 4-7 Počet členských obcí v českých částech euroregionů (k 31. 12. 2007);

Euroregion	Počet členských obcí
Bílé Karpaty	149
Nisa	145
Šumava	124
Glacensis	102
Labe	92
Pomoraví	77
Krušnohoří	76
Praděd	74
Beskydy	61
Silesia	56
Egrensis	47
Těšínské Slezsko	41
Silva Nortica	40

Zdroj: Český statistický úřad, pracoviště Liberec.

Graficky znázorňuje problematiku počtu členských obcí euroregionu následující graf:

Obr. 4-3 Počet členských obcí českých částí euroregionu v ČR

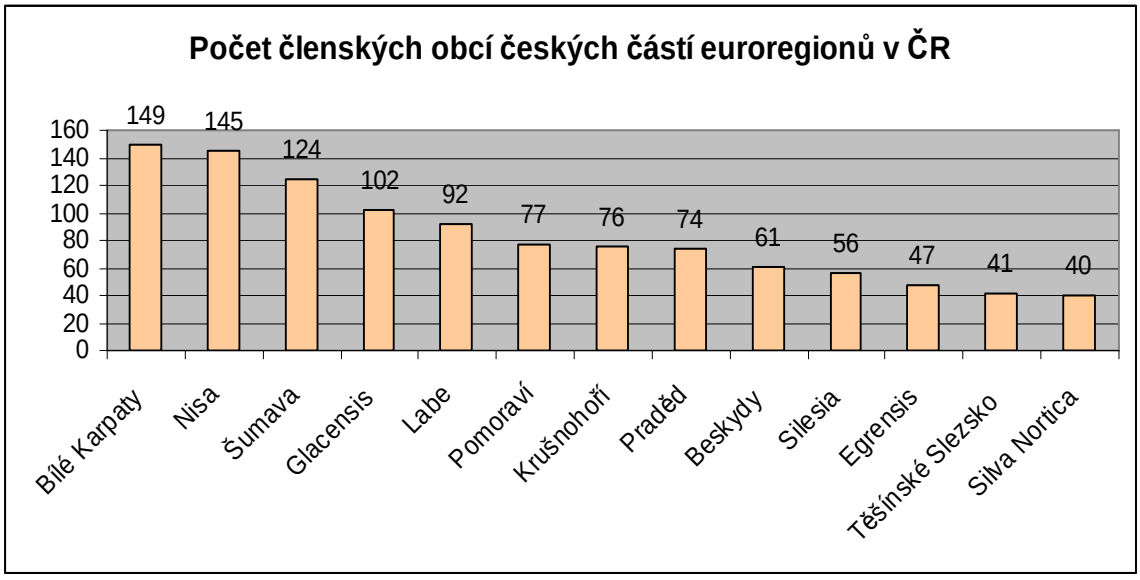

Zdroj: Český statistický úřad, pracoviště Liberec.

Euroregiony lze rozdělit dle počtu členských obcí do 4 kategorií:

- Velmi velké - s počtem obcí nad 130. Do této kategorie se řadí euroregiony Bílé Karpaty a Nisa.
- Velké - s počtem členských obcí 90-130. Sem spadají euroregiony Šumava, Glacensis a Labe.
- Střední – s počtem členských obcí 50-90. Do této kategorie spadá 5 euroregionů: Pomoraví, Krušnohoří, Praděd, Beskydy a Silesia.
- Malé – s počtem členských obcí pod 50. Do této kategorie patří euroregiony Egrensis, Těšínské Slezsko a Silva Nortica.

Shrnutí

Euroregiony v ČR jsou nesourodé i co do počtu členských obcí. Největší mají přes 140 členských obcí zatímco nejmenší jen přes 40. Průměrný počet obcí na jeden euroregion je 83.

4.5 Organizační struktura

Každý euroregion si v průběhu své existence vyvinul svoji vlastní organizační strukturu. Její forma je ovlivněna především právním postavením jednotlivých národních částí, ale také rozsahem činností euroregionu či zvyklostmi specifickými na druhé straně hranice. Při komparaci jednotlivých organizačních struktur zjistíme, že některé orgány se liší spíše jen názvy, nicméně jejich zaměření je podobné. Přes tyto všechny různorodosti byla vypracována následující zobecňující modelová organizační struktura euroregionů fungujících v České republice:

Obr. 4-4 Modelová organizační struktura euroregionů

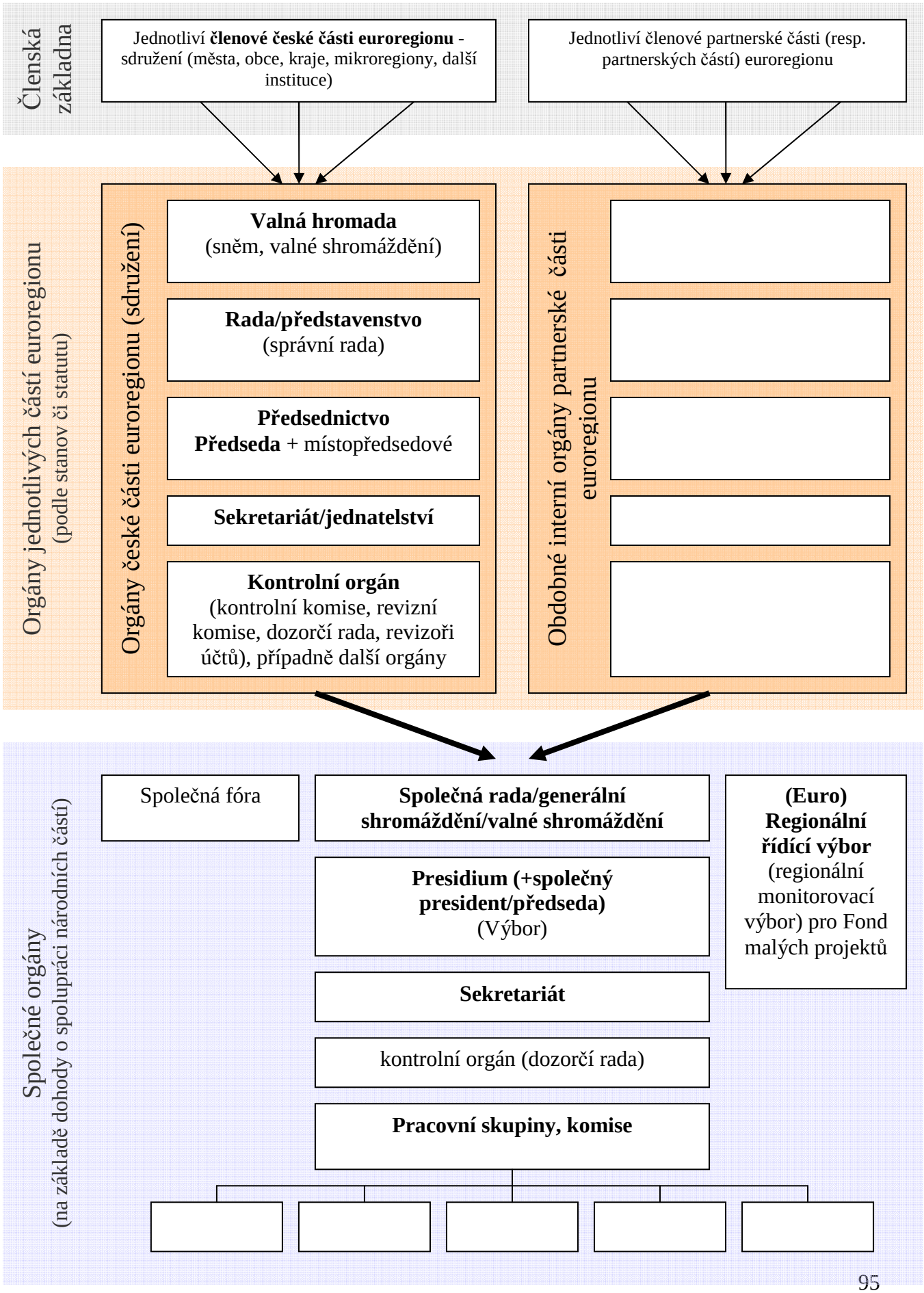

Z diagramu jsou patrné tři organizační úrovně:

- Členská základna.
- Národní část euroregionu.
- Samotný euroregion jako přeshraniční společná struktura.

První se týká členské základny jednotlivých částí euroregionu. Nejčastějšími členy sdružení na české straně jsou obce a města. Jak již bylo analyzováno výše, dalšími členy mohou být například kraje či další instituce. Na druhé straně hranice většinou existuje podobné sdružení s obdobnou členskou základnou, i když mohou existovat odlišnosti (např. v Německu nejsou členy jednotlivé obce ale celé okresy - Landkreise). Každý z členů má vnitřní organizační strukturu a rozhoduje o formě zastoupení ve strukturách národní části euroregionu (většinou je to u obcí starosta, někdy v případě velkých měst, člen městské rady).

Druhá úroveň je úroveň národních částí euroregionu. V případě třístranného euroregionu se jedná o tři části. Na české straně, kde mají euroregiony většinou právní formu sdružení právnických osob, je největším základním orgánem valná hromada, ve které jsou zastoupeni všichni členové sdružení. Někdy bývá tento orgán nazýván sněmem (Euroregion Labe) nebo valným shromážděním (Bílé Karpaty, Beskydy). Valná hromada pak volí užší vedení sdružení - většinou nazývaným rada euroregionu (správní rada v případě euroregionů Labe a Bílé Karpaty či představenstvo u euroregionů Krušnohoří či Beskydy). Rada ze svého středu volí předsedu s případnými místopředsedy tvořícími předsednictvo české části euroregionu. Důležitým orgánem euroregionu je stálý sekretariát (či jednatelství) v jehož čele stojí sekretář (či jednatel). Dále u většiny euroregionů figuruje kontrolní orgán.

Na základě dohody mezi českým sdružením a sdružením z druhé strany hranice pak vzniká společný euroregion se společnými orgány, do nichž jsou delegováni zástupci obou stran (v případě třístranného euroregionu se jedná o dohodu tří sdružení zakládající jeden společný euroregion s orgány složenými ze zástupců ze všech tří stran). Těmito společnými orgány obvykle jsou:

- Rada euroregionu (někdy generální či valné shromáždění[52]) složená buď z některých nebo ze všech členů rad národních částí. Jedná se o nejvyšší společný orgán.

[52] Generální shromáždění má Euroregion Silva Nortica, valné shromáždění Bílé Karpaty. Silva Nortica pak např. vůbec žádný takovýto orgán nemá.

- Presidium většinou složené z předsedů národních částí euroregionu. V některých případech existuje jen jeden společný president[53]. Někdy má tento orgán větší obsazení a jsou do něj zapojeni i jednatelé[54].
- Sekretariát. Ten je většinou složený ze sekretariátů národních částí.
- Pracovní skupiny složené z expertů z obou stran hranice.

Jelikož jsou euroregiony zapojeny do implementace Fondu malých projektů, je pro účel řízení fondu zřízen tzv. regionální řídící výbor (někde euroregionální řídící výbor či monitorovací výbor). Euroregiony mohou mít zřízena další fóra (např. Euroregion Nisa má tzv. Fórum bezpečnosti FOR-BE-S složené ze zástupců dotčených orgánů jednotlivých částí euroregionu či E-Konvent vrcholných politiků z euroregionu). Euroregion Bílé Karpaty má zřízenou společnou dozorčí radu. Tyto případy jsou ale spíše ojedinělé.

4.6 Činnost euroregionů

4.6.1 Pracovní skupiny euroregionů

Popis zaměření pracovních skupin i zaměření euroregionu jako takového obsahuje následující tabulka:

Tab. 4-8 Popis zaměření pracovních skupin v jednotlivých euroregionech

Euroregion	Popis zaměření pracovních skupin
Nisa	Skupiny expertu (EUREX) Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa se skládají z regionálních odborníků. V současné sobě pracují skupiny pro tyto oblasti: Lesy, Silniční doprava, Železniční doprava, Krizový management, Veřejné zdraví, Cestovní ruch, Cykloturistika, Knihovny, Statistika, Historie, Památky a Školství. Jako projektové skupiny byly navrženy skupiny Voda-Čistá Nisa, Hospodářství – Cena za inovace a Podstávkové domy. Zcela samostatně fungují skupiny Svazku měst „Malý trojúhelník“ Hrádek nad Nisou-Zittau-Bogatynia. Mezi přeshraniční iniciativy, které nejsou řízeny sekretariáty Euroregionu Nisa patří Regionální plán nebo Spolupráce vysokých škol. Euroregion podal v období 2004-2006 11 malých projektů. Pro období 2007-2013 připravuje několik projektů velkých.
Labe	Odborné pracovní skupiny (OPS) se zabývají odbornou problematikou v rámci euroregionu a vypracovávají návrhy a doporučení, které jsou předkládány orgánům euroregionu a jednotlivým komunálním společenstvím ke kontrole a rozhodnutí.

[53] V tom případě je předseda druhé části euroregionu místopředsedou a úřad presidenta je založen na rotačním principu.
[54] Příklad euroregionu Silva Nortica.

	Členové jsou v aktuálním dotačním období zahrnuti do hodnocení projektů Cíle 3. Členové OPS jsou zvolení zástupci samosprávy a odborníci z jednotlivých oborů činnosti. Rozhodnutím Rady existuje v současné době 6 pracovních skupin: OPS pro podporu hospodářství/cestovní ruch, pro ochranu životního prostředí, pro kulturu, vzdělávání, sport a sociálno, pro dopravu, pro ochranu před katastrofami a pro územní rozvoj. Euroregion realizuje i vlastní projekty. Např. kulturní a sportovní kalendář či sportovní olympiádu dětí a mládeže ERL.
Krušnohoří	V rámci Euroregionu Krušnohoří fungují následující komise: pro životní prostředí, pro mládež a kulturu, subkomise pro muzea a kulturní památky, pro hospodářství a turistiku, subkomise pro lidské zdroje, sociální komise, komise pro dopravu, pro krizový management, pro zemědělství, pro sport. Dále funguje redakční rada přeshraničního časopisu Infopress a revizní komise.
Egrensis	V rámci euroregionu funguje pouze pracovní skupina pro cestovní ruch, nicméně euroregion je aktivní skrze projekty v oblastech jako je výuka jazyků či práce s mládeží.
Šumava	V Euroregionu Šumava pracuje nejaktivněji komise cestovního ruchu, v rámci které jsou zřízeny i podkomise pro propagaci na veletrzích a pro propagační materiály. V této oblasti realizuje euroregion i vlastní projekty (např. tiskové materiály pro veletrhy, cyklomapy apod.) Rovněž funguje komise pro kulturu, sport, školství a mládež.
Glacensis	Euroregion Glacensis má společné komise v těchto oblastech: územní plánování, historie, pohraniční přechody a komunikace, regionální rozvoj a turistika.
Praděd	V Euroregionu Praděd neexistují trvalé pracovní skupiny, zřizují se pouze dle potřeby. Euroregion se zaměřuje především na aktivity související s překračováním hranice a životním prostředím. Na aktivity typu people-to- poeople si podává rovněž vlastní projekty.
Těšínské Slezsko	V Euroregionu Těšínské Slezsko fungují pracovní skupiny: příhraniční infrastruktura a překračování hranic, hospodářský rozvoj a trh práce, životní prostředí a zdravotnictví, kultura,sport,vzdělávání a turistika.
Silesia	I když stanovy euroregionu umožňují vznik pracovních skupin, a to jak stálých, tak dočasných pro splnění specifických úkolů, v současné době nefungují žádné. Aktivity euroregionu jsou zejména v posledních letech zaměřeny na spolupráci škol a na mládež jako takovou. Na svoje aktivity nepodává euroregion téměř žádné projekty. Jedním z nejvýznamnějších vlastních projektů euroregionu byla realizace studie

	překračování česko-polské hranice po vstupu obou zemí do Schengenu s názvem „Border Crossing v Euroregionu Silesia“[55].
Pomoraví	Formální pracovní skupiny v Euroregionu Pomoraví neexistují.
Beskydy	Při euroregionu existovaly komise, ale z praktického hlediska se jevily jako neproduktivní.
Bílé Karpaty	V rámci euroregionu fungují pracovní skupiny: programová, lidské zdroje, cestovní ruch, a životní prostředí. V rámci Euroregionu funguje rovněž tzv. základní tým Vitrum Futurum (zaměřený na sklářství).
Silva Nortica	V Euroregionu Silva Nortica jsou ustaveny tyto pracovní skupiny: infrastruktura a doprava (vč. problematiky bezpečnosti a partnerství), hospodářství (zahrnuje cestovní ruch, podnikání, zemědělství, životní prostředí) a život v regionu (zahrnuje kulturu a sport, lidské zdroje, sociální oblast a zdravotnictví)

Euroregiony všeobecně podporují rozvoj přeshraniční spolupráce. Předmětem analýzy byly specifické oblasti této spolupráce. Všechny euroregiony se zaměřují na implementaci Fondu malých projektů v rámci programů přeshraniční spolupráce. Většina euroregionů se ale neomezuje jen na tuto aktivitu a má zřízeny pracovní skupiny či komise složené z odborníků na danou problematiku z obou (resp. ze všech tří) stran hranice. Níže jsou uvedeny hlavní oblasti seřazené podle důležitosti (četnosti výskytu u jednotlivých euroregionů):

Tab. 4-9 Zaměření pracovních skupin euroregionů v ČR

Oblast	Euroregiony	Počet
Cestovní ruch	Nisa (speciální skupina pro Cykloturistiku), Labe, Krušnohoří, Egrensis, Šumava (speciální podskupina pro propagační materiály), Glacensis, Těšínské Slezsko, Bílé Karpaty, Silva Nortica, Šumava	10
Doprava	Labe, Krušnohoří, Glacensis (zaměření i na hraniční přechody), Těšínské Slezsko (infrastruktura a překračování hranic), Silva Nortica (infrastruktura)	6
Životní prostředí	Labe, Nisa (rozděleno na problematiku vod (čistá Nisa) a lesů), Krušnohoří, Těšínské Slezsko, Bílé Karpaty, Silva Nortica	6
Kultura	Nisa (speciální PS zaměřená na památky), Labe, Krušnohoří (subkomise pro muzea a kulturní památky), Těšínské Slezsko, Silva Nortica, Šumava	6

[55] Za tento projekt obdržel Euroregion Silesia v roce 2006 čestné uznání AEBR.

Hospodářství	Nisa, Labe, Krušnohoří, Těšínské Slezsko (vč. zaměření na trh práce), Silva Nortica	5
Sport	Krušnohoří, Labe, Těšínské slezsko, Silva Nortica, Šumava	5
Školství	Nisa, Labe, Těšínské Slezsko, Šumava (vč. problematiky mládeže)	4
Krizový management, bezpečnost	Nisa (vč. existence ústranného Fóra bezpečnosti – FORBES), Labe, Krušnohoří, Silva Nortica	3
Veřejné zdraví/zdravotnictví	Nisa, Těšínské Slezsko, Silva Nortica	3
Lidské zdroje	Krušnohoří, Bílé Karpaty, Silva Nortica	3
Historie	Nisa, Glacensis	2
Územní rozvoj/ plánování	Labe, Glacensis (vč. další skupiny pro regionální rozvoj)	2
Sociální věci	Krušnohoří, Silva Nortica	2
Zemědělství	Krušnohoří, Silva Nortica	2
Knihovny	Nisa	1
Statistika	Nisa	1

Graficky je četnost výskytu zaměření pracovních skupin u euroregionů v ČR znázorněna v následujícím grafu:

Obr. 4-5 Zaměření pracovních skupin euroregionů v ČR

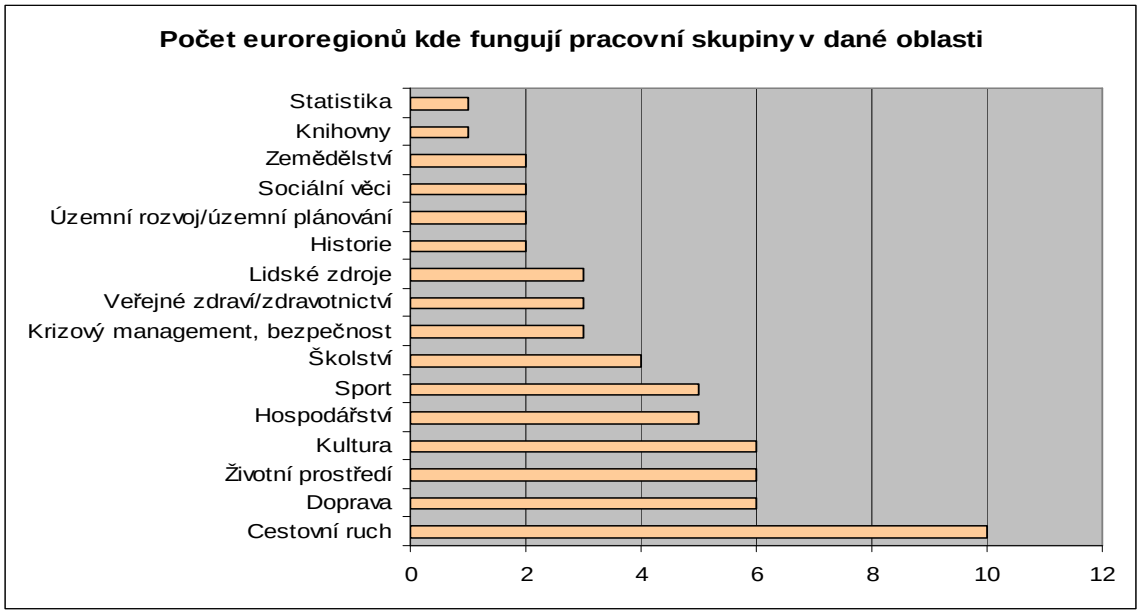

Z výše uvedené analýzy vyplývá, že euroregiony rozvíjejí spolupráci jednoznačně nejčastěji v oblasti cestovního ruchu. Velmi důležitou oblastí je podle analyzovaného zaměření pracovních skupin rovněž životní prostředí, doprava a kultura. Poté následují aktivity v oblasti hospodářství, sportu a školství. Některé euroregiony mají pracovní skupiny zaměřené na spolupráci v oblasti krizového managementu (bezpečnosti), veřejného zdraví (zdravotnictví), školství a lidských zdrojů. Euroregiony Nisa a Glacensis mají rovněž pracovní skupiny zaměřené na historii. Euroregiony Labe a Glacensis se rovněž zaměřují na územní plánování a regionální rozvoj (této aktivitě se věnuje i Nisa ovšem na projektovém základě[56] bez stálé pracovní skupiny). Euroregiony Krušnohoří a Silva Nortica mají zaměřeny pracovní skupiny na sociální věci či zemědělství. Euroregion Nisa jako jediný pak rozvíjí spolupráci knihoven a statistických úřadů.

Vývojové tendence v pracovních skupinách

Nejrozvinutější systém pracovních skupin má jednoznačně Euroregion Nisa, kde existuje 15 poměrně specificky zaměřených pracovních skupin (např. v dopravě existuje zvlášť skupina pro silniční a zvlášť pro železniční dopravu). Velkou přidanou hodnotou takovýchto pracovních skupin je rozvoj lidských zdrojů. Skupiny dávají účastníkům možnost získávat nové poznatky, schopnosti a zkušenosti. U mnoha euroregionů je ovšem patrná tendence koncentrace několika podobných témat do jedné pracovní skupiny (např. Euroregiony Labe, Těšínské Slezsko či Silva Nortica[57]). Řada euroregionů nemá stálé pracovní skupiny vůbec a zakládají pracovní skupiny pouze ad hod pro jednotlivé aktuální problémy (např. Silesia, Beskydy či Praděd). Pro úplnost je potřeba dodat, že euroregiony rovněž rozvíjejí své aktivity mimo pracovní skupiny (např. v jazykové oblasti či v práci s mládeží).

4.6.2 Personální zabezpečení – činnost sekretariátů

Každodenní činnost euroregionů je zajišťována jejich sekretariáty. Právě personální zabezpečení fungování euroregionů do značné míry ovlivňuje rozsah jejich činností. Následující tabulka obsahuje přehled počtu pracovníků sekretariátů českých částí euroregionů. Pracovníci jsou rozděleny do tří kategorií podle zaměření:

- Všechny euroregiony hrají zásadní roli v implementaci Fondu malých projektů a tudíž mají personál vyčleněný výhradně pro tuto činnost. Tito pracovníci jsou financování z příslušného programu přeshraniční spolupráce.

[56] Projekt KOREG - Koordinace regionálního rozvoje v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa.
[57] V euroregionu došlo vzhledem k velké náročnosti v roce 2006 k redukci původně 9 pracovních skupin na 3.

- Většina euroregionů se nesoustředí jen na tuto svoji administrativní činnost, ale rozvíjí aktivity podporující přeshraniční spolupráci. Dalo by se říci, že se jedná o „čistou“ euroregionální práci jako je koordinace pracovních skupin, iniciace a zprostředkovávání partnerství, publikační činnost, realizace vlastních přeshraničních projektů sloužících k rozvoji přeshraniční spolupráce atd.
- Některé euroregiony vyvíjejí rovněž svoji vlastní hospodářskou činnost, která jim přináší další příjmy. Jednoznačně nejaktivnější v této oblasti je Euroregion Nisa. Dalším euroregionem, který zaměstnává pracovníky zabývající se hospodářskou činností je Euroregion Těšínské Slezsko.

Tab. 4-10 Pracovníci sekretariátů českých částí euroregionů v ČR

Euroregion	Celkový počet pracovníků	Z toho:		
		pracovníci vyčlenění pro FMP	pracovníci zabývající se euroregionálními aktivitami	z toho pracovníci zabývající se hospodářskou činností
Nisa	10,0	5,0	2,0	3,0
Glacensis	7,0	5,0	2,0	0,0
Těšínské Slezsko	6,0	4,0	1,0	1,0
Egrensis	4,0	3,0	1,0	0,0
Labe	4,0	2,0	2,0	0,0
Krušnohoří	3,0	1,5	1,5	0,0
Silva Nortica	2,0	1,5	0,5	0,0
Praděd	2,0	1,0	1,0	0,0
Silesia	2,0	1,5	0,5	0,0
Beskydy	2,0	0,7	1,3	0,0
Bílé Karpaty	2,0	2,0	0,0	0,0
Šumava	2,0	1,5	0,5	0,0
Pomoraví	0,0	0,0	0,0	0,0

Zdroj: Euroregion Nisa.

Nejvíce pracovníků má sekretariát Euroregionu Nisa (10). Je to dáno administrací dvou Fondů malých projektů (s dalším třístranným euroregionem Glacensis mají nejvíce pracovníků vyčleněných na tuto činnost) a rovně jednoznačně největší angažovanosti v hospodářské činnosti. Na druhé straně spektra je Euroregion Pomoraví, který de facto jako euroregion vůbec nefunguje. Jedná se jen o sdružení, které bylo vytvořeno, aby bylo možné

čerpat finanční prostředky z FMP, ale nemá žádné personální zázemí. Administraci FMP vykonává rozvojová agentura.

Obr. 4-6 Pracovníci sekretariátů českých částí euroregionů v ČR

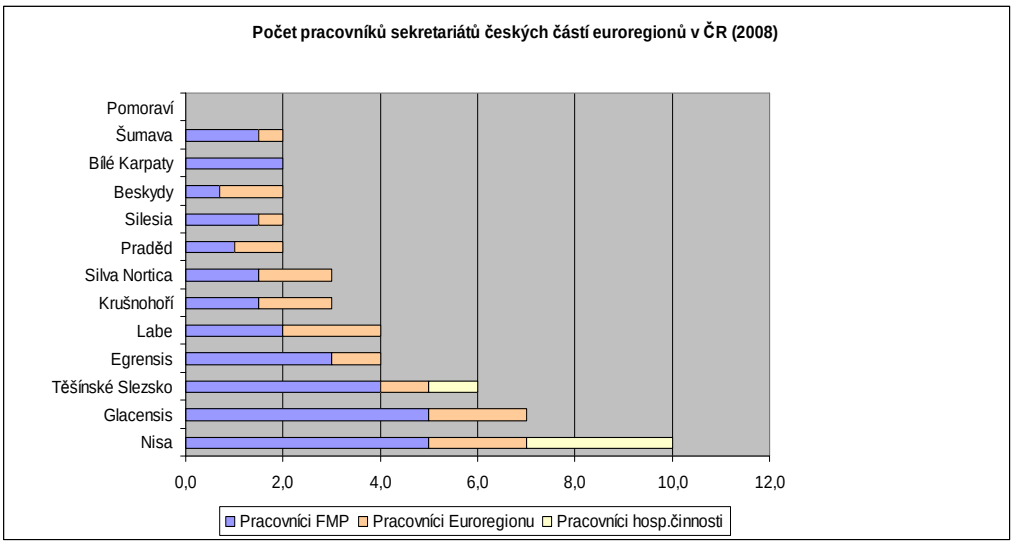

Zdroj: Euroregion Nisa.

4.6.3 Projektová iniciativa euroregionů

Dalším aspektem posuzování činnosti euroregionů je jejich vlastní projektová aktivita. Aby euroregiony byly schopny rozvíjet i s omezenými finančními prostředky z členských příspěvků širší spektrum euroregionálních aktivit, potřebují získat dodatečné zdroje. Využívaným způsobem v tomto ohledu je podávání vlastních projektových žádostí do programů přeshraniční spolupráce a následná realizace projektů. Aktivitu euroregionů ve FMP, který je euroregionům nejbližší, ilustruje následující graf:

Obr.4-7 Realizované vlastní projekty ve Fondu malých projektů

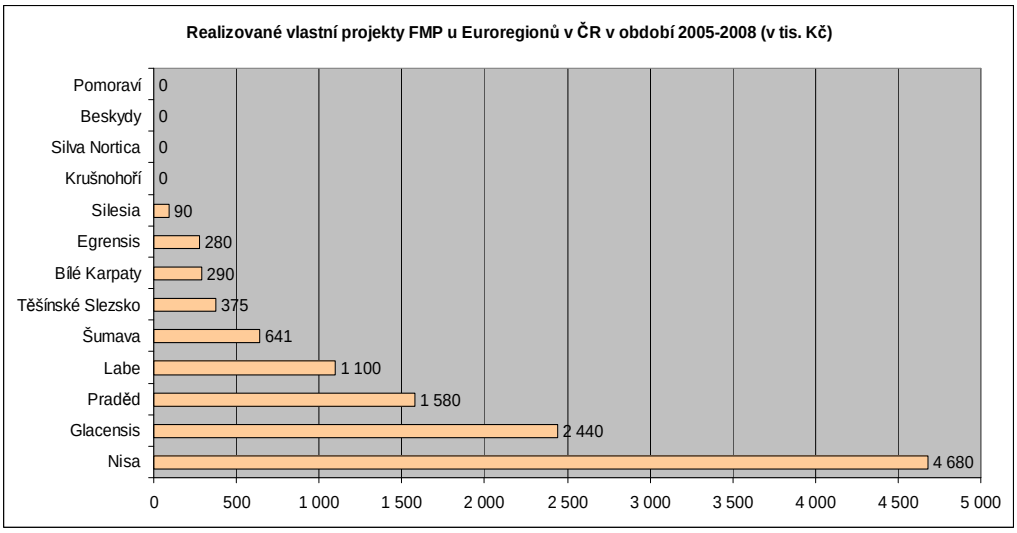

Zdroj: Euroregion Nisa.

Z grafu je patrné, že většina euroregionů realizuje vlastní malé projekty. Tuto možnost v roce 2008 nevyužívaly jen 4 euroregiony. Některé euroregiony připravují a realizují i vlastní tzv. velké projekty v programech přeshraniční spolupráce. Tam je samozřejmě větší konkurence a ne všechny připravené žádosti jsou schváleny. Aktivitu euroregionů v tomto ohledu zobrazuje následující graf.

Obr. 4-8 Požadovaná dotace u zpracovaných velkých projektů euroregionů (bez projektů na správu a administraci FMP)

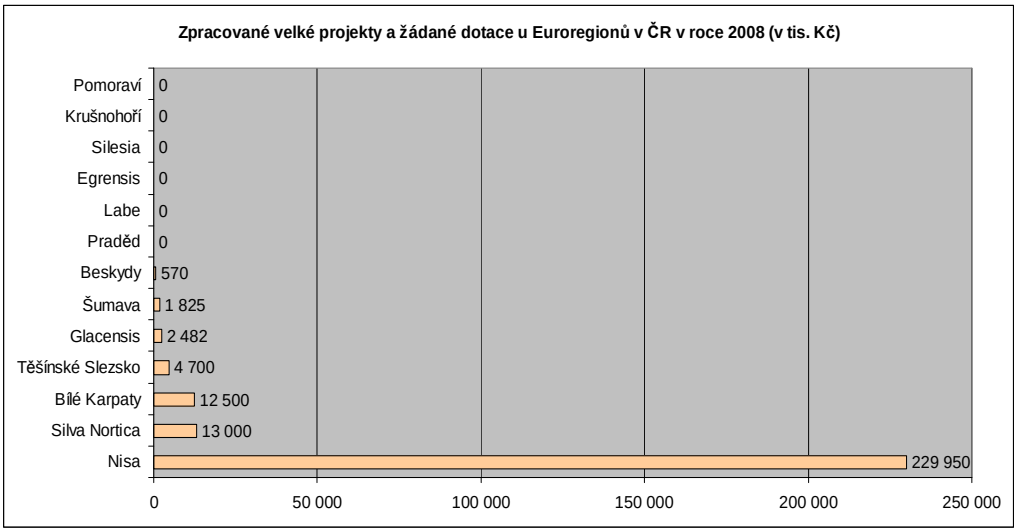

Zdroj: Euroregion Nisa.

Z uvedeného grafu je opět patrná jednoznačná dominance Euroregionu Nisa a skutečnost, že zpracováním a podáváním velkých projektů se zabývá jen polovina euroregionů.

4.7 Vztahy euroregionů s kraji

Pro efektivní fungování euroregionů je důležitý jejich vztah s kraji, jako samosprávnými subjekty zodpovědnými za rozvoj svého území. Vztah euroregionů a krajů je ovšem velmi různorodý.

4.7.1 Determinanty vztahů krajů a euroregionů

Na úroveň a kvalitu vzájemných vztahů krajů a euroregionů má vliv několik faktorů:

- Doba vzniku euroregionu.
- Osobní postoje a vztahy komunálních a krajských politiků.
- Velikost euroregionu a kraje.

Doba vzniku

Doba vzniku euroregionu hraje ve vztahu s krajem důležitou roli. Na některých hranicích (především na česko-německé) kraje vznikly později než euroregiony. Euroregiony již existovaly a aktivně pracovaly mnoho let před tím, než vznikly samosprávné kraje. Na rozdíl od jiných států nebyly kraje do zakládání a fungování euroregionů zapojeny a euroregiony vznikaly z iniciativ komunální sféry. Došlo tedy k situaci, kdy v roce 2000 vedle sebe existovaly euroregiony, mající především na česko-německé hranici dlouholeté zkušenosti s přeshraniční spoluprací a s evropskými předvstupními fondy a nově vzniklé kraje teprve hledající pole své působnosti.

Osobní postoje a vztahy komunálních a krajských politiků

Vztah krajů a euroregionů tak závisel na pragmatičnosti a otevřenosti místních a regionálních politiků ke vzájemné spolupráci. Při pragmatickém přístupu mohly být již vzniklé struktury využívány kraji (synergický efekt). Pokud ovšem byl euroregion vnímán jako „konkurent" kraje, mohly být vzájemné vztahy dokonce „nepřátelské".

Velikost euroregionu a kraje

Dalším důležitým faktorem je geografická velikost kraje a euroregionu. V některých případech se na území jednoho kraje nachází několik euroregionů (případ Moravskoslezského kraje a euroregionů Praděd, Silesia, Těšínské Slezsko a Beskydy). Naopak existují euroregiony, které zasahují do několika krajů (např. Glacensis).

4.7.2 Kategorizace vztahů euroregionů a krajů

Na základě provedeného průzkumu se dají vztahy krajů a euroregionů kategorizovat do těchto podob:

- Členství kraje v euroregionu – v tomto případě je kraj zapojen do činnosti euroregionu, je zastoupen jak v pracovních tak v řídících strukturách a platí členské příspěvky (většinou stanoveny paušálně dohodou[58], ne na základě počtu obyvatel, jak tomu bývá u členských obcí). Do této kategorie spadá Euroregion Nisa a Glacensis.
- Účast kraje v činnosti euroregionu na základě dohody o spolupráci. V tomto případě existuje formální dohoda upravující vztah euroregionu a kraje vč. zapojení kraje do fungování euroregionu a případného finančního příspěvku. Krajští experti jsou většinou členy pracovních skupin euroregionu. Toto je případ euroregionů Labe a Krušnohoří.

[58] Buď za celý kraj (Euroregion Nisa) či za okres způsobilý přijímat pomoc z FMP (Euroregion Glacensis).

- Účast kraje v činnosti euroregionu bez formální dohody o spolupráci. V tomto případě je kraj rovněž zapojen do fungování euroregionu. Obvykle je jeho účast doprovázena finančními příspěvky. Tento typ vztahu mají s kraji euroregiony Šumava a Silva Nortica.
- Občasná spolupráce jen v určitých oblastech, především v oblasti cestovního ruchu či implementace evropských programů. Toto je případ euroregionů Egrensis, Praděd, Silesia, Beskydy.
- Žádná spolupráce. Jedná se o teoretickou kategorii, která se vyskytovala jen v určitých obdobích.

Reálná hloubka spolupráce ovšem nezáleží jen na formálních aspektech, ale především na angažovanosti, pochopení a postojích jak politiků tak samotných úředníků. Tzn. že spolupráce bez formální dohody může fungovat lépe než v případě, kdy je sice dohoda formálně uzavřena, ale reálně nemusí být naplňována.

4.8 Vztahy s centrálními úřady

Do působnosti a práce euroregionů zasahuje několik ministerstev na centrální úrovni. Vzhledem k tomu, že pole působnosti euroregionů ve své nejrozvinutější podobě zahrnuje téměř všechny aspekty lidského života, při své činnosti vyvstává potřeba euroregionů komunikovat s téměř všemi ministerstvy.

Z hlediska samotného fungování euroregionů na ně mají největší vliv tato ministerstva:

- Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR). To je v České republice gestorem regionálních podpůrných programů i tvorby rozvojových koncepcí. Pro euroregiony je to klíčové ministerstvo právě s ohledem na jejich zapojení do implementace programů přeshraniční spolupráce. MMR má velmi významný vliv na to, jak budou euroregiony do těchto aktivit zapojeny. Vzhledem k neodpovídajícímu právnímu postavení euroregionů ministerstvo může, ale nemusí euroregiony považovat za významné aktéry regionálního rozvoje hraničních oblastí. Zde se setkáváme s dvěma základními koncepcemi:
    - Decentralizace – centrální orgány (ministerstvo) deleguje na euroregiony většinu pravomocí v tvorbě a implementaci podpůrných programů (jedná se především o programy na podporu přeshraniční spolupráce – PHARE CBC,

INTERREG IIIA, Evropská územní spolupráce) a vykonává pouze kontrolní funkce.

- Centralizace – co možná nejvíce pravomocí ponechat v centru a do regionů delegovat jen nezbytné minimum, případně řešit zřízením regionálních poboček centrálních orgánů.

Pokud máme hodnotit vztahy euroregionů a MMR, zpočátku panovala k euroregionům nedůvěra a jejich zapojení do programů přeshraniční spolupráce prosazovala hlavně Evropská komise, jelikož se tato decentralizace především Fondu malých projektů v EU osvědčila. S tím, jak byly na euroregiony delegovány větší a větší zodpovědnosti v programech INTERREG IIIA a Evropská územní spolupráce, si euroregiony postupně vybudovaly respekt a vztahy s MMR v současné době hodnotí jako velmi dobré.

- Ministerstvo zahraničních věcí (MZV). Euroregiony hrají důležitou roli ve vztahu k sousedním státům. MZV euroregiony vnímá a komunikuje s nimi, ale aktivně je nepodporuje. Euroregiony jsou zapojeny do práce tzv. mezivládních komisí pro přeshraniční spolupráci. Jedná se o pracovní grémia, která nemají vždy jasné výsledky, ale jejichž práce může ovlivnit stanoviska ministerstev. Euroregiony dodávají těmto komisím složeným především ze zástupců centrálních ministerstev „realistický“ pohled na konkrétní problémy hranice. Jsou rovněž platformou pro komunikaci s ministerstvy v rámci vlastní země.
- Ministerstvo dopravy (MD) a Ministerstvo vnitra (MV). S těmito ministerstvy přicházely euroregiony do styku především ve vztahu k hraničním přechodům a to jak v otázce otevírání nových tak úpravy režimů stávajících. Euroregiony hrály významnou roli právě v oblasti rozvoje hraničních přechodů ve snaze zvýšit prostupnost hranice. Zatímco spolupráce s MD byla poměrně dobrá, s MV byla velmi špatná (neochota komunikovat, nereagování na podněty a žádosti).

4.9 Financování euroregionů

Jako každá organizace tak i euroregiony musí financovat svoji činnost. I když jsou zájmovými sdruženími a jejich cílem není generovat zisk, potřebují finanční prostředky na běžný provoz i na svoje aktivity podporující přeshraniční spolupráci.

4.9.1 Zdroje financování

Pro činnost euroregionů jsou velmi důležitým faktorem jejich příjmy. Od nich se odvíjí do značné míry rozsah činností, které se euroregiony věnují. Problematiku příjmů euroregionů shrnuje následující tabulka:

Tab. 4-11 Příjmy českých částí euroregionů v ČR a jejich hospodaření

Euroregion	příspěvky na osobu (Kč/osoba)	Celkové příjmy z členských příspěvků (tis. Kč)	Další příjmy - prodej služeb, reklama apod. (v tis. Kč)	finanční reserva/nesplacený úvěr (v tis. Kč)
Egrensis	6,00	1 365	150	1 100
Glacensis	4,00	1 700	0	100
Krušnohoří	3,00	1 300	210	130
Nisa	3,00	1 750	2 600	4 600
Praděd	3,00	380	0	500
Silesia	3,00	670	0	-580
Šumava	3,00	800	0	0
Těšínské Slezsko	2,60	1 058	1 946	-600
Labe	2,50	923	0	0
Beskydy	2,50	420	180	600
Silva Nortica	2,00	916	208	-493
Pomoraví	1,00	235	0	235
Bílé Karpaty	0,37	110	180	0

Zdroj: Euroregion Nisa.

Na základě provedeného průzkumu lze zdroje financování euroregionů rozdělit do následujících skupin:

1. členské příspěvky;
2. příspěvky od krajů či velkých měst;
3. příjmy z hospodářské činnosti (prodej služeb,…);
4. platby za administrování Fondu malých projektů v rámci programů přeshraniční spolupráce;
5. financování některých aktivit z vlastních projektů předkládaných do programů přeshraniční spolupráce;
6. prostředky z dalších evropských projektů;
7. prostředky poskytnuté jednorázově různými subjekty na konkrétní akce.

Členské příspěvky

Jelikož je euroregion dobrovolným sdružením, jehož hlavními členy jsou obce a města, představují základní zdroj příjmů členské příspěvky těchto členů. Většinou je u obcí a měst roční příspěvek stanoven určitou sazbou na jednoho obyvatele. Další členové mají většinou členský příspěvek stanoven paušálně či neplatí vůbec.

Výši členských příspěvků v roce 2008 přehledně shrnuje následující graf:

Obr. 4-9 Výše členských příspěvků na 1 obyvatele v českých částech euroregionů v ČR

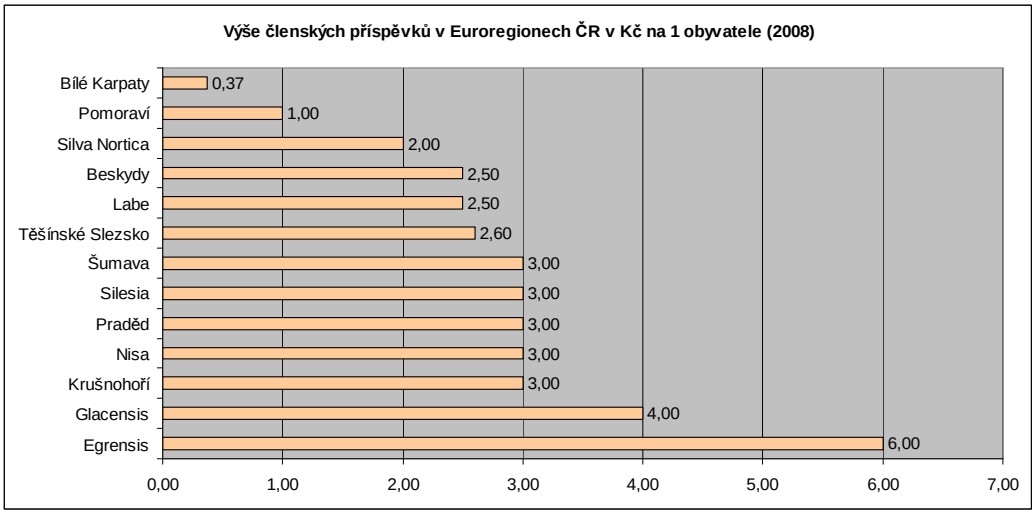

Zdroj: Euroregion Nisa.

Z grafu je patrné poměrně široké rozpětí výše členských poplatků. Pokud se podíváme na výši celkového příjmu z členských příspěvků, do kterého se promítá počet obyvatel euroregionu, vypadá situace následovně:

Obr. 4-10 Celkové příjmy z členských příspěvků v českých částech euroregionů v ČR

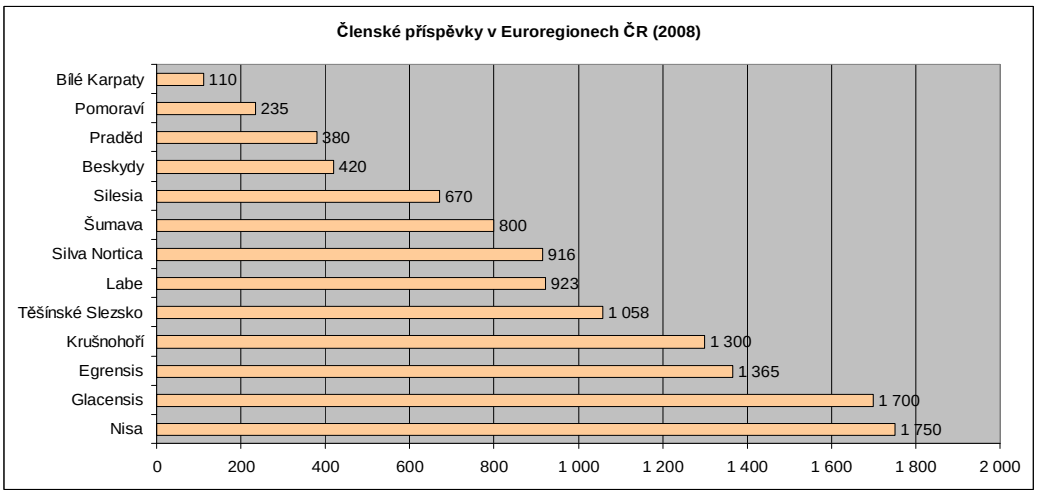

Zdroj: Euroregion Nisa.

Příspěvky od krajů či velkých měst

Některé kraje podporují euroregiony finančně (většinou ty, které jsou do euroregionu nějak zapojeny). V některých případech poskytují zvláštní dotace velká (statutární) města. Jedná se o zvláštní druh členských příspěvků.

Příjmy z hospodářské činnosti

Některé euroregiony se nespoléhají pouze na příjmy z členských příspěvků a vyvíjí i hospodářkou činnost, která generuje další vlastní příjmy. Většinou poskytují placené služby jako zpracování projektových žádostí, studií proveditelnosti apod. Díky svým zkušenostem s prací s veřejností i spoluprací se sousedními zeměmi jsou euroregiony ideálními partnery k poskytování např. informačních služeb (např. při Euroregionu Nisa bylo zřízeno Ministerstvem zahraničních věcí ČR Regionální evropské informační středisko (následně Europe Direct)).

Obr. 4-11 Celkové příjmy z členských příspěvků, vlastní činnosti v českých částech euroregionů v ČR

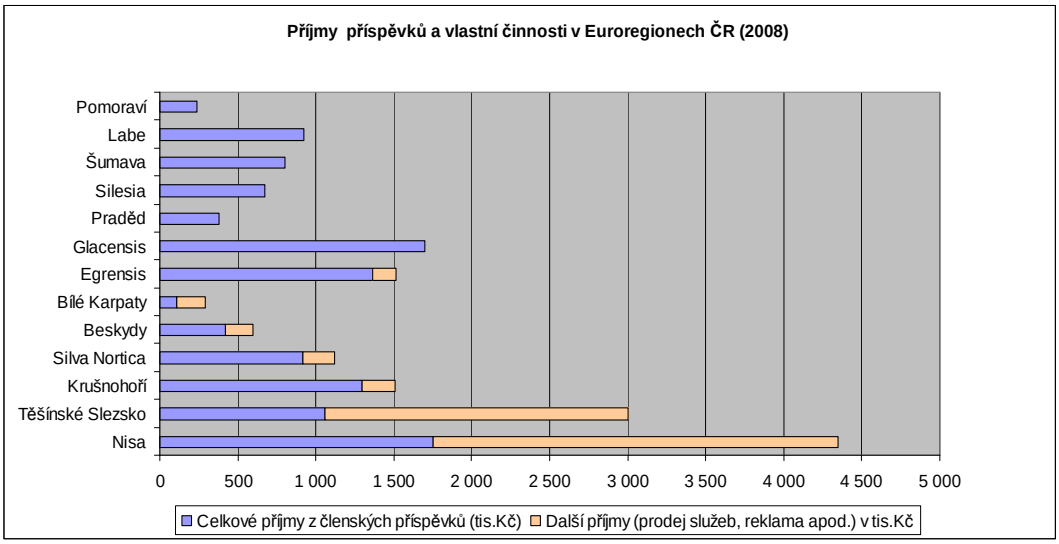

Zdroj: Euroregion Nisa.

Z grafu je patrné, že nejaktivnějšími euroregiony co se týče do generování dodatečných vlastních příjmů jsou euroregiony Nisa a Těšínské Slezsko. U nich jsou tyto příjmy dokonce vyšší než příjmy z členských příspěvků. Vlastní příjmy rovněž generují euroregiony Krušnohoří, Silva Nortica, Beskydy a Bílé Karpaty. Zbytek euroregionů získává příjmy pouze z členských příspěvků.

Další kategorie buď nepředstavují klasický zdroj příjmů (jedná se o realizaci projektů, kde jsou dotace určeny na přesně vymezené aktivity), nebo mají pouze doplňkový význam.

Platby za administraci Fondu malých projektů v rámci programů přeshraniční spolupráce

Dalším velmi významných zdrojem příjmů jsou platby za administraci Fondu malých projektů. V rámci programu PHARE CBC většinou euroregiony fungovaly jako sekretariáty pro výběr projektů a za tuto činnost získávaly finanční odměnu. Tyto finanční prostředky ovšem nebyly hrazeny z technické pomoci programu (jak by se dalo předpokládat), ale hradily je euroregionu úspěšní žadatelé (ve výši 5% výše poskytnutého grantu). V rámci iniciativy INTERREG IIIA, kterou Česká republika využívá od svého vstupu do EU v roce 2004, došlo ke změně financování implementace Fondu malých projektů. Euroregiony si podávaly v zásadě 2 velké projekty do tzv. „velkého" INTERREGu, v rámci priority, která je zaměřena pouze na FMP. Jeden velký projekt obsahoval tzv. „správcovství" – tj. správu balíku finančních prostředků, který může poté rozdělovat v rámci FMP, a druhý projekt zahrnující již zmíněnou administraci (náklady spojené s projektovou přípravou, publicitou, příjmem žádostí, jejich hodnocením a následným výběrem, uzavíráním grantových smluv se žadateli, monitoringem projektů a v konečné fázi i s jejich hodnocením a finančním vyúčtováním. Vzhledem k tomu, že se jednalo o projekty do iniciativy INTERREG, požadovalo se, aby euroregiony zabezpečily vlastní podíl ve výši 25%. Na podobném principu funguje FMP i v současném období v rámci cíle Evropská územní spolupráce. Vzhledem k tomu, že euroregiony musí pokrýt vlastní podíl (hlavně z členských příspěvků) a v rámci projektu na administraci odvézt přesně určenou práci, nejedná se o disponibilní zdroj příjmů. V podstatě znamená rozšíření působnosti euroregionu o oblast, které je pro ně spíše otázkou jisté prestiže než zdrojem příjmů.

Financování některých aktivit z vlastních předkládaných projektů do programů přeshraniční spolupráce

Některé euroregiony se snaží maximálně zhodnotit jim svěřené příspěvky a podávají projektové žádosti na své aktivity do programů přeshraniční spolupráce. Tak tomu bylo ve PHARE CBC až do programu 1999 (což odpovídá roku 2002), kdy nastal obrat o 180 stupňů a euroregiony byly vyloučeny z možnosti podporovat aktivity rozvíjející přeshraniční spolupráci z tohoto programu. Tato situace se změnila přechodem na iniciativu INTERREG IIIA, v rámci které se staly euroregiony opět způsobilými žadateli. Jedná se především o projekty na vybudování potřebných struktur pro podporu přeshraniční spolupráce a přípravu projektů a také na projekty pro členské obce. Projektová aktivita euroregionů byla podrobněji analyzována v kapitole 4.6.3.

Prostředky z dalších evropských projektů

Euroregiony jako regionální aktéři (většinou zastupující místní a regionální samosprávy) se mohou účastnit programu INTERREG IIIB a IIIC (meziregionální a transnacionální spolupráce) v rámci kterého mohou být podávány projekty zaměřené na výměnu zkušeností mezi evropskými regiony. Euroregiony mohou být rovněž zapojeny do dalších projektů ze strukturálních fondů (jako např. projekt Partnerství ve Společném regionálním operačním programu).

Prostředky poskytnuté jednorázově na konkrétní akce

Na jednotlivé akce jako jsou konference, workshopy, informační kampaně, atd. se snaží euroregiony získat finanční prostředky od různých nadací, ministerstev, ambasád, konzulátů či soukromých sponzorů.

4.9.2 Finance jako omezující faktor rozvoje činností euroregionů

Dalo by se říci, že rozsah činnosti euroregionů (podpora přeshraniční spolupráce ve všech oblastech lidského života) je tak široký, že jejich aktivity jsou omezeny především (a možná jedině) finančními prostředky, které mají k dispozici. Tuto hypotézu potvrdilo i provedené dotazníkové šetření. Financování činnosti euroregionu představuje pravděpodobně největší překážku rozvoje jejich práce. Omezujícím faktorem v mnoha případech nejsou ani tak zdroje, jako zajištění cash-flow v průběhu roku (především v souvislosti s opožděnými platbami za administraci FMP a z toho pramenící nutnosti předfinancovávat tuto administraci). Některé euroregiony to nutí brát si např. překlenovací úvěr.

Obr. 4-12 Finanční rezervy/nesplacené úvěry českých částí euroregionů v ČR

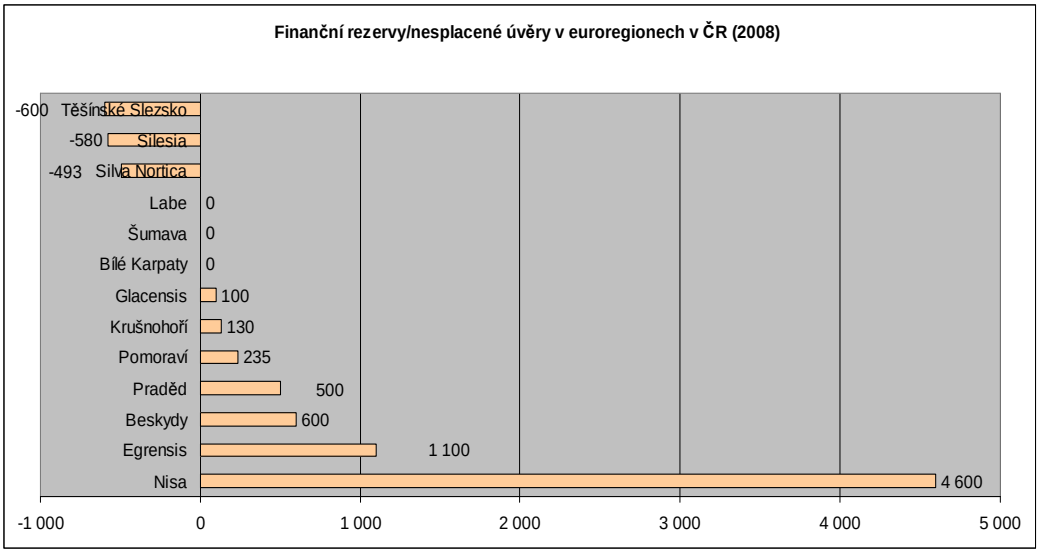

Zdroj: Euroregion Nisa.

Graf znázorňuje finanční stabilitu euroregionů. V tomto ohledu vyniká Euroregion Nisa, který disponuje velkou finanční rezervou. Tato skutečnost má i vliv na počet připravených a realizovaných projektů, neboť umožňuje využívat disponibilní prostředky na vlastní podíly projektů. Dá se říci že většina euroregionů má vytvořeny alespoň nějaké finanční rezervy či mají hospodaření vyrovnané. Tři euroregiony mají problémy s cash flow a byly nuceny si vzít na financování svých aktivit úvěr (Těšínské Slezsko, Silesia a Silva Nortica).

4.10 Role Euroregionů v programech přeshraniční spolupráce v ČR

V popisné části práce byla věnována pozornost podpoře přeshraniční spolupráce v České republice. Tato podpora má velmi velký význam pro euroregiony, proto bude v následujícím části práce analyzována role euroregionů v těchto podpůrných programech Evropské unie a to jednak na úrovni programu a jednak v implementaci Fondu malých projektů, kde euroregiony hrají nejvýznamnější roli.

4.10.1 Role euroregionů v programech PHARE CBC

Úroveň programu

Euroregiony byly do implementace PHARE CBC zapojeny již téměř od samého počátku. V prvním ročníku 1994 byla v JCC zastoupena pouze česká a německá ministerstva a německé části euroregionů. Na základě požadavku německých částí euroregionů byly již od ročníku 1995 zapojeny do JCC i české části euroregionů. Do příprav programů ale zapojeny nebyly.

Fond malých projektů

V prvních programech PHARE CBC hrály euroregiony roli administrátora Fondu malých projektů. Pak nastala pro euroregiony zásadní změna, kdy byly postaveny před výběr buď být zastoupeny v řídících strukturách nebo mít možnost žádat o finanční prostředky (argumentovalo se možným střetem zájmů). Od ročníku 1997 vystupovaly euroregiony v roli tzv. Sekretariátů pro výběr projektů (implementace FMP do fáze rozhodnutí o přidělení dotace). Administraci fondu vykonávaly jiné subjekty (rozvojové agentury). Od programů 2000 pak administraci FMP převzala nově zřízené regionální pobočky CRR. Problémy se střetem zájmů pokračovaly až do konce programu PHARE CBC. Euroregiony např. navrhovaly členy regionálních hodnotících komisí a nemohly tak podávat vlastní projekty. FMP tvořil pouze zhruba 10% alokace programů.[59]

[59] Pokud ovšem uvažujeme jen programy,v rámci kterých FMP fungoval, jedná se zhruba o 13%.

4.10.2 Role euroregionů v programech INTERREG IIIA

Úroveň programu

V rámci programů iniciativy INTERREG IIIA byly euroregiony zastoupeny v řídícím výboru a účastnily se tak spolurozhodování o velkých projektech. Zastoupeny byly také v Monitorovacím výboru. Do určité omezené míry byly rovněž zapojeny do přípravy programu – byly např. zapojeny do rozhodování o rozdělení alokací mezi jednotlivé hranice. Každý euroregion si podával jednu (v případě třístranných euroregionů dvě) žádosti na správu FMP a v případě, že je i administrátorem, ještě další jednu (resp. dvě) žádosti na administraci FMP. Euroregiony rovněž mohly podávat žádosti o velké projekty v jiných oblastech než FMP a některé tuto možnost využily.

Fond malých projektů

Přechodem z PHARE CBC na INTERREG IIIA se euroregionům navrátila jejich původní významná role jako správců Fondu malých projektů[60] s tím, že se mohly rozhodnout, zda budou FMP i administrovat. Mnoho euroregionů tuto možnost využilo a posílilo tak svoje postavení jako významného subjektu v rozvoji přeshraniční spolupráce. Další významnou změnou bylo obnovení možnosti, aby euroregiony podávaly do FMP vlastní projekty. Kvůli vyloučení střetu zájmů byly jejich projekty kontrolované CRR (z ostatních malých projektů kontrolovalo CRR jen 5% vzorek)[61]. Na FMP bylo alokováno 15% celkové alokace programů.

4.10.3 Role euroregionů v programech přeshraniční spolupráce EÚS

Úroveň programu

Euroregiony jsou zastoupeny v Monitorovacím výboru (Řídící výbor již v EÚS neexistuje), tzn. že jejich postavení je podobné jako bylo u INTERREGu IIIA. Obdobně jako v předchozím období rovněž podávají projekty na správu a většinou i administraci FMP. V rámci Task Force byly více zapojeny do přípravy operačních programů.

Fond malých projektů

V oblasti FMP byla euroregionům ponechána značná volnost v nastavení pravidel, vytvářely si vlastní dokumentaci k fondu (samozřejmě při respektování všech základních pravidel programu). Na FMP bylo alokováno již 20% celkové alokace programů.

[60] FMP (na česko-saské hranici), Fond mikroprojektů (na česko-polské a česko-slovenské hranici) a Dispoziční fond (na česko-rakouské a česko-bavorské hranici)

[61] Popis se vztahuje na podmínky pro české části euroregionů. Na druhé straně hranice se podmínky lišily. Např. v polské euroregiony nemohly podávat žádné projekty, kromě jednoho velkého na práci s veřejností. Na saské straně zase např. neexistovala žádná speciální kontrola vlastních projektů.

Na základě výše uvedených skutečností i osobních poznatků si dovoluji shrnout postavení euroregionů do následujících tezí:

- Euroregiony mají poměrně stabilní a silné postavení v implementaci Fondu malých projektů;
- Za toto své postavení vděčí počáteční podpoře Komise[62] a MMR. Poměrně silné postavení ve FMP bylo založeno na:
    - praktických zkušenostech euroregionů s rozvojem přeshraniční spolupráce;[63]
    - jejich přeshraničnosti (v podstatě byly de facto[64] jedinými přeshraničními subjekty).
- Za zachování tohoto postavení ale v průběhu dalších let byly euroregiony nuceny bojovat a obhajovat jej.
- Postavení euroregionů ve velkých projektech (na úrovni programu) bylo silnější v programech PHARE CBC především díky skutečnosti, že v té době zatím neexistovaly jiné struktury (kraje či regionální pobočky CRR). Postavení euroregionů bylo následně oslabováno právě ve prospěch těchto struktur.

4.10.4 Hodnocení programů pohledem euroregionů

Programy jsou euroregiony vnímány celkově velmi pozitivně a to především Fond malých projektů, kde jsou za období, kdy v příhraničních oblastech funguje, již vidět pozitivní výsledky. V konkrétním hodnocení je ovšem poukazováno i na některé negativní aspekty. V následujícím textu jsou uvedeny hlavní body, které se v hodnocení ze strany euroregionů objevily:[65]

- Často zaznívalo, že vzhledem k potřebám hraničních oblastí se jedná o omezené finanční prostředky („kapka v moři“). Toto se týká hlavně velkých projektů, kde deficit investic do infrastruktury v příhraničí se jen těžko dohání. Z tohoto důvodu je rovněž tlak na homogenizaci území na obou stranách hranice bez větší relevance. U malých projektů jsou výsledky více viditelné.
- Řada euroregionů hodnotí podporu přeshraniční spolupráce v rámci regionální politiky EU jako důslednou a systémovou. Některé euroregiony hodnotí jako pozitivní posun z financování jednostranných projektů na společné projekty, některé euroregiony

[62] Ta vnímala velmi pozitivně roli euroregionů na hranicích v západní Evropě.
[63] Tato skutečnost se týkala prvních euroregionů.
[64] Nikoliv de jure.
[65] Dotazník byl rozeslán sekretářům českých částí euroregionů. Nejedná se tedy o oficiální stanoviska euroregionů, ani o prohlášení politiků, nýbrž spíše o odborné hodnocení odborníků z praxe s mnohaletými zkušenostmi s programy přeshraniční spolupráce.

naopak argumentují příliš tvrdým nastavením pravidel v současném období, zejména pro infrastrukturní projekty.

- Poukázáno rovněž bylo na příliš velké administrativní nároky každého dalšího programu. V této souvislosti vyvstává otázka únosné míry administrace (nákladově).
- Byla zdůrazněna výjimečnost období 2007-2013 z hlediska podpory CBC ze strany EU. Někdy je ovšem pociťována poněkud menší podpora ze strany ČR, kde je větší pozornost věnována rozvoji na národní úrovni.

4.10.5 Princip subsidiarity v podpoře přeshraniční spolupráce

V rámci kohezní politiky se klade důraz na efektivní využívání zdrojů a v této souvislosti i na princip subsidiarity – tj. zabývání se problémem na té úrovni, kde je to nejefektivnější.

Programy přeshraniční spolupráce sice přešly pod samostatný cíl „klasické“ politiky soudržnosti, způsob programování má však svoje odlišnosti od „klasických“ národních tematický či regionálních operačních programů. Programy přeshraniční spolupráce jsou charakteristické tím, že spadají do sdílené zodpovědnosti dvou či více národních států. V nařízení k EFRR existuje zvláštní ustanovení, které se týká právě programů přeshraniční spolupráce.

Zkušenosti ukázaly, že prostředky na přeshraniční spolupráci byly výrazným stimulem v rozvoji hraničních regionů. Co se týče efektivního využití prostředků je velmi důležité, aby prostředky byly poskytovány na oblasti, které byly definovány na základě společné analýzy celého přeshraničního regionu. Spolupráce přes hranice je tedy zapotřebí už v samotných počátcích programování. To samé se týká i pozdější implementace – vč. společného hodnocení a výběru projektů (především hodnocení jejich přeshraničního dopadu). V souladu s principem subsidiarity by měly být tyto aktivity realizovány na místní a regionální úrovni – tedy v oblastech, kterých se pomoc přímo týká (konkrétně ve způsobilém území).

4.10.6 Doporučení ke zvýšení efektivity programů přeshraniční spolupráce

Dle mého názoru představuje podpora přeshraniční spolupráce ze strany Evropské unie velmi účelnou pomoc a pro hraniční regiony jeden z nejvýznamnějších rozvojových impulzů. Jako pozitivní hodnotím snahy Evropské komise o zajištění větší přeshraničnosti programů i samotných projektů. Nicméně v tomto ohledu se domnívám, že k ještě většímu zefektivnění by vedla realizace následujících opatření/postupů:

- Do přípravy a implementace programů přeshraniční spolupráce zapojit co nejvíce místní a regionální úřady z podporovaného území.

- Vytvořit opravdové přeshraniční struktury, které by zahrnovaly všechny relevantní partnery (nabízí se možnost využít Evropské seskupení pro územní spolupráci).
- Zapojit tyto struktury do přípravy, implementace i kontroly programů. Přenést na ně odpovídající zodpovědnosti.
- V rámci přípravy programů provést společnou analýzu přeshraničního území a následně vytvořit přeshraniční rozvojové plány/koncepce.
- Do tvorby analýzy a přípravy přeshraničních rozvojových plánů v co největší míře zahrnout veřejnost (zvýší legitimitu rozvojových plánů vč. výběru rozvojových projektů, zvýší ztotožnění se s přeshraničním územím i rozvojovým plánem).
- Stanovit priority programů na základě přeshraničních rozvojových plánů – výběrem střednědobých priorit (akční plán).
- Vytvořit společný balík finančních prostředků na dané přeshraniční území pro realizaci opatření v rámci programů (realizaci akčního plánu), tzn. alokovat finanční prostředky přímo na hranici či program (pokud geograficky neodpovídá celé hranici). Umožnit vznik vícestranných programů pokud je o ně v území zájem (rozhodnutí nechat na místních a regionální samosprávách).
- Alokace na další období podmínit vyhodnocením efektivity vynaložených prostředků v minulosti (dosažením cílů stanovených v programech).
- Další decentralizace rozhodování o menších projektech na místní úroveň – na místní přeshraniční rozvojové plány – euroregiony, svazky měst,…

Dovoluji si nesouhlasit se současným postojem Komise, že větší koncentrace (Komisí vnímaná jako větší programy) přináší větší efektivitu. Možná se sníží poměr vynaložených prostředků na implementaci k celkové alokaci, nicméně to bude mít spíše negativní vliv na kvalitu projektů. Zkušenosti ukazují, že menší programy často generují konkrétnější a kvalitnější projekty. V tomto duchu je potřeba vnímat i mnou výše navržené postupy, které lze efektivně realizovat pouze na menším (přirozeně vymezeném) území.

4.11 Závěr analýzy – definování euroregionů v ČR dle charakteristik

Na základě provedené analýzy lze euroregiony v ČR definovat na základě stanovených charakteristik. Jejich přehled je uveden v následující tabulce:

Tab. 4-12 Definice euroregionů v ČR dle vybraných charakteristik

Euroregiony jsou přeshraniční struktury, jejichž cílem je podpora a rozvoj přeshraniční spolupráce v geograficky vymezeném přeshraniční území. Euroregiony mají následující charakteristiky:

Právní postavení

- přeshraniční zájmové sdružení obcí a měst, případně okresů či regionů
- na každé straně existuje sdružení s vlastní právní subjektivitou
- národní sdružení pak na základě dohody o spolupráci vytvářejí společný euroregion
- tyto dohody většinou nezakládají na přeshraniční úrovni nový právní subjekt - euroregiony ve většině případů nemají vlastní právní subjektivitu
- tyto dohody mají většinou psanou podobu a popisují fungování euroregionu vč. společných struktur
- české části jsou obvykle zájmovými sdruženími právnických osob podle občanského zákoníku, ojediněle sdružením obcí

Členství

- základ členské základny každé české části euroregionu tvoří města a obce z předem definovaného území euroregionu
- členy jsou obce většinou samostatně, někdy jsou členy jejich sdružení v podobě svazků obcí nebo mikroregionů
- většina euroregionů je zájmovým sdružením právnických osob a jejich stanovy většinou umožňují členství dalším subjektům
- kromě obcí a jejich svazků jsou členy euroregionů v ČR především:
    - kraje
    - hospodářské komory
    - vysoké školy
    - firmy
    - subjekty zabývající se ochranou přírody
    - občanská sdružení
- členská základna euroregionů je většinou stabilní

Organizační struktura

- Na české straně existují většinou tyto orgány:
    - valná hromada (sněm, valné shromáždění) - zastoupeni všichni členové sdružení
    - rada euroregionu (správní rada, představenstvo) – užší vedení, volí valná hromada
    - předseda (president) s případnými místopředsedy (předsednictvo) – volí rada
    - sekretariát (jednatelství) – v čele se sekretářem (jednatelem)

- kontrolní orgán

- Na základě dohody mezi českým sdružením a sdružením z druhé strany hranice vzniká společný euroregion se společnými orgány s delegovanými zástupci z obou stran. Nejčastějšími orgány jsou:
  - rada euroregionu (generální či valné shromáždění) – složená z některých nebo všech členů rad národních částí - nejvyšší společný orgán
  - presidium –složené z předsedů národních částí euroregionu, někdy jeden společný
  - sekretariát - většinou složený ze sekretariátů národních částí
  - pracovní skupiny - složené z expertů z obou stran hranice
  - regionální řídící výbor (monitorovací výbor) pro implementaci Fondu malých projektů (Fondu mikroprojektů, Dispozičního fondu)

Velikost (české části)

- velké rozdíly
- členství: 40 - 150 členských obcí, v průměru 83 obcí
- rozloha: 760 – 3 700 km^2, v průměru cca 1800 km^2
- obyvatelstvo: 130 000 – 675 000, v průměru cca 300 000 obyvatel

Činnost

- zodpovědnost za správu a většinou i administraci Fondu malých projektů v rámci programů přeshraniční spolupráce
- poradenství a asistence s přípravou projektů do programů přeshraniční spolupráce
- vlastní hospodářská činnost
- euroregionální činnost (vytváření a rozvoj partnerství, koordinace spolupráce,…)
- pracovní skupiny fungují v následujících oblastech (dle nejčastějšího výskytu):
  - cestovní ruch
  - doprava
  - životní prostředí
  - kultura
  - hospodářství
  - sport
  - školství
  - krizový management, bezpečnost
  - veřejné zdraví/zdravotnictví
  - lidské zdroje
  - historie
  - územní rozvoj/územní plánování

- sociální věci
- zemědělství
- knihovny
- statistika

- personálně činnost euroregionů zajišťují jejich sekretariáty, kde působí průměrně 3-4 zaměstnanci (velké rozdíly mezi euroregiony)

Financování

- zdroje financování euroregionů:
  - členské příspěvky a příspěvky od krajů či velkých měst
  - příjmy z hospodářské činnosti
  - platby za administrování Fondu malých projektů v rámci programů přeshraniční spolupráce
  - financování některých aktivit z vlastních předkládaných projektů do programů přeshraniční spolupráce
  - prostředky z dalších evropských projektů
  - prostředky poskytnuté jednorázově na konkrétní akce

4.12 Pojmy k zapamatování

1. princip subsidiarity,
2. sdílená zodpovědnost.

4.13 Otázky a úkoly

1. Kolik je v České republice euroregionů?
2. Mají euroregiony právní subjektivitu?
3. Jaké subjekty jsou členy euroregionů?
4. Porovnejte euroregiony v České republice dle jejich:
   a. počtu členských obcí,
   b. rozlohy v km^2,
   c. počtu obyvatel.
5. Jak jsou euroregiony členěny do kategorií dle rozlohy?

6. Jak jsou euroregiony členěny do kategorií dle počtu obyvatel?
7. Jak jsou euroregiony členěny do kategorií dle počtu členských obcí?
8. Popište modelovou organizační strukturu euroregionu.
9. Charakterizujte faktory, které mají vliv na úroveň a kvalitu vzájemných vztahů krajů a euroregionů.
10. Jaké podoby mají vztahy krajů a euroregionů?
11. Jakou roli mají euroregiony v programech PHARE CBC?
12. Jakou roli mají euroregiony v programech INTERREG IIIA?
13. Jakou roli mají euroregiony v programech přeshraniční spolupráce EÚS?

europe direct Liberec

EUROREGION neisse–nisa–nysa

KOMPARACE EUROREGIONU NEISSE-NISA-NYSA A EUREGIA RHEIN-MAAS-NORD

5. část

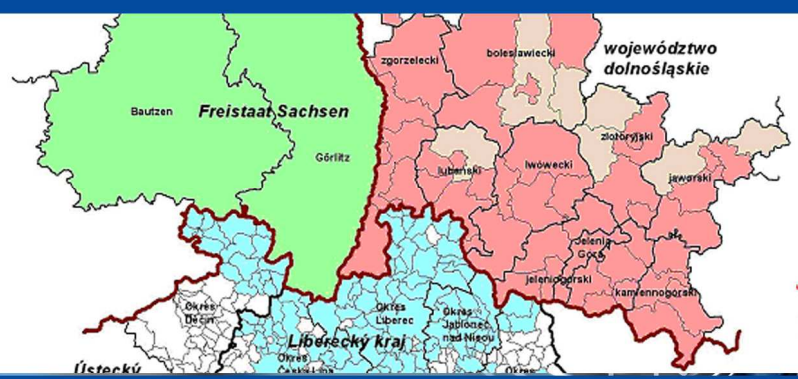

5 Komparace Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa a euregia rhein-maas-nord

5.1 Euroregion Neisse-Nisa-Nysa – případová studie

5.1.1 Základní údaje[66]

Používaná zkratka: ERN

Partnerské země: Česká republika, Německo, Polsko

Datum založení: 21. 12. 1991

Ustavující dokument: Rámcová dohoda o spolupráci[67]

Celková rozloha euroregionu: 12 577 km²

Počet obyvatel euroregionu: 1 588 620 obyvatel

Německá část:

Rozloha: 4 497 km^2 (35,8% celkové rozlohy ERN)

Počet obyvatel: 622 205

Polská část:

Rozloha: 5 594 km^2 (44,5% celkové rozlohy ERN)

Počet obyvatel: 583 063

Česká část:

Rozloha: 2 486 km^2 (24,2% celkové rozlohy ERN)

Počet obyvatel: 383 352

Sídlo a kontakt:

Euroregion Neisse e. V.

Rathenaustraße 18a

02763 Zittau

Telefon: +49 (0) 3583 57500

Telefax: +49 (0) 3583 512517

watterott@euroregion-neisse.de

[66] Stav ke dne 31. 12. 2007; Zdroj dat: ČSÚ, oddělení regionálních analýz a informačních služeb Liberec. *Euroregion Neisse-Nisa-Nysa v číslech : 2008*. Liberec : Český statistický úřad, 2009. 24 s.

[67] Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. *Rámcová dohoda* [online]. 2002-2009 [cit. 2009-05-28]. Dostupný z www: http://www.neisse-nisa-nysa.org/fileadmin/documents/intern/rahmenvereinbarung.pdf. Viz příloha č. 2.

Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa
ul. 1 Maja 57
58-500 Jelenia Gora
Telefon: +48 75 7676-470
Telefax: +48 75 7676-470
biuro@euroregion-nysa.pl

Euroregion Nisa regionální sdružení
(v současné době i sídlo společného sekretariátu)
Tř. 1. máje 858/26
46001 Liberec III
Telefon: +42 0485340-991
Telefax: +42 0485340-988
j.zamecnik@ern.cz

Webové stránky: www.neisse-nisa-nysa.org (společné, tříjazyčné), kromě toho ale ještě existují samostatné stránky české části www.ern.cz (v češtině) a polské stránky www.euroregion-nysa.pl (v polštině). Původní německé stránky www.euroregion-neisse.de jsou přesměrovány na společné tříjazyčné.

5.1.2 Historie a vznik

V roce 1990 na základě existujících problémů v oblasti trojzemí Čech, Saska a Polska vyplynula nutnost spolupracovat na jejich řešení přes národní hranice. Ukázalo se, že půjde o komplikovaný proces, protože musí mezi sebou současně jednat na různých státních úrovních zástupci všech tří zemí. V únoru 1991 bylo dohodnuto uspořádání zakládající konference v německé Žitavě k započetí takové spolupráce. Nad „Konferencí trojzemí“, která se konala 23. - 25. 5. 1991 převzali záštitu prezidenti jednotlivých států pan Václav Havel, pan Richard v. Weizsäcker a pan Lech Walęsa. Důležitým výsledkem tohoto setkání bylo přijetí Memoranda všemi zástupci tří zemí. To nastínilo směr dalšího vývoje. Předpokladem pro vyřešení existujících úkolů byl nejdříve rozvoj struktur pro efektivní spolupráci. V červnu 1991 byla svolána třístranná pracovní skupina, která vypracovala na základě zkušeností západoevropských pohraničních regionů s ohledem na specifické zdejší podmínky model, který je dodnes pracovním základem. Dne 21. 12. 1991 se konalo v Žitavě konstituující

zasedání. Základním usnesením se stalo založení Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa, vůbec prvního euroregionu nejen v České republice ale na území bývalého „východního bloku."

5.1.3 Právní postavení euroregionu

Euroregion nemá právní subjektivitu. Jedná se o dobrovolnou spolupráci tří zájmových sdružení ze všech tří stran euroregionu na základě výše uvedené rámcové dohody o spolupráci. Ta vytváří společné orgány a grémia a upravuje fungování třístranného euroregionu.

Na každé straně existuje samostatné sdružení:

- Na německé straně: Kommunalgemeinschaft EUROREGION NEISSE e.V.
- Na polské straně: Stowarzyszenie Gmin Polskich EUROREGIONU NYSA
- Na české straně: Regionální sdružení EUROREGION NISA

5.1.4 Členská základna

Členství je záležitostí jednotlivých částí ERN.

Česká část Euroregionu zahrnuje bývalé okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec, Semily a část okresu Děčín – Šluknovsko. Členy jsou:

Okres Liberec

Bílá, Bily Kostel, Bílý Potok, Bulovka, Cetenov, Černousy, Český Dub, Čtveřín, Dětřichov, Frýdlant v Čechách, Habartice, Hejnice, Heřmanice, Hlavice, Hodkovice nad Mohelkou, Horní Řasnice, Hrádek nad Nisou, Chotyně, Chrastava, Janův Důl, Jeřmanice, Jindřichovice pod Smrkem, Kobyly, Krásný Les, Kryštofovo Údolí, Křižany, Lázně Libverda, Liberec, Mníšek, Nová Ves u Chrastavy, Nové Město pod Smrkem, Oldřichov v Hájích, Osečná, Paceřice, Pěnčín u Liberce, Pertoltice, Proseč pod Ještědem, Příšovice, Radimovice, Raspenava, Rynoltice, Soběslavice, Stráž nad Nisou, Světlá pod Ještědem, Svijanský Újezd, Sychrov, Šimonovice, Višňová, Vlastibořice, Všelibice, Krajská hospodářská komora Liberec

Okres Česká Lípa

Bezděz, Blíževedly, Brniště, Cvikov, Česká Lípa, Doksy, Dubnice, Hamr na Jezeře, Jablonné v Podj., Kamenický Šenov, Krompach, Noviny p. Ralskem, Nový Bor, Nový Oldřichov, Mařenice, Mimoň, Okrouhlá, Polevsko, Ralsko, Skalice u Č. Lípy, Sloup v Čechách, Sosnová, Stráž p. Ralskem, Stvolínky, Svor, Zahrádky u Č. Lípy, Zákupy

Okres Jablonec nad Nisou

Albrechtice v Jiz. h., Bedřichov, Desná v Jiz. h., Držkov, Jablonec n. Nisou, Janov n. Nisou, Jiřetín pod Bukovou, Josefův Důl, Koberovy, Kořenov, Líšný, Loužnice, Lučany n.N.,

Maršovice, Nová Ves nad Nisou, Plavy, Radčice, Rádlo, Rychnov u Jablonce n.N., Smržovka, Tanvald, Velké Hamry, Zásada, Zlatá Olešnice, Železný Brod

Okres Semily

Bělá u Semil, Benešov u Semil, Bozkov, Harrachov, Hrubá Skála, Chuchelna, Jilemnice, Karlovice, Lomnice nad Popelkou, Mírová p. Kozákovem, Ohrazenice, Paseky n. Jizerou, Rokytnice n. Jizerou, Semily, Turnov, Záhoří, Sdružení pro Český ráj

Šluknovsko (okres Děčín)

Dolní Podluží, Dolní Poustevna, Doubice, Horní Podluží, Chřibská, Jiřetín p. Jedlovou, Jiříkov, Krásná Lípa, Lipová u Šluknova, Lobendava, Rumburk, Rybniště, Staré Křečany, Šluknov, Varnsdorf, Velký Šenov, Vilémov

Okres Mladá Boleslav

Bělá pod Bezdězem

Členem Euroregionu Nisa je rovněž Liberecký kraj.

Na polské straně jsou členy:

Miasto i Gmina Bogatynia, Miasto Bolesławiec, Miasto i Gmina Bolków, Miasto Gozdnica, Gmina Gromadka, Miasto i Gmina Gryfów Śl., Gmina Janowice Wielkie, Miasto Jawor, Miasto Jelenia Góra, Gmina Jeżów Sudecki, Miasto Kamienna Góra, Gmina Kamienna Góra, Miasto Karpacz, Miasto Kowary, Miasto Leśna, Miasto Lubań, Miasto i Gmina Lubawka, Miasto i Gmina Lubomierz, Miasto i Gmina Lwówek Śl., Gmina Marciszów, Miasto i Gmina Mirsk, Gmina Mściwojów, Gmina Mysłakowice, Miasto i Gmina Nowogrodziec, Miasto Olszyna, Gmina Osiecznica, Gmina Paszowice, Miasto Piechowice, Miasto i Gmina Pieńsk, Gmina Platerówka, Gmina Podgórzyn, Gmina Siekierczyn, Gmina Stara Kamienica, Gmina Sulików, Miasto Szklarska Poręba, Miasto Świeradów-Zdrój, Miasto i Gmina Świerzawa, Gmina i Miasto Węgliniec, Miasto i Gmina Wleń, Miasto Wojcieszów, Miasto Zawidów, Gmina Zgorzelec, Miasto Zgorzelec, Gmina Złotoryja, Miasto Złotoryja

Dále jsou členy tyto powiaty (okresy): Bolesławiec, Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Lubań, Lwówek Śl., Zgorzelec, Złotoryja

Na německé straně jsou členy: Landkreis Bautzen, Landkreis Görlitz, Marketinggesellschaft Oberlausitz-Niederschlesien mbH

Území ERN zobrazuje následující mapa. Ne všechny obce z území české části jsou ale členy Euroregionu, to samé platí pro polskou část. Nicméně celistvé území pokrývají polské

powiaty, které jsou již také členy euroregionu. Obdobnou analogii lze použít i pro členství Libereckého kraje v euroregionu.

Obr. 5-1 Euroregion Neisse-Nisa-Nysa

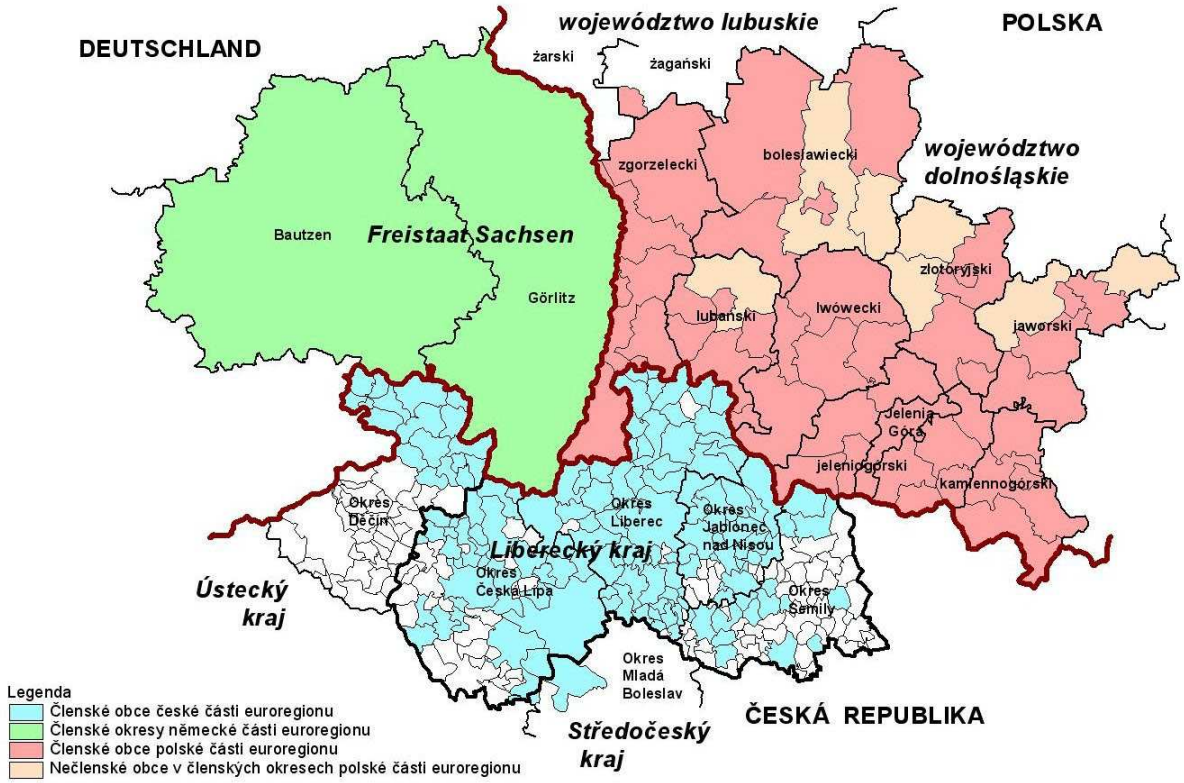

Zdroj: ČSÚ, oddělení regionálních analýz a informačních služeb Liberec. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa v číslech : 2008. Liberec : Český statistický úřad, 2009. 24 s., s 5.

5.1.5 Organizační struktura a fungování euroregionu

Euroregion má tyto společné orgány (viz schéma níže):

- Rada
- Prezídium
- Sekretariát
- Pracovní skupiny – skupiny euroregionálních expertů
- Skupina tiskových mluvčích
- E.KONVENT
- FORBES

Rada

Rada Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa je vrcholným orgánem ERN. Je složena ze 30 zástupců s paritním zastoupením všech tří stran – každá strana má 10 členů. Delegování národních zástupců probíhá podle vnitřních pravidel každé části. Práce Rady se řídí rámcovou

dohodou[68] a jednacím řádem.[69] Rada určuje (politické) priority spolupráce a definuje společné činnosti, rozhoduje o zřízení a využívání společných fondů[70]. Rada by měla zasedat jednou ročně, v praxi se ovšem schází méně často[71].

Prezídium

Prezídium Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa je tvořeno prezidenty (předsedy) národních částí. Součástí tzv. rozšířeného Prezídia jsou ještě tři sekretáři. Hlavním úkolem Prezídia je řídit činnost ERN v mezidobí zasedání Rady. Řídí práci sekretariátů. Prezídium se obvykle schází třikrát ročně. Jednání se řídí jednacím řádem Prezídia.[72]

Společný sekretariát

Společný sekretariát je správním a koordinačním orgánem. Skládá se ze tří sekretářů národních částí. Formálním sídlem společného sekretariátu je Liberec, nicméně reálnou práci odvádí sekretariáty národních částí. Sekretáři se pravidelně schází na koordinačních schůzkách. „Mezi sebou komunikují zpravidla jednou za 14 dní.“[73] Sekretariát koordinuje činnost všech orgánů a grémií. I pro jednání Sekretariátu existuje jednací řád,[74] podle kterého by se měli sekretáři scházet každý týden a k přijetí usnesení stačí prostá většina. Jednání nejsou většinou vedena takto formálně a jsou zpravidla založena na osobních vztazích.

Skupiny expertů

Odborná spolupráce se odehrává hlavně ve skupinách euroregionálních expertů (EUREX). Ty slouží k setkávání odborníků, k výměně zkušeností, ke koordinaci aktivit a někdy i ke společným projektům. Počet členů i aktivita samotných skupin se liší podle témat. Pro práci skupin rovněž existuje jednací řád.[75]

V Euroregionu pracují následující skupiny expertů:

---

[68] Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. *Rámcová dohoda* [online]. 2002-2009 [cit. 2009-05-28]. Dostupný z WWW: <http://www.neisse-nisa-nysa.org/fileadmin/documents/intern/rahmenvereinbarung.pdf>. Viz příloha č. 2.

[69] Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. *Jednací řád Rady* [online]. 2002-2009 [cit. 2009-05-29]. Dostupný z WWW: <http://www.neisse-nisa-nysa.org/fileadmin/documents/intern/geschaeftsordnung-rat.pdf>. Viz příloha č. 3.

[70] Euroregion v současné doběnedisponuje společným fondem. Každá část financuje svoji činnost sama. V případě společných akcí se pak využívá rotačního principu.

[71] Mezi 13. zasedání rady ve Schirgiswalde (08.10.2005) a 14. zasedáním Rady na zámku Brunów (30.11.2007) uběhly přes 2 roky.

[72] Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. *Jednací řád Prezídia* [online]. 2002-2009 [cit. 2009-05-29]. Dostupný z WWW: <http://www.neisse-nisa-nysa.org/fileadmin/documents/intern/geschaeftsordnung-praesidium.pdf>. Viz příloha č. 4.

[73] MICHL, Petr. Evropeizace přeshraniční spolupráce v ČR : Příklad vybraných euroregionálních struktur. [s.l.], 2008. 112 s. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Vít Hloušek, Ph.D., s. 57.

[74] Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Jednací řád Sekretariátu [online]. 2002-2009 [cit. 2009-05-29]. Dostupný z WWW: <http://www.neisse-nisa-nysa.org/fileadmin/documents/intern/geschaeftsordnung-gem-sekretariat.pdf>. Viz. příloha č. 5.

[75] Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Jednací řád euroregionálních skupin expertů (EUREX) [online]. 2002-2009 [cit. 2009-05-29]. Dostupný z WWW: <http://www.neisse-nisa-nysa.org/fileadmin/documents/intern/GO_EUREX.pdf>.

- Rovnost šancí
- Silniční doprava
- Železniční doprava
- Hospodářství
- Cestovní ruch
- Cykloturistika
- Čistá Nisa
- Lesy
- Krizový management
- Veřejné zdraví
- Zdravotnická záchranná služba
- Památky
- Knihovny
- Statistika
- Historie
- Školství

Většina těchto skupin funguje dobře, tzn. že v nich dochází k výměně informací a ke koordinaci aktivit zúčastněných subjektů. Některé skupiny generují vlastní projekty,[76] některé naopak byly existujícím projektem iniciovány.[77] Některé pracovní skupiny, jako jsou Hospodářství, Kultura a Cestovní ruch, mají tak široký záběr, že je těžké zajistit jejich systematickou činnost. To ale neznamená, že by spolupráce v těchto oblastech stagnovala, nicméně probíhá spíše na základě užších vazeb a kontaktů mezi jednotlivými subjekty v euroregionu (např. hospodářskými komorami) něž na platformě pracovní skupiny.

E-Konvent

„Euroregionální konvent je neformální fórum. Slouží k nejširší výměně informací, výkladu a předávání témat, důležitých pro euroregionální oblast, mezi komunálními špičkovými politiky a poslanci z Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa na evropské, národní a regionální úrovni.“[78] Vytvoření tohoto grémia inicioval sekretariát německé strany a jeho fungování se zatím příliš neosvědčilo. Od roku 2006 se E-Konvent nekonal.

[76] Pracovní skupina Železniční doprava iniciovala projekt obnovy tratě Harrachov – Szklarska Poręba.
[77] Pracovní skupina Zdravotnická záchranná služba.
[78] Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. *E-Konvent* [online]. 2002-2009 [cit. 2009-05-29]. Dostupný z WWW: <http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=271&L=1>.

FOR-BE-S

Hlavním cílem fóra bezpečnosti pro oblast Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa je koordinace spolupráce a výměna informací národních a trojnárodních, komunálních a jiných grémií, existujících za účelem udržování a zvýšení bezpečnosti a pořádku.

Organizační schéma euroregionu je znázorněno na následujícím obrázku:

Obr. 5-2 Organizační schéma Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

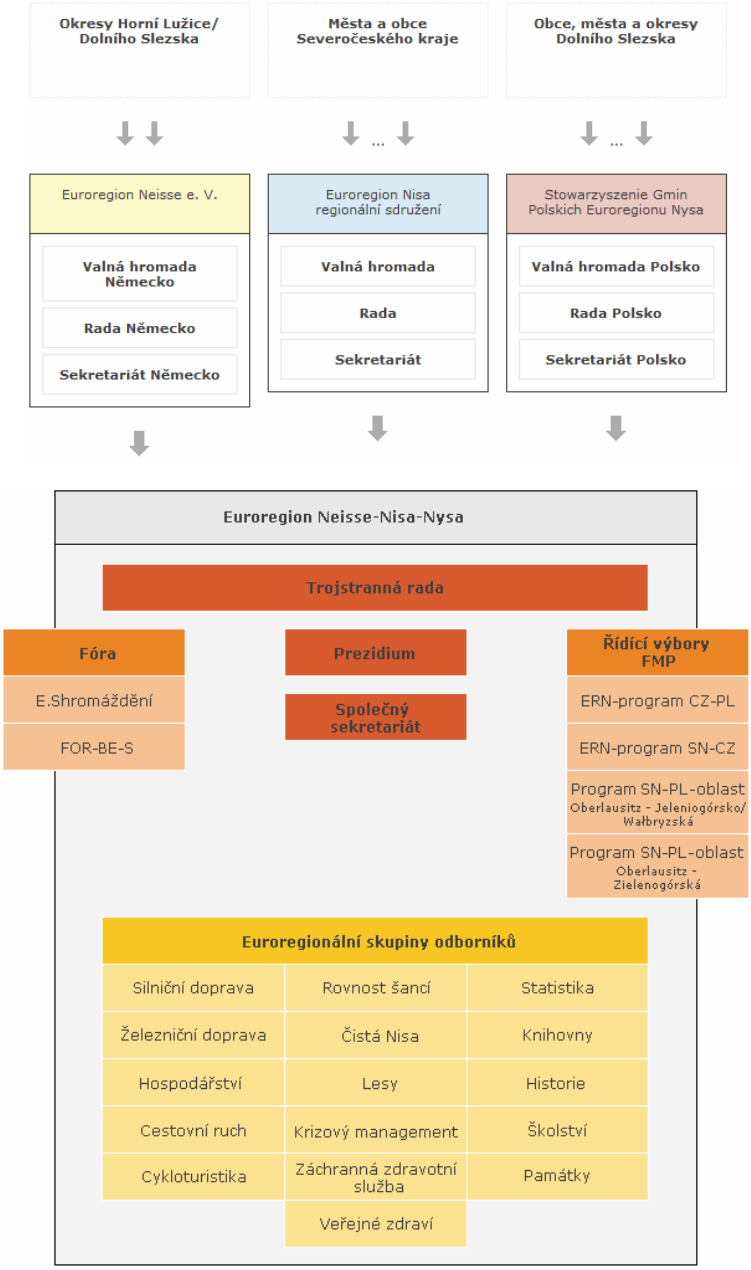

Zdroj: www.neisse-nisa-nysa.org

Formálně existuje rovněž skupina tiskových mluvčích, tak ovšem není příliš aktivní. Uvažuje se o jejím obnovení.

5.1.6 Aktivity euroregionu

Euroregion rozvíjí svoje aktivity ve dvou základních oblastech a to správy a administrace Fondů malých projektů a podpory přeshraniční informační výměny a koordinace v mnoha odborných oblastech v rámci pracovních skupin ERN (skupin euroregionálních expertů EUREX). Různé části jsou pak ještě různě aktivní v dalších činnostech jako je příprava a realizace vlastních projektů či asistence s projektovou přípravou (nejen do programů přeshraniční spolupráce). Jednoznačně nejaktivnější je v tomto ohledu česká část euroregionu.

Činnosti Sekretariátu české části ERN jsou rozděleny do následujících kategorií:[79]

- Činnosti standardní: ty jsou financovány částečně z příspěvků ERN. Sem spadá hlavně činnost sekretáře ERN, příprava materiálů pro zasedání národních i třístranných grémií ERN a koordinace činnosti těchto grémií, vydávání tiskových zpráv, fungování sekretariátu, účast na akcích, webové stránky euroregionu, koordinace pracovních skupin, realizace vlastních projektů, atd.
- Činnost sekretariátu Fondů malých projektů: ta je financována samostatně mimo členské příspěvky a zahrnuje všechny činnosti spojené s fungováním sekretariátu Fondu malých projektů (konzultace s žadateli, publicita programu, kontrola a monitoring projektů, vedení účetnictví, vyúčtování, příprava zpráv atd.).
- Činnosti nadstandardní a mimořádné: ty jsou rozvíjeny na základě vlastní aktivity a generují příjmy, které pokrývají náklady či dokonce generují zisk (činnost ACEP - Asistenčního centra partnerství). Jedná se o iniciaci a přípravu projektů do programů přeshraniční spolupráce, přípravu strategií a koncepcí, zpracování žádostí a studií proveditelnosti apod.

5.1.7 Role Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa v programech přeshraniční spolupráce

Euroregion hraje vedoucí úlohu v implementaci Fondu malých projektů v rámci programů přeshraniční spolupráce cíle EÚS. Vystupuje jako správce i jako administrátor tohoto fondu. Tím, že se do území promítají 3 programy (česko-saský, česko-polský a sasko-polský), administruje euroregion 4 Fondy malých projektů (3 základní pro území ERN a vzhledem k prolínání hranic se sousedním sasko-polským euroregionem Spree-Neisse-Bobr jeden dodatečný právě ve spolupráci s tímto euroregionem). Pro každý FMP existuje desetičlenný Řídící výbor, ve kterém jsou schvalovány projekty. Každá s příslušných stran do něj deleguje

[79] Zpráva o činnosti ERN za rok 2008 prezentovaná na Valné hromadě členů regionálního sdružení Euroregionu Nisa dne 24.4.2009 v Liberci.

svých 5 zástupců[80]. Tito členové Řídícího výboru hodnotí projekty buď sami či využívají přehodnocení Sekretariáty ERN. Dále ovšem existuje oddělené financování a alokace dle národních částí. ERN rovněž deleguje za každou příslušnou stranu jednoho zástupce do Monitorovacího výboru programu.

5.1.8 Financování

Základním zdrojem příjmů euroregionu jsou členské příspěvky. Ty v současné době platí členské obce ve výši 3 Kč/obyvatele.[81] Výše ročního příjmu euroregionu z členských příspěvků tak činí 1 750 000 Kč.

Euroregion Nisa (česká část) se zabývá rovněž hospodářskou činnost, především přípravou projektových žádostí. Z této činnosti má dosažený roční příjem ve výši 2 600 000 Kč. Pět zaměstnanců je placeno z administrace Fondu malých projektů. Kromě toho disponuje Euroregion Nisa (česká část) finanční rezervou ve výši 4 600 000 Kč (jedná se především o příjem z prodeje podílu ERN v Agentuře regionálního rozvoje Libereckému kraji).

5.1.9 Projekty euroregionu

Euroregion Nisa (česká část) se snaží tzv. „rozmnožit" disponibilní finanční prostředky tím, že je používá jako vlastní podíly pro evropské projekty. V období let 2005-2008 realizoval ERN 17 realizovaných malých vlastních projektů z FMP (v celkové hodnotě 4,68 mil. Kč).

V roce 2008 pak předložil 9 tzv. „velkých" projektů (v hodnotě 428,7 mil. Kč) do programů přeshraniční spolupráce. Schváleny byly 4 projekty v celkové hodnotě 267,25 mil. Kč. To ovšem zahrnovalo projekt na Fond malých projektů (česko-saský program) v hodnotě 26,74 mil. Kč a Fond mikroprojektů (česko-polský program) v hodnotě 172,2 mil. Kč.

5.1.10 Personální zajištění fungování euroregionu

Na Sekretariátu české části ERN jsou zřízeny následující pozice:

- Sekretář Euroregionu Nisa;
- pracovník ERN;
- 2 projektoví manažeři ACEP;
- 5 pracovníků Fondu malých projektů.

Externě spolupracoval se Sekretariátem rovněž:

- koordinátor pracovních skupin;

[80] Česká strana (Rada) deleguje do Řídícího výboru vždy 5 zástupců přičemž jeden z nich je vždy zástupce Libereckého kraje.
[81] Od roku 2009 bude členský příspěvek činit 5 Kč/obyvatele. Příjem z členských příspěvků se tedy očekává ve výši 2 300 000 Kč.

- projektový manažer.

5.2 Euregio rhein-maas-nord – případová studie

5.2.1 Základní údaje[82]

Používaná zkratka: ermn

Partnerské země: Německo, Nizozemsko

Datum založení: 13. 12. 1978 jako Grenzregio Rhein-Maas-Nord, 1. 1. 1993 přejmenován na euregio rhein-maas-nord

Ustavující dokument: Statut dobrovolného pracovního sdružení (tzv. freiwillige Arbeitsgemeinschaft)

Celková rozloha euroregionu: 3 439,93 km²

Počet obyvatel euroregionu: 1 873 142 obyvatel

Německá část:

Rozloha: 2 031,95 km^2

Počet obyvatel: 1 390 618

Holandská část:

Rozloha: 1 407,98 km^2

Počet obyvatel: 482 524

Sídlo a kontakt:

euregio rhein-maas-nord
Konrad-Zuse-Ring 6
41179 Mönchengladbach
Německo

Webové stránky: www.euregio-rmn.de resp. www.euregio-rmn.nl (jedny dvojjazyčné stránky)

5.2.2 Historie a vznik

Na počátku bylo založeno tzv. pracovní sdružení, které mělo německé i holandské členy (okresy, města, hospodářské komory). Sekretariát fungoval při městském úřadě v Mönchengladbachu, jeho pracovníci byli úředníky města a byli městem i placeni. Teprve na základě prvního programu EU podporujícího přeshraniční spolupráci byla v r. 1989 založena pobočka sekretariátu při holandské hospodářské komoře v Roermondu s jedním pracovníkem,

[82] Data k 1. 1. 2007. Zdroj dat: www.eis-statistics.eu.

jehož obsahovým vedoucím byl úředník z Mönchengladbachu. Komunikace ohledně programu byla vedena přímo s Evropskou komisí. Management INTERREGu I a II A sídlil opět při městě Mönchengladbach (kde působil jeden a následně 2 pracovníci) a místo při komoře bylo z důvodu nedokonalé koordinace zrušeno.

Před nástupem INTERREGu III A byl vyvíjen tlak ze strany ministerstev hospodářství na německé i holandské straně, aby byla spolupráce dobrovolného sdružení nějak institucionalizována (na základě Dohody z Anholtu[83]), aby mohlo euregio spravovat prostředky EU. Z různých variant spolupráce zakotvené v anholtské dohodě byla vybrána ta „nejpřísnější", nejsvázanější – tj. Zweckverband.

Sekretariát pro INTERREG a sekretariát euregia byly vždy striktně odděleny. Sekretariát euregia tvořili úředníci města Mönchengladbach, kteří koordinovali činnost pracovních skupin (Arbeitskreise), které byly velmi aktivní a iniciativní (iniciovali vznik publikací, projektů,…). V době přerodu euregia na zájmové sdružení (Zweckverband) bylo zadáno externí poradkyni vypracovaní nového konceptu organizační struktury euregia a tak vznikla současná organizační podoba euregia vč. monitorovací skupiny, výborů atd. Pracovní elán skupin však výbory nikdy nezískaly a jejich náplň je hodně orientována na posuzování interregových projektů. Zájmové sdružení již mělo samostatný sekretariát (nevázaný na město Mönchengladbach).

5.2.3 Právní postavení euregia

Euregio rhein-maas-nord je zájmovým sdružením (Zweckverband) podle německého práva. Tímto subjektem se stal v červnu 2004. Neexistují sdružení na jednotlivých stranách hranice, ale členové z obou stran jsou přímo členy přeshraničního zájmového sdružení – jednoho společného subjektu.

5.2.4 Členská základna

Euregio rhein-maas-nord má 33 členů.

V holandské části to jsou obce Arcen en Velden, Beesel, Bergen, Echt-Susteren, Gennep, Helden, Horst aan de Maas, Kessel, Leudal, Maasbree, Maasgouw, Meerlo-Wanssum, Roerdalen, Roermond, Sevenum, Venlo, Venray, Weert a Obchodní komora Limburg (Kamer van Koophandel Limburg).

[83] Německo-nizozemská přeshraničí smlouva (tzv. Dohoda z Anholtu) byly podepsána v roce1991 mezi Spolkovou republikou Německo a Nizozemskem a ještě spolkovými zeměmi Dolní Sasko a Severní Porýní–Vestfálsko.

Na německé straně jsou členy euregia města Mönchengladbach a Krefeld, jižní část okresu Kleve, na hranici ležící obce Weeze, Brüggen a Niederkrüchten společně s městy Straelen, Geldern, Nettetal a Wassenberg, dále okres Viersen, okres Rhein-Kreis Neuss, Průmyslová a obchodní komora (Industrie- und Handelskammer) Mittlerer Niederrhein Krefeld-Mönchengladbach-Neuss a Průmyslová a obchodní komora Duisburg.

Území euregia znázorňuje následující mapa:

Obr. 5-3 euregio rhein-maas-nord

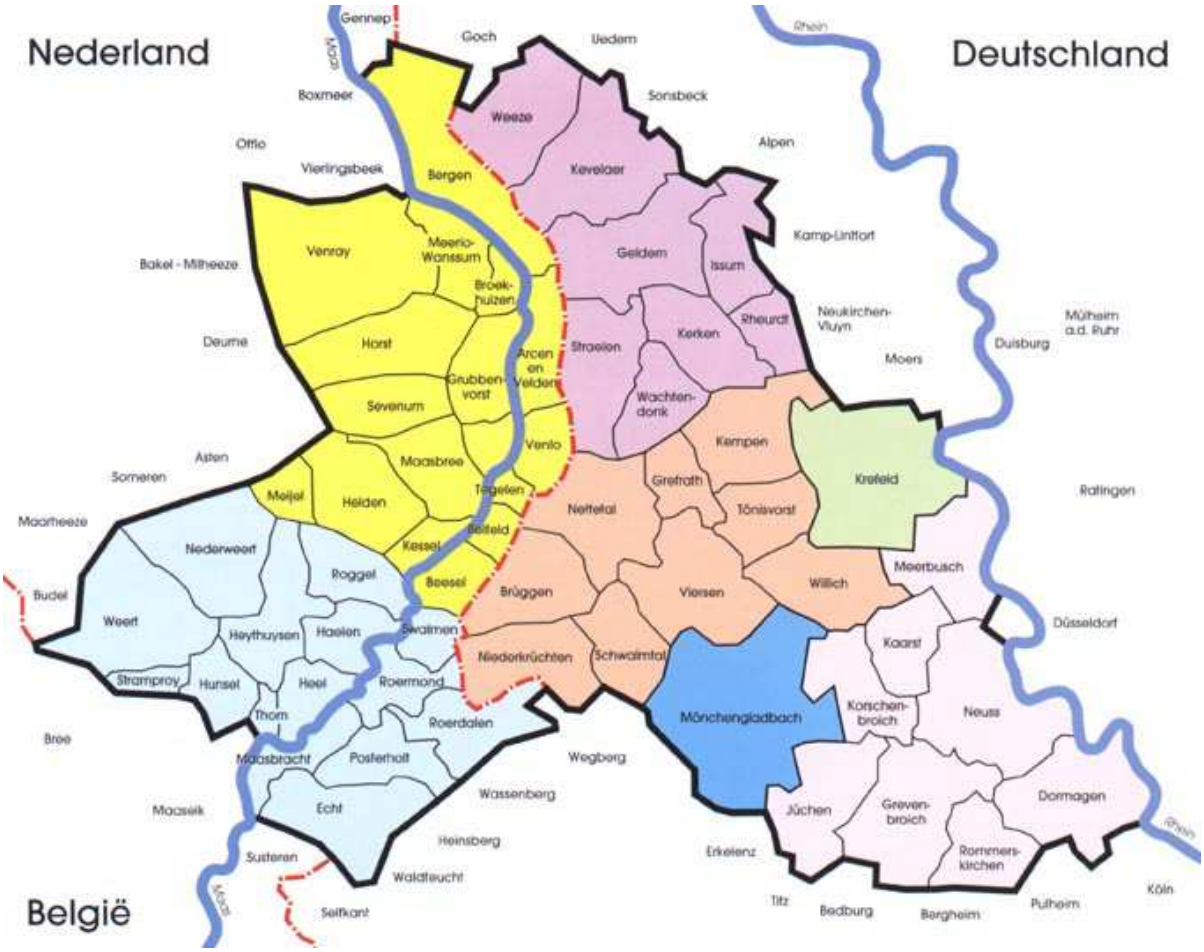

Zdroj: http://www.d-nl.net/k_v/ava/archiv/alt_eksn/1-karte-er-gr.htm

5.2.5 Organizační struktura a fungování euroregionu

V euregiu fungují následující grémia:

- Valná hromada sdružení.
- Prezídium.
- Představenstvo.
- Monitorovací skupina INTERREG.
- Výbory.

- Pracovní skupina PR.
- Sekretariát.

Valná hromada sdružení

Valná hromada je nejvyšším orgánem euregionálního zájmového sdružení s celkem 33 členy z holandské a německé části euregia.[84] Skládá se ze stejného počtu německých a holandských zástupců a příslušejí jí všechny záležitosti sdružení, např. politické plánování a stanovování cílů. Valná hromada zasedá minimálně dvakrát za rok. Při přípravě podkladů hraje velkou roli Představenstvo a Prezident sdružení, na jehož angažovanosti při „stanovováni politických zadání a cílů" záleží. Prezidenta volí společně s jeho zástupcem Valná hromada a společně tvoří tzv. Prezídium.

Představenstvo

Představenstvo se skládá z osmi členů, kteří jsou voleni valnou hromadou na dobu čtyř let. Jedná se o starosty resp. jednatele komor. Představenstvo sdružení řídí běžné činnosti spojené se správou, připravuje usnesení valné hromady a vykonává je. Je pravidelně informováno o činnosti Sekretariátu, projednává a schvaluje veškeré personální změny, hospodaření atd. Kromě toho je na úrovni představenstva rozhodováno také o přeshraničních projektech. Představenstvo připravuje rozhodnutí o regionálních projektech (s působností v rámci euregia), kde zástupce (Prezident euregia) pak v řídícím výboru hlasuje podle stanoviska Představenstva. Obdobně Představenstvo připravuje i stanovisko euregia pro nadregionální projekty (s působností pro celou hranici), které se projednávají v monitorovacím výboru. Představenstvo sdružení se schází minimálně čtyřikrát za rok.

Monitorovací skupina INTERREG

Skupina je složená ze zástupců členských měst, obcí a okresů na úřednické úrovni. V rámci monitorovací skupiny jsou poprvé představeny přijaté návrhy projektů. Grémium sestaví první obsahové hodnocení projektu. To do jisté míry ovlivňuje hodnocení a schválení projektů u dalších grémií INTERREGu, nicméně i negativní stanovisko ještě neznamená, že projekt nemůže být ve Výborech schválen. Její vliv na projekty má v čase klesající tendenci.[85]

[84] Ve stanovách je zakotven určitý klíč, podle kterého se zastoupeni řídí. Např. Rhein-Kreis Neuss, Kreis Viersen, města Mönchengladbach a Krefeld vysílají po 6 zástupcích, Kreis Kleve 5. Město Wassenberg 1, IHK Mittlerer Niederrhein 2, IHK Duisburg 1. Přihraniční německé obce po 1, holandské obce a města celkem 30, KvK (NL-komora) 3. Takže by zastoupeni mělo být početně vyrovnané.

[85] Dokonce se objevily hlasy za zrušení monitorovací skupiny, nicméně zůstala zachována.

Výbory

Výbory jsou složeny většinou ze zástupců členských obcí, okresů či komor. Každý Výbor se skládá z 18 členů jmenovaných Představenstvem (9 z německé a 9 z holandské strany) a má svého předsedu a místopředsedu (členy Představenstva). Členové Výborů nejsou za svoji práci honorováni. Hlavní náplní Výborů euregia rhein-maas-nord je hodnocení interregových projektů. Rovněž mají v popisu práce iniciovat konkrétní aktivity na území euregia. V poslední době se projevuje snaha, aby výbory neprojednávaly jen interregové projekty, ale věnovaly se i další obsahové náplni, nicméně tento záměr se nedaří zcela naplňovat. Výbory připomínkují projekty z odborného hlediska a vytvářejí doporučení pro Představenstvo (regionální a nadregionální projekty), malé projekty přímo schvalují. Scházejí se zpravidla 2 – 3krát ročně.

V euregiu fungují následující 3 výbory:

- Government to Government: Ve výboru G2G (Government to Government) pracují odborníci na společných německo-holandských otázkách v oblastech jako je ochrana před katastrofami, zdravotní péče, policejní činnost či územní uspořádání. V rámci tohoto výboru funguje rovněž od roku 1994 ad-hoc pracovní skupina Veřejná bezpečnost a pořádek**,** která rozvíjí spolupráci složek policie, hasičů a záchranných služeb z obou zemí. Členové pracovní skupiny vypracovávají mimo jiné analýzy rizikovosti a zpracovávají plány prevence před krizovými situacemi a pro jejich zdolávání a následnou péči. Dlouhodobým cílem pracovní skupiny je sjednávat přeshraniční dohody na poli koordinace a komunikace. Tato pracovní skupina funguje ale již nezávisle na euregiu. To jen dostává na vědomí protokoly z jednání. I její konkrétní aktivity jsou většinou financovány z jiných zdrojů než z INTERREGu.
- Business to Business: Stěžejním bodem ve výboru B2B (Business to Business) je podpora euregionální mobility pracovních sil a posílení hospodářské situace euregia rhein-maas-nord.
- People to People: Tento výbor se věnuje kultuře, volnému času, sportu a vzdělávání. Výbor P2P (People to People) je mimo jiné koordinátorem projektu “Kunst im euregio-Haus” (Umění v euregiu), vydává CD-ROM „Euregionální průvodce historií a kulturou“ a schvaluje projekty “People-to-People” od spolků a občanských zařízení v euregiu.

Pracovní skupina PR

Pracovní skupina PR se skládá z konzultantů v oblasti komunikací a z tiskových zástupců členů sdružení a zabezpečuje informování veřejnosti o práci euregia. Tato skupina konzultuje s hlavní kanceláří jednotlivá opatření v oblasti PR a podporuje euregio při rozvoji jeho komunikační strategie. Skupina nemá žádný rozpočet a její práce není tak intenzivní.

5.2.6 Aktivity euregia

Hospodářství

Euregio rhein-maas-nord stimuluje na svém území intenzivní hospodářskou spolupráci a kontakty mezi Německem a Nizozemskem. Hlavní cílovou skupinou jsou malé a střední podniky (MSP). MSP spolupracují s vysokými školami na mnohých projektech euregia. V oblasti hospodářství v euregiu fungují tyto zajímavé služby (projekty):

- euregio business network: poradenství pro MSP při zakládání pobočky v sousední zemi.
- www.b2b-productfinder.com: regionální fulltextový vyhledávač firem v obchodním rejstříku v rámci euregia.
- www.inter-ned.info: obsáhlé informace o holandsko-německých obchodních vztazích .

Konkrétní příklad: Euregio business network se cíleně zaměřuje na individuální poradenství pro MSP. Vedle tohoto účelného poradenství patří mezi stěžejní body práce rovněž identifikování šancí a možností přeshraniční pobočky firmy. S know-how osmi německých a holandských poradenských firem může euregio business network značně ulehčit a urychlit podnikatelské záměry v sousední zemi či pomoci s jejich realizací. Potřebné kroky pro zakládání pobočky se v Německu a v Nizozemsku v určitých ohledech značně liší. Znalost německých i nizozemských systémů – především jejich rozdílů – je proto silnou stránkou této skupiny. Euregio business network využívá existujících poradenských služeb veřejných institucí na území euregia rhein-maas-nord. Tyto nabídky se soustřeďují ve značné míře na poradenství při vstupu do odvětví. Veřejné instituce však nesmějí provádět konkrétní průzkumy trhu, propočty či zkoumat právní náležitosti. Proto jsou důležitým partnerem skupiny euregio business network KvK Limburg-Noord (Obchodní komora Severního Limburska) a IHK Mittlerer Niederrhein (Průmyslová komora Středního Dolního Porýní), aby tak byla optimalizována souhra mezi veřejnými a soukromými nabídkami. Stejným způsobem spolupracuje euregio business network s regionálními institucemi, jako jsou např. obce, agentury na podporu hospodářství či sítě podnikatelů. Středisko a koordinace projektů jsou financovány ze soukromého sektoru. Projekt je významným stavebním kamenem v rámci

poradenství podnikatelům, kteří se chtějí usídlit v pohraničí v oblasti Nizozemí-Severní Porýní-Vestfálsko.

Informovanost občanů

Euregio zodpovídá praktické dotazy především těch občanů, kteří pravidelně překračují hranice – tzv. pendlerů. Z tohoto důvodu nabízí euregio zdarma každý měsíc hodiny vyhrazené pro poradenství občanům.

Konkrétní příklad: Velmi významnou službou pro občany, kterou euregio zajišťuje, je služba EURES. EURES je iniciativou Evropské unie na poli euregionálního a evropského pracovního trhu. V německo-nizozemském pohraničí se programu účastní pracovní úřady, odborové organizace, obchodní a průmyslové komory, řemeslnické komory, svazy zaměstnavatelů a euroregiony. Smyslem programu EURES je pomáhat lidem v evropských regionech nacházet práci nezávisle na hranicích. K tomu úzce spolupracují speciálně vyškolení poradci EURES s odborovými organizacemi a pracovními úřady, kde se nakonec pracovní místa poskytují a zprostředkovávají. EURES navíc zveřejňuje volná místa na území německo-nizozemského euregia. Na počítači jsou rychle k dispozici data v aktuální podobě. Poradci EURES dále zodpovídají všechny otázky týkající se bydlení a práce v Evropě. Znají své kolegy u zdravotních pojišťoven, na úřadech a dalších institucích a mohou tak rychle pomoci. Při ermn funguje na částečný úvazek jedna EURES poradkyně, jejím úkolem je však spíše zprostředkovávat kontakty na odborníky v daných oblastech (daně, pojištění apod.).

RHEIN-MAAS-NORD Academy

Další zajímavým projektem je RHEIN-MAAS-NORD Academy nabízející především mladým absolventům prohloubení vzdělání v obchodní a podnikatelské oblasti se zaměřením na mezinárodní/přeshraniční aspekty. Jedná se o projekt podpořený z INTERREGu.

Euregio-Gesundheitsportal

Dalším projektem několika euroregionů na nizozemsko – německo – belgickém pomezí je „euregio-Gesundheitsportal“ (zdravotní euroregionální portál) obsahující informace o zdravotnických zařízeních v přeshraniční regionu a praktických možnostech jejich využívání.

Spolupráce škol

Euregio rhein-maas-nord podporuje výměny mezi školami. Spolupráci německo-nizozemských škol na území euregia je možné podporovat až částkou 250 EUR/miniprojekt. Euregio dostává od vládního prezídia Düsseldorf a provincie Limburg několik tisíc EUR ročně na podporu přeshraniční spolupráce a z nich rozděluje ca. 3 000 – 5 000 EUR/rok na základě jednoduché žádosti mezi školy např. na úhradu cestovních nákladů při cestě za

partnerskou institucí apod. Pro větší iniciativy s náklady až 50 000 EUR existuje možnost čerpat prostředky v rámci projektů „People to People“ z programu INTERREG. Euregio se mimoto zasazuje o posílení možností dvojjazyčné výuky, jakož i o vzájemné uznávání školních vysvědčení/diplomů. Euregio rovněž pořádá každý měsíc konzultační dny pro zájemce o studium na druhé straně hranice.

Euregio rovněž poskytuje informace o volnočasových možnostech v celém přeshraniční regionu.

5.2.7 Role euregia rhein-maas-nord v programech přeshraniční spolupráce

Euregio hraje významnou roli v implementaci programu INTERREG IVA Německo – Nizozemsko.[86] Je jedním z partneru tzv. Dohody o implementaci INTERREGu a zároveň při něm sídli tzv. Regionální programový management pro ermn. V rámci programu se rozlišují 3 druhy projektů, pro které existují různé schvalovací mechanismy s různou vahou ermn:

- Nadregionální projekty (tzv. Majeure Projekte). Jedná se o projekty, které svým rozsahem přesahují území jednotlivých euroregionů. O nich se rozhoduje v monitorovacím výboru programu, kde má ermn jeden hlas. Pro tyto projekty je vyčleněno zhruba 35% celkové alokace programu.
- Regionální (resp. euroregionální) projekty, které rozsahem spadají do území jednotlivých euroregionů: euregio rhein-maas-nord, Euregio Rhein-Waal, EUREGIO a Ems Dollart Region. O projektech rozhodují řídící výbory, které existují v každém euroregionu. V příslušném řídícím výboru má ermn rovněž jeden hlas. Oficiálně se pracuje s celkovou částkou pro celý program, ovšem existují neformální dohody mezi euroregiony o rozdělení peněž mezi euroregiony na základě statistických ukazatelů (rozloha, počet obyvatel,…).
- Malé projekty. Euroregiony jsou nositeli tzv. rámcových projektů ve třech prioritách programu. Tyto prostředky jsou pak rozdělovány na malé projekty (do 25.000 EUR prostředků EU, obvykle 50% celkových nákladů). Tyto projekty schvaluje přímo ermn (resp. jeho členové) ve svých třech výborech (G2G, P2P, B2B).

[86] Iniciativa Společenství INTERREG byla nahrazena v současném programovacím období 2007-2013 samostatným cílem politiky soudržnosti s názvem Evropská územní spolupráce (EÚS). Podpora je tedy realizována pomocí programů přeshraniční spolupráce v rámci cíle EÚS, nicméně tento nový cíl a programy podporující přeshraniční spolupráci jsou zkráceně označovány jako INTERREG IVA či cíl 3.

Podporovány jsou většinou měkké projekty. Pakliže projekt obsahuje investiční část, jedná se spíše o doplnění projektu a je potřeba ji velmi důkladně zdůvodnit.

5.2.8 Financování

Od počátku existence euregia jsou hlavním zdrojem příjmů členské příspěvky. Příspěvky jsou vpočítávány pro hlas ve Valné hromadě ve výši 3 440 EUR (z toho jde cca. 600 EUR jako podíl na projektu management INTERREGu IVA).

5.2.9 Projekty euregia

V současné době je euregio nositelem 4 projektů: rámcový projekt v každé prioritě (1 – hospodářství, technologie a inovace, 2 – udržitelný regionální rozvoj/životní prostředí, 3 – integrace a společnost (zdravotnictví, trh práce, vzdělávání, kultura) a projekt euregio open house (projekt na realizaci různorodých přeshraničních aktivit – semináře, výstavy apod.).

5.2.10 Personální zajištění fungování euregia

Na Sekretariátu pracují následující pracovníci:

- Jednatelka;
- zástupce jednatelky + tzv. Programový manažer (pro INTERREG);
- projektoví koordinátoři (3) + finanční kontrolor;
- koordinátor rámcových projektů;
- koordinátor projektu euregio open house;
- kontaktní osoba pro holandská města a obce.

5.3 Komparace Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa a euregia rhein-maas-nord

V této části práce porovnáme oba výše popsané euroregiony a s cílem vyzdvihnout jejich klíčové kvalitativní vlastnosti, které mohou sloužit jako inspirace především pro české euroregiony. Hlavním rozdílem je skutečnost, že Euroregion Neisse-Nisa-Nysa je třístranným euroregionem a euregio rhein-maas-nord pouze dvoustranným. Tato skutečnost hraje velmi výraznou roli především v nacházení konsenzu v běžném fungování euroregionu i pro přechod ke společnému právnímu subjektu.

Velikost

Euregio rhein-maas-nord je o 13 let starší než Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Co se týče statistických údajů, kterými obvykle měříme velikost euroregionů, je Euroregion Neisse-Nisa-Nysa více než 3,5krát větší co do rozlohy, nicméně počtem obyvatel žijících na území euroregionu jsou oba euroregion srovnatelné (ERN má dokonce zhruba o 284,5 tisíce méně

obyvatel). Z toho vyplývá nepoměrně větší hustota obyvatelstva na nizozemsko-německých hranicích, s tím, že větší aglomerace existují spíše na německé straně hranice (téměř trojnásobný počet obyvatel německé části euroregionu oproti části nizozemské). I když i mezi jednotlivými částmi Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa existují rozdíly, zejména v počtu obyvatel nejsou tak markantní jako u euregia rhein-maas-nord.

Právní postavení

Zásadní rozdíl je v právním postavení euroregionů. Euregio rhein-maas-nord má právní subjektivitu, zatím co Euroregion Neisse-Nisa-Nysa je typickým modelem tzv. „dvojčat", v tomto případě „trojčat", kde na každé straně existuje sdružení s právní subjektivitou a euroregion je založen na základě kooperační dohody mezi těmito sdruženími. Ta ovšem nezakládá nový právní subjekt. Tento aspekt má významný vliv na organizační strukturu i samotné fungování euroregionu.

Členství v euroregionu

Rozdíly existují i v otázce členství. Členské obce, okresy a další subjekty jsou členy Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa pouze zprostředkovaně přes jednotlivá národní sdružení – to znamená, že členství v euroregionu je „vnitřní otázkou" každé strany (resp. každého sdružení). ERN jako takový má v podstatě jen tři členy a to jednotlivá sdružení na každé straně hranice. Tato úroveň v euregiu rhein-maas-nord vůbec neexistuje. Jednotlivé obce, okresy a další subjekty jsou přímo členy přeshraničního sdružení a na národní straně nejsou nijak organizovány.

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa má více členů, což je dáno jeho větší rozlohou a existencí velkého množství menších obcí především na české straně. Na nizozemské straně ermn, podobně jako na české straně ERN, jsou členy pouze obce, na německé straně ermn jsou to vedle obcí i okresy (ty tvoří členskou základnu na německé straně ERN). Za povšimnutí stojí členství hospodářských komor v ernm (podobně jako je Krajská hospodářská komora Liberec členem ERN). Členství v ERN co do druhu subjektů je širší. Členy ERN jsou na české straně i Sdružení pro Český ráj a na německé straně je navíc členem Marketinggesellschaft Oberlausitz-Niederschlesien mbH (obě organizace jsou aktivní především v rozvoji cestovního ruchu).

Fungování a organizační struktura

Výše uvedený rozdíl v právním postavení euroregionů má zásadní vliv na jejich organizační strukturu. U euregia rhein-maas-nord neexistují žádné orgány na národní úrovni, jež hrají u Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa naopak velmi důležitou roli např. ve vztahu k hospodaření a k

zastoupení ve společných orgánech. Pokud srovnáváme pouze společné orgány, je nejvyšším orgánem ERN Rada, která se skládá pouze z vybraných zástupců 3 sdružení, zatímco vrcholný orgán ermn (Valná hromada) se skládá ze všech členů euroregionu. Prezídium má v ermn jasnou zodpovědnost, jelikož ho tvoří statutární zástupci sdružení oprávnění k právním úkonům. U ermn existuje ještě jakési širší vedení – Představenstvo. To se rovněž skládá z vrcholných zástupců členů a řídí práci sekretariátu. Z porovnání fungování je patrné, že politická úroveň (starostové, či představitelé okresů nebo komor) hrají větší roli v řízení každodenního chodu euroregionu – především fungování sekretariátu. Zatímco v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa jsou zasedání Rady spíše formální a rozhodující pro posun fungování euroregionu jsou návrhy sekretariátů (tedy výkonné, úřednické úrovně), v ermn přicházejí impulzy spíše přímo od Prezidenta či Představenstva. Do jisté míry je to dáno tím, že ermn hospodaří s rozpočtem, zatímco v ERN hospodaří s rozpočtem pouze jednotlivá sdružení. Politický vliv na vedení se tedy spíše projevuje v rámci národních orgánů jednotlivých sdružení, ale ani tam není tak silný.

Pracovní skupiny, Výbory

Velké a zajímavé rozdíly existují v zaměření a fungování pracovních skupin resp. výborů. Je patrné, že struktura euregia rhein-maas-nord je velmi ovlivněna silnější rolí v implementaci INTERREGu. Toto je nejvíce zřetelné právě v změření výborů. Jejich hlavní a do značné míry jedinou činností je role v hodnocení či dokonce schvalování projektů. V poslední době se projevuje snaha, aby se výbory věnovaly i dalším „euroregionálním“ činnostem – tzn. zprostředkovávaly výměnu informací a zkušeností, iniciovaly kontakty a projekty v daných konkrétních oblastech apod., ale tato snaha zatím nebyla úspěšně uvedena v život. Naproti tomu v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa je tomu přesně naopak. Pracovní skupiny (skupiny euroregionálních expertů) se zabývají výše uvedenými aktivitami, ale nemají žádnou vazbu na projekty, kromě toho, že ve skupinách mohou vzniknout projektové záměry, pro které se následně musí najít vhodný žadatel a následně realizátor projektu. Již před 5 lety byla snaha dodat těmto pracovním skupinám vážnost tím, že budou zapojeny do hodnocení projektů. I když byly malé projekty projednané v pracovních skupinách mírně bodově zvýhodňovány, tato praxe se neujala a záměr se nepodařilo zcela naplnit.

Dalším zajímavým rozdílem je, že pracovní skupiny v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa jsou složeny z expertů z různých subjektů relevantních pro danou oblast, zatímco ve Výborech euregia rhein-maas-nord jsou zastoupeni členové ermn – tedy přímo nejvyšší zástupci obcí, okresů a komor.

Problematika bezpečnosti, práce s veřejností

Lze rovněž vypozorovat podobnost v řešení tématu bezpečnosti. V euregiu rhein-maas-nord existuje pracovní skupina Veřejná bezpečnost a pořádek. Podobně funguje i FORBES v ERN, nicméně, tam jeho fungování zatím ještě neběží samostatně a euroregion stále hraje koordinační roli. Za povšimnutí rovněž stojí ne příliš úspěšná snaha obou euroregionů pracovat aktivně s veřejností, nicméně je potřeba konstatovat, že aktivnější je v současné době v tomto ohledu ermn.

Sekretariát

Různé právní postavení má zásadní vliv na výkonnou složku v rámci organizační struktury. Zatímco v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa existují 3 sekretariáty (pro jednotlivá sdružení), v euregiu rhein-maas-nord funguje jen jeden pro celé zájmové sdružení.

Aktivity

Pokud se pokusíme porovnat velmi obsáhlé a různorodé pole působnosti obou euroregionů, lze vypozorovat následující skutečnosti:

- Oba euroregiony jsou zapojeny do implementace programů přeshraniční spolupráce. Toto zapojení je ale intenzivnější u ermn, který má ve svém programu větší váhu.
- Ermn podporuje intenzivněji spolupráci škol. Má dokonce disponibilní prostředky na podporu takovéto spolupráce.
- Aktivity ermn jsou více zaměřeny na každodenní problémy občanů spojené s životem v pohraničí (důraz na poradenství při práci či podnikání na druhé straně hranice, poskytování zdravotní péče atd.). ERN na druhou stranu zase více zprostředkovává kontakty a spolupráci institucí v daleko širším spektru zaměření pracovních skupin.
- ERN na rozdíl od ermn vyvíjí poměrně ve velkém rozsahu nadstandardní činnosti, které dokonce generují zisk (příprava projektových žádostí, studie proveditelnosti atd.). Toto se ale týká pouze české části ERN.

Role v programech přeshraniční spolupráce

O rozdílném postavení v implementaci programů přeshraniční spolupráce jsme se již zmínili v souvislosti s fungováním euroregionů a jejich organizační strukturou. V německo-nizozemském programu existuje větší míra decentralizace rozhodovacích pravomocí na euroregiony resp. jejich území. Z pohledu Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa je velmi zajímavá existence „středních“ (regionálních, euroregionálních) projektů a jejich odlišný způsob schvalování. V programech, do kterých je zapojen ERN, existují buď tzv. malé projekty (Fond malých projektů), o kterých je rozhodováno podobně jako v případě ermn na úrovni

euroregionu či tzv. velké projekty, které mezi sebou soupeří na celé hranici (schvalovány monitorovacím výborem). V německo- nizozemském programu existuje ještě třetí druh projektů – středních, jenž svým rozsahem spadají na území euroregionu. Tyto projekty jsou schvalovány v řídícím výboru, kde jsou zastoupeny vedle euroregionu rovněž příslušná zemská ministerstva a provincie. Tyto zkušenosti by šlo využít pro prosazení větší decentralizace v programech týkajících se ERN a to zejména pro třístranné projekty. Fakt, že není takový velký přetlak projektových žádostí, ovlivňuje i proces schvalování projektů. V podstatě jsou především malé a regionální projekty projednávány ve výborech tak dlouho, dokud k nim nejsou žádné výhrady. S žadatelem se prakticky pracuje kontinuálně dokud není projekt v takové kvalitě, aby mohl být formálně odsouhlasen.

Financování

U obou euroregionů jsou hlavním zdrojem členské příspěvky, ze kterých se hradí vlastní podíl v projektech administrace programů přeshraniční spolupráce. ERN na rozdíl od ermn realizuje rovněž hospodářskou činnost, jež představuje další významný zdroj příjmů. ERN (jeho česká část) je rovněž výrazně aktivnější při přípravě a realizaci vlastních projektů.

Personální zabezpečení

Co se týče personálního obsazení, je velikost sekretariátů srovnatelná, nicméně, je potřeba si uvědomit, že v případě ERN se jedná jen o sekretariát české části Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Pokud vezmeme v úvahu i sekretariáty polské a německé části, je výkonná složka ERN více než dvakrát větší. To je dáno především většími administrativními nároky vyplývajícími z existence 3 sdružení (účetnictví, chod vnitřních orgánů atd.) a jednak i z administrace 4 různých Fondů malých projektů.

Závěr

Definice a popis euroregionů v ČR podle souboru charakteristik

Před formulací podrobné definice euroregionů byla tato problematika zasazena do širších teoretických i praktických evropských souvislostí. Jelikož euroregiony představují specifickou formu struktury podporující přeshraniční spolupráci, byla pozornost věnována jak podrobnější charakteristice přeshraniční spolupráce v evropském i českém kontextu (vývoj, aktéři, podpora, intenzita, formy, motivy) tak především jejímu institucionálnímu zabezpečení. Euroregiony byly definovány v rámci několika nejpoužívanějších typologií přeshraničních struktur.

Pro podrobnější definování euroregionů v České republice byly vybrány následující charakteristiky:

- právní postavení euroregionů;
- členství v euroregionu;
- velikost měřená několika statistickými ukazateli:
    - rozlohou;
    - počtem obyvatel;
    - počtem členských obcí.
- organizační struktura;
- činnost euroregionů;
- financování euroregionů.

Pro doplnění celkového obrazu postavení euroregionů v ČR byly rovněž analyzovány jejich vztahy s kraji a centrálními orgány.

Výsledkem je následující definice euroregionů v ČR prostřednictvím uvedených charakteristik:

Tab. Definice euroregionů v ČR dle vybraných charakteristik

Euroregiony jsou přeshraniční struktury, jejichž cílem je podpora a rozvoj přeshraniční spolupráce v geograficky vymezeném přeshraniční území. Euroregiony mají následující charakteristiky:
Právní postavení
• přeshraniční zájmové sdružení obcí a měst, případně okresů či regionů • na každé straně existuje sdružení s vlastní právní subjektivitou • národní sdružení pak na základě dohody o spolupráci vytvářejí společný euroregion

- tyto dohody většinou nezakládají na přeshraniční úrovni nový právní subjekt - euroregiony ve většině případů nemají vlastní právní subjektivitu
- tyto dohody mají většinou psanou podobu a popisují fungování euroregionu vč. společných struktur
- české části jsou obvykle zájmovými sdruženími právnických osob podle občanského zákoníku, ojediněle sdružením obcí

Členství

- základ členské základny každé české části euroregionu tvoří města a obce z předem definovaného území euroregionu
- členy jsou obce většinou samostatně, někdy jsou členy jejich sdružení v podobě svazků obcí nebo mikroregionů
- většina euroregionů je zájmovým sdružením právnických osob a jejich stanovy většinou umožňují členství dalším subjektům
- kromě obcí a jejich svazků jsou členy euroregionů v ČR především:
    - kraje
    - hospodářské komory
    - vysoké školy
    - firmy
    - subjekty zabývající se ochranou přírody
    - občanská sdružení
- členská základna euroregionů je většinou stabilní

Organizační struktura

- Na české straně existují většinou tyto orgány:
    - valná hromada (sněm, valné shromáždění) - zastoupeni všichni členové sdružení
    - rada euroregionu (správní rada, představenstvo) – užší vedení, volí valná hromada
    - předseda (president) s případnými místopředsedy (předsednictvo) – volí rada
    - sekretariát (jednatelství) – v čele se sekretářem (jednatelem)
    - kontrolní orgán
- Na základě dohody mezi českým sdružením a sdružením z druhé strany hranice vzniká společný euroregion se společnými orgány s delegovanými zástupci z obou stran.

  Nejčastějšími orgány jsou:
    - rada euroregionu (generální či valné shromáždění) – složená z některých nebo všech členů rad národních částí - nejvyšší společný orgán
    - presidium –složené z předsedů národních částí euroregionu, někdy jeden společný
    - sekretariát - většinou složený ze sekretariátů národních částí

- pracovní skupiny - složené z expertů z obou stran hranice
- regionální řídící výbor (monitorovací výbor) pro implementaci Fondu malých projektů (Fondu mikroprojektů, Dispozičního fondu)

Velikost (české části)

- velké rozdíly
- členství: 40 - 150 členských obcí, v průměru 83 obcí
- rozloha: 760 – 3 700 km^2, v průměru cca 1800 km^2
- obyvatelstvo: 130 000 – 675 000, v průměru cca 300 000 obyvatel

Činnost

- zodpovědnost za správu a většinou i administraci Fondu malých projektů v rámci programů přeshraniční spolupráce
- poradenství a asistence s přípravou projektů do programů přeshraniční spolupráce
- vlastní hospodářská činnost
- euroregionální činnost (vytváření a rozvoj partnerství, koordinace spolupráce,…)
- pracovní skupiny fungují v následujících oblastech (dle nejčastějšího výskytu):
  - cestovní ruch
  - doprava
  - životní prostředí
  - kultura
  - hospodářství
  - sport
  - školství
  - krizový management, bezpečnost
  - veřejné zdraví/zdravotnictví
  - lidské zdroje
  - historie
  - územní rozvoj/územní plánování
  - sociální věci
  - zemědělství
  - knihovny
  - statistika
- personálně činnost euroregionů zajišťují jejich sekretariáty, kde působí průměrně 3-4 zaměstnanci (velké rozdíly mezi euroregiony)

Financování

- zdroje financování euroregionů:

- členské příspěvky a příspěvky od krajů či velkých měst
- příjmy z hospodářské činnosti
- platby za administrování Fondu malých projektů v rámci programů přeshraniční spolupráce
- financování některých aktivit z vlastních předkládaných projektů do programů přeshraniční spolupráce
- prostředky z dalších evropských projektů
- prostředky poskytnuté jednorázově na konkrétní akce

Doporučení pro zlepšení fungování euroregionů

I když už mají euroregiony v České republice poměrně dlouhou tradici (především ty první na německé hranici), pole jejich působnosti je tak široké, že stále poskytuje velký prostor pro jejich další rozvoj a to jak do šíře jejich působnosti, tak do hloubky a kvality jejich fungování. Podněty pro zlepšení fungování euroregionů se dají rozdělit (podle adresátů) na několik stupňů:

- pro euroregiony samotné;
- pro místní úroveň;
- pro regionální úroveň ;
- pro centrální (národní) úroveň;
- pro evropskou úroveň.

Doporučení pro euroregiony

Větší důraz na kvalitu spolupráce než na finance

Euroregiony by měly klást důraz na kvalitu samotné spolupráce více než na disponibilní finanční zdroje. Zdroje by měly sloužit k rozvoji a prohloubení již existující spolupráce. Pokud spolupráce vzniká jen kvůli finančním prostředkům, které jsou k dispozici, není zajištěna její kvalita a především udržitelnost. Euroregiony by tedy měly hrát důležitou roli v propagaci myšlenky samotné spolupráce (především mezi starosty), propagovat její přínosy a přidanou hodnotu.

Posílení role pracovních skupin skrze jejich zapojení do přípravy a implementace programů přeshraniční spolupráce (především FMP)

Některé euroregiony vynakládají značné úsilí a prostředky na fungování přeshraničních pracovních skupin či komisí. Aby se těmto pracovním skupinám dodala reálná váha, měly by

být zapojeny do hodnocení projektů předkládaných do FMP či přímo do přípravy strategické i návrhové části operačních programů přeshraniční spolupráce (v tomto případě se ovšem nejedná pouze o rozhodnutí euroregionů).

Jednota euroregionů – vystupování jedním hlasem

Euroregionům by rovněž prospěla větší koordinace mezi sebou navzájem, především ve vztahu k centrálním národním orgánům, vůči kterým by mohly vystupovat „jedním hlasem“. I když existuje Asociace euroregionů ČR, nesdružuje bohužel všechny euroregiony a její potenciál není tudíž plně nevyužíván. Proto doporučuji, aby se členy asociace staly všechny euroregiony a vytvořily z ní funkční a efektivní strukturu, která bude hájit zájmy euroregionů navenek, bude adekvátním partnerem národní úrovni, bude monitorovat legislativní proces, bude vypracovávat potřebná stanoviska a odborné expertízy atd. K tomu by samozřejmě měla mít i minimální vlastní personál.

Práce s veřejností

Co se týče vnímání euroregionu obyvateli, existuje rovněž značný prostor pro rozvoj práce s veřejností. Euroregiony jsou vnímány především obcemi, ovšem obyvateli, kteří nejsou přímo zapojeni do přeshraniční spolupráce, již méně. Euroregiony by měly věnovat adekvátní pozornost a prostředky práci s veřejností, aby vznikla sounáležitost obyvatel s euroregionem.

Právní subjektivita euroregionů

Pro některé euroregiony, jež již dosáhly pokročilejšího stupně spolupráce, by bylo logickým dalším krokem vytvoření jednoho společného právního subjektu. To znamená, že by euroregiony byly opravdu přeshraničními strukturami. Jedná se ale o poměrně složitý krok, který musí mít podporu ve všech částech euroregionu (především politickou). Pro tento krok doporučuji využít Evropského seskupení pro přeshraniční spolupráci. Evropské struktury by byly zakotveny přímo v evropském právu.

Doporučení pro místní úroveň

Efektivnější využívání euroregionů

Ne všechny členské obce euroregion plně využívají. Je potřeba pohlížet na euroregion jako na servisní organizaci, od které mohou požadovat asistenci v rozvoji své přeshraniční spolupráce a plně jej využívat pro vyhledávání kontaktů, přeshraniční informace, metodickou pomoc v rozvoji spolupráce, asistenci s přípravou projektových žádostí atd. Jedině pak budou ochotny platit členské příspěvky v takové výši, která by umožnila euroregionu rozsah poskytovaných služeb rozšiřovat. Pokud to prostředky umožňují, měl by být na každém obecním úřadě pro euroregionální problematiku zodpovědný pracovník (alespoň na část

úvazku). S tím souvisí i samotná potřeba větší angažovanosti komunálních politiků ve směřování a fungování euroregionu.

Větší přeshraničnost projektů

Jelikož jsou především obce nositeli přeshraničních projektů, měly by se snažit o jejich opravdový přeshraniční dopad. Projekty by měly vycházet z opravdové potřeby spolupráce a přeshraniční partnerství by nemělo být jen formální.

Využívání euroregionů pro rozvojové projekty území

Euroregiony mohou být vhodnými nositeli projektů, které by byly určeny pro všechny obce v euroregionu. Členské obce by tedy měly najít společné potřeby a zájmy v oblasti přeshraničních aktivit a využít pro jejich zabezpečení euroregiony - ať již na projektové bázi s příspěvkem fondů EU či financovaných přímo obcemi skrze navýšený rozpočet euroregionu.

Iniciace přeshraničních rozvojových strategií (plánů)

Ve vztahu k efektivní implementaci programů přeshraniční spolupráce jsem již navrhoval vytvoření přeshraničních rozvojových strategií a plánů. Obce musí hrát v iniciaci takovýchto aktivit klíčovou roli. To samé platí ve vztahu k přeměně euroregionů na jeden společný právní subjekt. Politická podpora takového kroku je základní podmínkou.

Doporučení pro regionální úroveň

Využívání zaběhlých struktur euroregionů pro rozvoj svých přeshraničních kontaktů a aktivit

Tím, že v době vzniku samosprávných krajů v hraničních oblastech již nějakou dobu fungovaly euroregiony, bylo by vhodné a efektivní, aby na ně kraje nepohlížely jako na konkurenty, ale naopak jako na nástroj, který mohou využít při rozvoji svých přeshraničních aktivit. Krajští experti by měli být zapojeni do práce přeshraničních tématických pracovních skupin a tím navazovat kontakty se svými kolegy z druhé strany hranice. Usnadní se tak výměna informací i vznik potencionálních společných regionálních projektů.

Euroregiony – potencionální nositelé krajských přeshraničních projektů

Kraje mohou rovněž využívat euroregiony pro přípravu a realizaci svých vlastních přeshraničních projektů. Euroregiony jsou často flexibilnější a mají potřebné zkušenosti.

Spolupráce s euroregiony v implementačních strukturách programů přeshraniční spolupráce

Jak kraje tak euroregiony jsou zastoupeny v implementačních strukturách programů přeshraniční spolupráce. Bylo by efektivní, kdyby své postupy a postoje koordinovaly a to jak

v období přípravy programu tak i při rozhodování o samotných projektech. Kraje, které jsou zapojeny do hodnocení „velkých projektů“ více než euroregiony by s nimi měly svá stanoviska konzultovat. Obdobně by zase měl být zapojen kraj do hodnocení „malých projektů“.

Finanční podpora euroregionů

Kraje disponují oproti euroregionům neporovnatelně větším rozpočtem. Jejich podpora euroregionů by tedy mohla být i finanční – ať formou členského příspěvku či příspěvku na činnost, či poskytnutím prostředků pro předfinancování vlastních projektů (formou flexibilního mechanismu půjček).

Doporučení pro národní úroveň

Podpůrná (metodická) role

Centrální úroveň by měla ve vztahu k euroregionům hrát výraznou podpůrnou roli. Mohla by euroregionům poskytovat metodickou podporu v rozvoji spolupráce (školení, expertízy, apod.), podobně jako tomu je např. ve Francii.

Asistence při zakládání ESÚS

Velmi výraznou pomoc by měla centrální úroveň sehrát při přípravě euroregionů na založení ESÚS, kde bude potřeba řešit konkrétní problémy s tím spojené. Rovněž bylo již dříve zdůrazněno, že bez podpory národních orgánů se tento proces neobejde.

Národní platforma pro komunikaci s euroregiony

Rovněž by euroregionům pomohlo, kdyby byla vytvořena jakási platforma pro pravidelnou výměnu informací a koordinaci práce centrálních orgánů a euroregionů. Euroregiony by měly hrát významnou iniciační a konzultační roli v přípravě legislativy, která se dotýká pohraničí.

Podpora decentralizace programů přeshraniční spolupráce

V doporučeních pro zefektivnění programů přeshraniční spolupráce byl představen návrh konkrétních kroků. Pro tento proces je ale opět klíčová podpora národní úrovně. Ať již se jedná o souhlas s takovými pravidly implementace na půdě Rady či obhajobu menších (i třístranných) programů ve vztahu ke Komisi.

Doporučení pro evropskou úroveň

Evropská unie již sehrála a stále hraje velmi výraznou roli v podpoře euroregionů především tím, že poskytuje finanční prostředky na rozvoj přeshraniční spolupráce a že při přípravě a schvalování programů uznává euroregiony jako přeshraniční struktury. Rovněž

připravila návrh nařízení k ESÚS – právní nástroj pro rozvoj především přeshraničních struktur (euroregionů).

Podpora větší efektivnosti programů – alokace na hranici (program), zapojení přeshranинčích struktur do implementace

Z hlediska zefektivnění programů přeshraniční spolupráce by Komise měla prosazovat alokaci nikoliv na členské státy, ale na hranice resp. na konkrétní programy. Rovněž by měla podporovat jejich další decentralizaci, resp. zapojení přeshraničních struktur do přípravy a realizace programu (právní postavení ESÚS by mohlo být preferováno jako řídící orgán či společný technický sekretariát).

Zhodnocení role euroregionů v evropských podpůrných programech

Role euroregionů v programech PHARE CBC, INTERREG IIIA a EÚS

Euroregiony sehrály významnou roli v rozvoji přeshraniční spolupráce. V České republice jsou nejdůležitějšími strukturami, jež spolupráci podporují a rozvíjí. Sehrály rovněž velmi důležitou roli v programech EU – ve PHARE CBC, INTERREGu IIIA a operačních programech přeshraniční spolupráce cíle EÚS.

Euroregiony byly do implementace PHARE CBC zapojeny již téměř od samého počátku. Od ročníku 1995 byly zapojeny do JCC, do příprav programů ale zapojeny nebyly.

V prvních programech PHARE CBC hrály euroregiony roli administrátora Fondu malých projektů. Pak nastala pro euroregiony zásadní změna, kdy byly postaveny před výběr buď být zastoupeny v řídících strukturách, nebo mít možnost žádat o finanční prostředky (argumentovalo se možným střetem zájmů). Od ročníku 1997 vystupovaly euroregiony v roli tzv. Sekretariátů pro výběr projektů (implementace FMP do fáze rozhodnutí o přidělení dotace). Administraci fondu vykonávaly jiné subjekty (rozvojové agentury). Od programů 2000 pak administraci FMP převzaly nově zřízené regionální pobočky CRR. Problémy se střetem zájmů pokračovaly až do konce programu PHARE CBC. Euroregiony např. navrhovaly členy regionálních hodnotících komisí a nemohly tak podávat vlastní projekty. FMP tvořil pouze 10% alokace programů.

V rámci programů iniciativy INTERREG IIIA byly euroregiony zastoupeny v řídícím výboru a účastnily se tak spolurozhodování o velkých projektech. Zastoupeny byly také v Monitorovacím výboru. Do určité omezené míry byly rovněž zapojeny do přípravy programu – byly např. zapojeny do rozhodování o rozdělení alokací mezi jednotlivé hranice. Každý

euroregion si podával žádosti na správu FMP případně i na administraci FMP. Euroregiony rovněž mohly podávat žádosti o velké projekty v jiných oblastech než FMP a některé tuto možnost využily.

Přechodem z PHARE CBC na INTERREG IIIA se euroregionům navrátila jejich původní významná role jako správců Fondu malých projektů s tím, že se mohly rozhodnout, zda budou FMP i administrovat. Mnoho euroregionů tuto možnost využilo a posílilo tak svoje postavení jako významného subjektu v rozvoji přeshraniční spolupráce. Další významnou změnou bylo obnovení možnosti podávat do FMP vlastní projekty. Kvůli vyloučení střetu zájmů byly jejich projekty kontrolované CRR (z ostatních malých projektů kontrolovalo CRR jen 5% vzorek). Na FMP bylo alokováno 15% celkové alokace programů.

V rámci cíle EÚS jsou euroregiony zastoupeny v Monitorovacím výboru, tzn. že jejich postavení je podobné jako bylo u INTERREGu IIIA. Obdobně jako v předchozím období rovněž podávají projekty na správu a většinou i administraci FMP. V rámci Task Force byly více zapojeny do přípravy operačních programů.

V oblasti FMP byla euroregionům ponechána značná volnost v nastavení pravidel. Vytvářely si vlastní dokumentaci k fondu (samozřejmě při respektování všech základních pravidel programu). Na FMP bylo alokováno již 20% celkové alokace programů.

Na základě výše uvedených skutečností i osobních poznatků si dovoluji shrnout postavení euroregionů do následujících tezí:

- Euroregiony mají poměrně stabilní a silné postavení v implementaci Fondu malých projektů.
- Za toto své postavení vděčí počáteční podpoře Komise[87] a MMR. Poměrně silné postavení ve FMP bylo založeno na:
    - praktických zkušenostech euroregionů s rozvojem přeshraniční spolupráce;[88]
    - jejich přeshraničnosti (v podstatě byly de facto[89] jedinými přeshraničními subjekty).
- Za zachování tohoto postavení ale v průběhu dalších let byly euroregiony nuceny bojovat a obhajovat jej.
- Postavení euroregionů ve velkých projektech (na úrovni programu) bylo silnější v programech PHARE CBC především díky skutečnosti, že v té době zatím

[87] Ta vnímala velmi pozitivně roli euroregionů na hranicích v západní Evropě.
[88] Tato skutečnost se týkala prvních euroregionů.
[89] Nikoliv de jure.

neexistovaly jiné struktury (kraje či regionální pobočky CRR). Postavení euroregionů bylo následně oslabováno právě ve prospěch těchto struktur.

Hodnocení pohledem euroregionů

Programy jsou euroregiony vnímány celkově velmi pozitivně a to především Fond malých projektů, kde jsou za období, kdy v příhraničních oblastech funguje, již vidět pozitivní výsledky. V konkrétním hodnocení je ovšem poukazováno i na některé negativní aspekty. V následujícím textu jsou uvedeny hlavní body, které se v hodnocení ze strany euroregionů objevily:[90]

- Často zaznívalo, že vzhledem k potřebám hraničních oblastí se jedná o omezené finanční prostředky („kapka v moři“). Toto se týká hlavně velkých projektů, kde se deficit investic do infrastruktury v příhraničí jen těžko dohání. Z tohoto důvodu je rovněž tlak na homogenizaci území na obou stranách hranice bez větší relevance. U malých projektů jsou výsledky více viditelné.
- Řada euroregionů hodnotí podporu přeshraniční spolupráce v rámci regionální politiky EU jako důslednou a systémovou. Některé euroregiony hodnotí jako pozitivní posun z financování jednostranných projektů na společné projekty, jiné euroregiony naopak argumentují příliš tvrdým nastavením pravidel v současném období, zejména pro infrastrukturní projekty.
- Bylo rovněž poukázáno na příliš velké administrativní nároky každého dalšího programu. V této souvislosti vyvstává otázka únosné míry administrace (nákladově).
- Byla zdůrazněna výjimečnost období 2007-2013 z hlediska podpory CBC ze strany EU. Někdy je ovšem pociťována poněkud menší podpora ze strany ČR, kde je větší pozornost věnována rozvoji na národní úrovni.

Doporučení ke zvýšení efektivity programů přeshraniční spolupráce

Dle mého názoru představuje podpora přeshraniční spolupráce ze strany Evropské unie velmi účelnou pomoc a pro hraniční regiony jeden z nejvýznamnějších rozvojových impulzů. Jako pozitivní hodnotím snahy Evropské komise o zajištění větší přeshraničnosti programů i

[90] Dotazník byl rozeslán sekretářům českých částí euroregionů. Nejedná se tedy o oficiální stanoviska euroregionů, ani o prohlášení politiků, nýbrž spíše o odborné hodnocení odborníků z praxe s mnohaletými zkušenostmi s programy přeshraniční spolupráce.

samotných projektů. Nicméně v tomto ohledu se domnívám, že k ještě většímu zefektivnění by vedla realizace následujících opatření/postupů:

- Do přípravy a implementace programů přeshraniční spolupráce zapojit co nejvíce místní a regionální úřady z podporovaného území.
- Vytvořit opravdové přeshraniční struktury (euroregiony), které by zahrnovaly všechny relevantní partnery (nabízí se možnost využít Evropské seskupení pro územní spolupráci).
- Zapojit tyto struktury do přípravy, implementace i kontroly programů. Přenést na ně odpovídající zodpovědnosti.
- V rámci přípravy programů provést společnou analýzu přeshraničního území a následně vytvořit přeshraniční rozvojové plány/koncepce.
- Do tvorby analýzy a přípravy přeshraničních rozvojových plánů v co největší míře zahrnout veřejnost (zvýší legitimitu rozvojových plánů vč. výběru rozvojových projektů, zvýší ztotožnění se s přeshraničním územím i rozvojovým plánem).
- Stanovit priority programů na základě přeshraničních rozvojových plánů – výběrem střednědobých priorit (akční plán).
- Vytvořit společný balík finančních prostředků na dané přeshraniční území pro realizaci opatření v rámci programů (realizaci akčního plánu), tzn. alokovat finanční prostředky přímo na hranici či program (pokud geograficky neodpovídá celé hranici). Umožnit vznik vícestranných programů pokud je o ně v území zájem (rozhodnutí nechat na místních a regionální samosprávách).
- Alokace na další období podmínit vyhodnocením efektivity vynaložených prostředků v minulosti (dosažením cílů stanovených v programech).
- Další decentralizace rozhodování o menších projektech na místní úroveň – na místní přeshraniční rozvojové plány – euroregiony, svazky měst,…

Dovoluji si nesouhlasit se současným postojem Komise, že větší koncentrace (Komisí vnímaná jako větší programy) přináší větší efektivitu. Možná se sníží poměr vynaložených prostředků na implementaci k celkové alokaci, nicméně to bude mít spíše negativní vliv na kvalitu projektů. Zkušenosti ukazují, že menší programy často generují konkrétnější a kvalitnější projekty. V tomto duchu je potřeba vnímat i mnou výše navržené postupy, které lze efektivně realizovat pouze na menším (přirozeně vymezeném) území.

Formulace námětů a směrů pro další výzkum

Problematika přeshraniční spolupráce a euroregionů je natolik obsáhlá a zajímavá, že existuje poměrně značný prostor pro další výzkum. Ten by se mohl ubírat např. následujícími směry:

- rozšíření analýzy všech charakteristik euroregionů na všechny (tedy i zahraniční) části euroregionů. Tato analýza by byla mnohem obsáhlejší, ovšem více by odrážela postavení euroregionů jako přeshraničních struktur;
- analýza kvality komunikace v rámci euroregionu a to jak horizontálně (mezi jednotlivými částmi) tak vertikálně (v rámci organizační struktury mezi jednotlivými orgány);
- hlubší analýza role euroregionů z pohledu realizovaných projektů;
- další analýza fungování euroregionů na jiných evropských hranicích s cílem vytvořit přehled příkladů nejlepší praxe jako inspirace pro euroregiony v ČR.

Literatura

A Study of the Mid Term Evaluations of INTERREG programmes for the programming period 2000 until 2006. Vienna, Austria : INTERACT Programme Secretariat, 2005. 160 s. Dostupný z WWW: <http://www.interact-eu.net/documentation/downloads/10/379>. ISBN 3-900-475-95-4.

Akt o jednotné Evropě. Praha: Ústav mezinárodní vztahů, 1993. 36 s.

AEBR. *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*. 3. aktualiz. vyd. Brusel : Evropská komise, 2000. 383 s. Dostupný z WWW: <http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/lace_guide.cz.pdf>.
Association of European Border Regions. *Cooperation between European Border Regions : Review and Perspectives*. 1. Auflage. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2008. 133 s. ISBN 978-3-8329-3390-6.
BALDWIN, Richard, WYPLOSZ, Charles. *Ekonomie evropské integrace*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008. 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1.

BRANDA, Pavel. Evropské seskupení pro územní spolupráci. In - *Working papers Fakulty mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze : recenzovaná studie*. Praha : Oeconomica, 2008. s. 20. ISSN 1802-6519.

CIHELKOVÁ, Eva, et al. *Evropská integrace - Evropská unie*. Praha : Oeconomica, 2004. 377 s. ISBN 80-245-0854-0.

Commission of the European Communities. *European Governance – a white paper (COM(2001) 428 final)*. Brussels : [s.n.], 2001. 35 s. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf>.

ČSÚ, oddělení regionálních analýz a informačních služeb Liberec. *Euroregion Neisse-Nisa-Nysa v číslech : 2008*. Liberec : Český statistický úřad, 2009. 24 s.

ERGO, Pierre, JANOT, Jean-Luc, O'HARA, Eamon. *Structural policies and European territory : Cooperation without frontiers*. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2002. 50 s. ISBN 92-894-4026-0.

Euroregiony, státní správa a samospráva : sborník příspěvků z vědecké konference Regionální politika, úloha euroregionů, rozvojová kooperace, financování obcí a IT ve veřejné správě : VŠE Praha 2.12.2005. Jitka Peková, Jana Zapletalová. Praha : Ústav geoniky AV ČR, 2005. 118 s., mapy. ISBN 80-86407-08-X.

Evropská unie regionům. 1. české vyd. Praha : Delegace Evropské komise v České republice, 2002. 48 s. ISBN 80-238-8523-5.

Evropská unie regionům. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2004. 36 s. ISBN 92-894-7340-1.

Fiche: EGTC state of play (update: 21 April 2008). [s.l.] : Výbor regionů, 2008. 4 s. Dostupný z WWW: <http://cor.ip.lu/COR_cms/ui/ViewDocument.aspx?siteid=default&contentID=1b032689-c654-491c-9bbf-2816b7f94dcf>.

GABBE, Jens, MALCHUS, Viktor von. *30 Years of Working Together : AEBR Anniversary Brochure*. Gronau : AEBR, 2001. 25 s.

HAGGET, Peter. *Geography: A Modern Synthesis*. London : Harper Internat. Edition, 1975. 684 s.

Iniciativa Společenství INTERREG IIIA. Praha : Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2004. 79 s.

Institutional Aspects of Cross-border Co-operation . Gronau : AEBR, 1999. 77 s. Dostupný z WWW: <http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/inst_asp_99.en.pdf>.

INTERACT Programme Secretariat. Interact Handbook on European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC) : What use for European Territorial Cooperation Programmes and Projects?. Vienna, Austria : INTERACT Point Vienna, 2008. 116 s. ISBN ISBN 3-902558-02-4.

Interel, s.r.o.. *Průvodce fondy Evropské unie*. Praha : Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2005. 126 s.

JEŘÁBEK, Milan, et al. *České pohraničí-Bariéra nebo prostor zprostředkování?*. Praha : Academia, 2004. 296 s. ISBN 80-200-1051-3.

Komise Evropských společenství. Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o Evropském sdružení pro přeshraniční spolupráci (ESPS) - KOM(2004) 496 v konečném zněnív2004/0168 (COD). Brusel : [s.n.], 2004. 8 s. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0496:FIN:CS:PDF>.

LEZZI, M. Raumordnungspolitik in europäischen Grenzregionen zwischen Konkurrenz und Zusammenarbeit. Untersuchungen an der EG-Aussengrenze Deutschland-Schweiz. In *Wirtschaftsgeographie und Raumplanung*. Zürich : Universität Zürich, 1994. s. 252.

LRDP Ltd. *Ex-Post Evaluation of the Interreg II Community Initiative (1994-99), Brief Report*. [s.l.] : [s.n.], 2003. 38 s. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/inter2a/summary_en.pdf>.

Management regionální politiky a reforma veřejné správy. Praha : Linde, 2006. ISBN 80-7201-608-3. Socioekonomická integrace euroregionů a příhraničních regionů České republiky prostřednictvím Společného fondu malých projektů, s. 2-8.

MARTINEZ, O. J. Transnational frontiers: Cross-border linkages in Mexican border societies. In *Journal of Borderland Studies*. [s.l.] : [s.n.], 1990. s. 79-94.

Mission Opérationnelle Transfrontalière. *Practical guide to tranfrontier co-operation*. [s.l.] : Council of Europe, 2006. 67 s. Dostupný z WWW: <http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/local_and_regional_democracy/documentation/library/transfrontier_cooperation/practical_guide_en.pdf>.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1080/2006 ze dne 5. července 2006 o Evropském fondu pro regionální rozvoj a o zrušení nařízení (ES) č. 1783/1999. [s.l.] : Úřední věstník Evropské unie, 2006. 11 s. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0001:0011:CS:PDF>.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1082/2006 o evropském seskupení pro územní spolupráci (ESÚS). [s.l.] : Úřední věstník Evropské unie, 2006. 6 s. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2006/l_210/l_21020060731cs00190024.pdf>.

NETOLICKÝ, Václav. *Euroregiony : Úvod do problematiky*. Praha : Vysoká škola finanční a správní, o.p.s. , 2007. 76 s. EUPRESS. ISBN 987-80-86754-78-9.

PEKOVÁ, Jitka. Význam příhraniční spolupráce v rámci euroregionů v kontextu regionální a strukturální politiky. In *Euroregiony, státní správa a samospráva*. Brno : Ústav geoniky AV ČR, 2005. s. 63-73. ISBN 80-86407-08-X.

PERKMANN, Marcus. Cross-Border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-operation. *European Urban and Regional Studies*. 2003, no. 10, s. 153-171.

Politika soudržnosti 2007-2013 : Poznámky a úřední texty. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 160 s. ISBN 92-79-03801-X.

Práce pro regiony : Regionální politika EU 2007 - 13. Ana-Paula Laissy. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2008. 34 s. ISBN 92-79-03772-2.

Právo Evropské unie - Sagit [online]. c1996-2008 [cit. 2008-11-10]. Dostupný z WWW: <http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&refresh=yes&levelid=EU_155.HTM>.

Problémy periferních oblastí. Marie Novotná. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2005. 184 s. Dostupný z WWW: <http://www.periphery.cz/download/nectiny.pdf>. ISBN 80-86561-21-6.

Rada Evropy. Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci mezi územními společenstvími nebo úřady (European Outline Convention on trasfrontier Co-operation between territorial Communities or Authorities). [s.l.] : [s.n.], 1980. 151 s. Dostupný z WWW: <http://www.radaevropy.cz/dokumenty/Sm00_094.pdf>.

Rada Evropy. *Vídeňská deklarace : podepsaná dne 9. října 1993* [online]. c2004 [cit. 2007-12-14]. Dostupný z WWW: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=621771&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>.

Regional Policy Inforegio: http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.htm.

Report on the current state od the administrative and legal framework of transfrontier co-operation in Europe . [s.l.] : Council of Europe, 2006. 161 s. Dostupný z WWW: <http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/local_and_regional_democracy/documentation/library/transfrontier_cooperation/tfc_current_state_tc_2006_en.pdf>.

RHODES, R. The new governance: governing without government. In *Political Studies*. [s.l.] : [s.n.], 1996. s. 652.

RICQ, Charles. *Handbook of Transfrontier Co-operation*. [s.l.] : Council of Europe, 2006. 201 s. 2006. Dostupný z WWW: <http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/local_and_regional_democracy/documentation/library/transfrontier_cooperation/tfc_handbookTC2006_EN.pdf>.

Rostoucí regiony, rostoucí Evropa : Čtvrtá zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 222 s. ISBN 92-79-05700-7.

Similarities and differences of instrument and policies of the Council of Europe and the European Union in the field of transfrontier co-operation. [s.l.] : Council of Europe, 2006. 47 s. 2006. Dostupný z WWW:

<http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/local_and_regional_democracy/documentation/library/transfrontier_cooperation/tfc_SadowskiReport2006_EN.pdf>.

Stanovisko Výboru regionů k návrhu Evropského parlamentu a Rady zřídit Evropské sdružení pro přeshraniční spolupráci (ESPS) (2005/C 71/11). [s.l.] : Úřední věstník Evropské unie, 2005. 8 s. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:071:0046:0053:CS:PDF>.

STRASSOLDO-GRAFFENBERG, R. Friaul-Julisch Ventien als Europaeische Aussenregion. In *Schriftenreihe des Instituts fuer Staedtebau und Raumordung*. Insbruck : [s.n.], 1974.
The European Grouping of Territorial Cooperation - EGTC : CdR 117/2007 (Study). Brussels : Committe of the Regions, 2007. 224 s.

Transeuropean Co-operation between Territorial Authorities : New challenges and future steps necessary to improve co-operation. Grounau : AEBR, 2001. 206 s. Dostupný z WWW: <http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/territorialauthorities_01.en.pdf>.
Velká encyklopedie EU [CD-ROM], Praha : Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2001.

Výbor regionů. Perspektivy územní spolupráce a evropské seskupení pro územní spolupráci (ESÚS): politická strategie a podpůrná činnost Výboru regionů - Vysvětlující sdělení. [s.l.] : [s.n.], 2006. Dostupný z WWW: <http://www.cor.europa.eu/migrated_data/CoR_EGTC_322_2006_CS.pdf>.

Webové stránky euroregionů.

What is a Euroregion? [online]. Council of Europe, 2008 [cit. 2008-09-06]. Text v angličtině. Dostupný z WWW: <http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/local_and_regional_democracy/areas_of_work/transfrontier_co-operation/euroregions/WhatIs_Euroregion.asp#TopOfPage>.

WOKOUN, René. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. 1. vyd. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, 2003. 328 s. ISBN 80-245-0517-7.